

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
VERSLO TEISĖS KATEDRA

MAŽENA AGNEŠKA STANKEVIČ
VERSLO TEISĖS PROGRAMA

ASOCIACIJOSE SUDARYTŲ DRAUDŽIAMŲ SUSITARIMŲ VERTINIMO PAGAL
KONKURENCIJOS TEISĘ YPATUMAI
Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Doc. dr. Raimundas Moisejevas

Vilnius, 2015

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. ASOCIACIJOSE SUDARYTŲ DRAUDŽIAMŲ SUSITARIMŲ SAMPRATA	8
1.1 Asociacijos sąvoka konkurencijos teisėje.....	8
1.2 Asociacijose sudarytų draudžiamų susitarimų formos – sutartys, sprendimai ir suderinti veiksmai.....	15
1.3 Asociacijose sudarytų draudžiamų susitarimų turinys.....	20
2. ASOCIACIJŲ IR JOS NARIŲ VEIKSMŲ VERTINIMAS PAGAL KONKURENCIJOS TEISĘ	23
2.1 Asociacijų sprendimai.....	23
2.1.1 Privalomi sprendimai arba rekomendacijos	24
2.1.2 Asociacijų sprendimai skatinami valdžios institucijų	27
2.2 Asociacijos nario veiksmų vertinimas sudarant draudžiamus susitarimus.....	29
3. ATSKIRŲ ASOCIACIJOSE SUDARYTŲ DRAUDŽIAMŲ SUSITARIMŲ FORMŲ TEISINĖ ANALIZĖ.....	33
3.1 Asociacijose sudaryti susitarimai dėl kainų fiksavimo.....	33
3.2 Asociacijose sudaryti susitarimai dėl rinkų pasidalinimo.....	36
3.3 Asociacijose sudaryti susitarimai dėl kiekių (kvotų).....	37
3.4 Asociacijose sudaryti susitarimai diskriminuoti	38
3.5 Asociacijose sudaryti susitarimai dėl keitimosi informacija	40
IŠVADOS.....	52
PASIŪLYMAI	55
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	56
ANOTACIJA.....	62
ABSTRACT	63
SANTRAUKA	64
SUMMARY	66
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ.....	68

IVADAS

Tiriama problema. Asociacijų narių galimybė įvertinti asociacijose atliekamos veiklos priešingumą konkurencijos teisei ir išvengti konkurencijos teisei priešingų veiksmų.

Baigiamojo darbo aktualumas. Sąžininga įmonių konkurencija visuotinai pripažįstama kaip viena didžiausių demokratinės visuomenės vertybių. Šios vertybės svarba pabrėžiama Europos Sąjungos Sutarties (toliau – ES Sutartis) 3 straipsnio 3 dalyje, kurioje nurodyta, jog Europos Sąjunga (toliau - ES) siekia sukurti vidaus rinką, pagrįstą „didelio konkurencingumo socialinės rinkos ekonomika“¹. Sąžiningos konkurencijos svarba vidaus rinkai taip pat pabrėžiama Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau - SESV) preambulėje, t. y. pabrėžiama būtinybė imtis suderintų veiksmų sąžiningai konkurencijai užtikrinti². Šiam tikslui pasiekti Europos Komisija (toliau - Komisija) „2020 m. Europos Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategijoje“ kaip vieną iš ES prioritetų nurodė tvaraus augimo skatinimą - tauriau išteklius naudojančio, ekologiškesnio ir labiau konkurencingesnio ūkio ES kūrimą³.

Atitinkamai sąžiningos konkurencijos laisvė yra svarbi Lietuvos Respublikos (toliau - LR) visuomenės teisinė vertybė. Lietuvos Respublikos Konstitucijos (toliau - Konstitucija) 46 straipsnio 4 dalyje yra įtvirtintas draudimas monopolizuoti gamybą ir rinką bei įpareigojimas saugoti sąžiningos konkurencijos laisvę⁴. Aiškindamas šią konstitucinę nuostatą, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas (toliau – Konstitucinis Teismas) yra pažymėjęs, kad joje yra įtvirtintos ūkinės veiklos laisvės ir iniciatyvos teisinės garantijos, būtinos efektyviam rinkos ūkio funkcionavimui⁵. Viena iš teisinių garantijų, būtinų efektyviam rinkos funkcionavimui, yra ta, kad įstatymų leidėjas yra konstituciškai įpareigotas išleisti įstatymus, kurie saugotų sąžiningos konkurencijos laisvę. Taigi, remiantis oficialios konstitucinės doktrinos nuostatomis, galima daryti išvadą, jog sąžiningos konkurencijos apsauga yra pagrindinis būdas užtikrinti asmens ir visuomenės interesų darną reguliuojant ūkinę veiklą⁶. Konstitucinis Teismas taip pat yra konstatavęs, kad konstitucinė sąžiningos konkurencijos apsaugos garantija įpareigoja valstybės

¹Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos OL C 326, 2012 10 26.

²*Ibid.*

³Komisijos komunikatas. 2020 m. Europa. Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija [interaktyvus]. P. 5. [žiūrėta 2015-02-25]. <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_LT_ACT_part1_v1.pdf>.

⁴Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 3-953.

⁵Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. balandžio 20 d. nutarimas byloje „Dėl Lietuvos radijo ir televizijos statuto 7 bei 9.3 straipsnių, taip pat dėl Radijo ir televizijos programų transliavimo valstybinių įrenginių nuomos privačioms redakcijoms konkursų organizavimo techninės komisijos nuostatų 3 bei 12 punktų atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ (bylos Nr. 19/94).

⁶Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. spalio 6 d. nutarimas byloje „Dėl Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymo 8 straipsnio 1, 2 ir 3 dalių bei 16 straipsnio 7, 8 ir 9 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ (bylos Nr. 12/98); Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. spalio 18 d. nutarimas byloje „Dėl Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių „Būtingės nafta“, „Mažeikių nafta“ ir „Naftotiekis“ reorganizavimo įstatymo, Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo 5 straipsnio 3 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl strateginio investuotojo pripažinimo“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymui“ (bylos Nr. 29/98-16/99-3/2000).

valdžios, savivaldybių institucijas teisinėmis priemonėmis užtikrinti sąžiningos konkurencijos laisvę: tokios priemonės – tai ūkio subjektų susitarimų, kuriais siekiama riboti konkurenciją arba kurie riboja ar gali riboti konkurenciją, draudimas, piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi draudimas, rinkos koncentracijos kontrolė bei atitinkami koncentracijos draudimai, nesąžiningos konkurencijos draudimas, įstatymuose nustatytų sąžiningos konkurencijos apsaugos taisyklių laikymosi kontrolė, atsakomybė už jų pažeidimus⁷.

Vienas svarbiausių ES bei LR konkurencijos teisės aspektų - ūkio subjektų susitarimų, kuriais siekiama riboti konkurenciją arba kurie riboja ar gali riboti konkurenciją, draudimas. Šis draudimas numatytas tiek SESV 101 straipsnyje, tiek Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo (toliau – Konkurencijos įstatymas) 5 straipsnyje.

Asociacijos ar jos nariai – tai ūkio subjektai, kurie taip pat gali tapti draudžiamų susitarimų dalyviais. Atsižvelgiant į tai, šis magistro baigiamasis darbas yra aktualus, kadangi:

- trūksta mokslinių žinių apie asociacijų, kaip vieno iš ūkio subjektų, galinčių pažeisti konkurencijos teisės normas, prigimtį;
- trūksta išsamių paaiškinimų apie tai, kas laikytina asociacijomis pagal konkurencijos teisę;
- trūksta apibendrintos teismų praktikos asociacijose, sudarytų draudžiamų susitarimų srityje, o taikoma teismų praktika yra pernelyg vienpusiška bei „griežta“ pavienių asociacijos narių atžvilgiu;
- Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba (toliau - Konkurencijos taryba) interneto tinklalapyje⁸ yra paskelbusi trumpą atmintinę asociacijoms, tikslu supažindinti asociacijas su Konkurencijos įstatymo nuostatomis bei aktualia teismų praktika draudžiamų susitarimų srityje. Tačiau, šio magistro baigiamojo darbo autorė (toliau – autorė) pastebi, jog ši atmintinė yra bendro pobūdžio, joje nurodomos tik tam tikros gairės. Todėl šiuo magistro baigiamuoju darbu taip pat siekiama išsamiai pateikti informaciją apie asociacijų daromas klaidas, tikslu užtikrinti asociacijų informuotumą apie asociacijose sudaromų draudžiamų susitarimų pasekmes;
- Konkurencijos taryba daugeliu atvejų traukia atsakomybėn už konkurencijos teisės normų pažeidimus visus asociacijos narius. Tokiu būdu, kyla poreikis įvertinti pavienių asociacijos narių dalyvavimą draudžiamų susitarimų sudaryme ir vykdyme bei jų atsakomybės ribas.

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas ir tiriamos problemos ištyrimo lygis. Vertinant darbo naujumą Lietuvos teisės mokslo atžvilgiu, pažymėtina, kad šis magistro baigiamasis darbas yra

⁷Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. spalio 6 d. nutarimas, *supra* note 6.

⁸Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos interneto tinklalapis. [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-02-26]. <http://kt.gov.lt/index.php?show=kaip_asoc>.

pirmasis Lietuvoje, skirtas išimtinai vieno iš ūkio subjektų – asociacijų sudarytiems draudžiamiesiems susitarimams ES bei LR konkurencijos teisėje įvertinti. Akcentuotina, jog ES teisėje skiriamas didelis dėmesys draudžiamiesiems susitarimams (atskirai vertinami bei analizuojami ūkio subjektų horizontalūs bei vertikalūs susitarimai), tačiau magistro baigiamojo darbo autoriui, ieškojusiai mokslinės literatūros LR bei ES bibliotekose ir duomenų bazėse, nepavyko aptikti monografijos arba knygos, skirtos išimtinai tik asociacijų sudarytiems draudžiamiesiems susitarimams konkurencijos teisėje aptarti. Dėl šios priežasties autorė daro išvadą, jog asociacijų prigimtis, jos pavienių narių teisinė padėtis bei jų sudaromų susitarimų poveikis konkurencijos teisei LR teisės moksle nėra pakankamai išplėtotas.

Autorė susipažino su Lietuvos mokslininkų darbais, t. y. I. Norkaus disertacija „Draudžiami susitarimai pagal Europos Bendrijos konkurencijos teisę“⁹, D. Švirino disertacija „Vertikaliųjų susitarimų reglamentavimas konkurencijos teisėje“¹⁰, L. Darulienės disertacija „Konkurencijos teisės taikymo ypatumai reguliuojant bankų veiklą“¹¹, A. Pukso disertacija „Reikšmingos įtakos konkurencijai ir prekybai sąlyga. Mažareikšmių susitarimų problematika“¹², kuriuose, buvo nagrinėjama draudžiamų susitarimų samprata, požymiai bei kiti draudžiamų susitarimų vertinimo pagal konkurencijos teisę ypatumai. Minėti teisės šaltiniai padėjo autoriui susidaryti bendrą įspūdį apie konkurencijos teisėje sudaromus draudžiamus susitarimus.

Atsižvelgiant į tai, jog LR nebuvo išsamiai išnagrinėti vieno iš ūkio subjektų – asociacijų - sudaryti draudžiami susitarimai, autorė daugiausiai vadovaujasi atskirų užsienio šalių mokslininkų darbais, kurių analizuojama tema taipogi nėra gausu. Asociacijų sprendimų sąvoką bei tam tikrus šių sprendimų požymius nagrinėjo C. Cucu¹³, prekybos asociacijų istoriją, informacijos mainus tarp asociacijos narių nagrinėjo E. F. Bissocoli¹⁴, o A. Riesnkampff ir S. Lehr¹⁵ analizavo asociacijų veiklą pagal SESV 101 straipsnį. Tam tikrus teorinius bei praktinius asociacijose sudarytų draudžiamų susitarimų teisinio vertinimo aspektus nagrinėjo J. Faull ir A. Nikpay¹⁶, D. G. Goyder¹⁷, P. Craig ir Grainne de Burca¹⁸, Dabbah, M. M¹⁹ ir kt.

⁹Norkus, I. *Draudžiami susitarimai pagal Europos Bendrijos konkurencijos teisę*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2001.

¹⁰Švirinas, D. *Vertikaliųjų susitarimų reglamentavimas konkurencijos teisėje*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2004.

¹¹Darulienė, L. *Konkurencijos taikymo ypatumai reguliuojant bankų veiklą*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002.

¹²Pukasas, A., *Reikšmingos įtakos konkurencijai ir prekybai sąlyga. Mažareikšmių susitarimų problematika*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014.

¹³Cucu C. „Agreements“, „decisions“ and „concerted practices“: key concepts in the analysis of anticompetitive agreements// *Lex ET Scientia International Journal*. 2013, Vol. 20, Issue 1. P. 24-39.

¹⁴Bissocoli, E. F. Trade Associations and Information Exchange under US Antitrust and EC Competition Law// *World Competition*. 2000, Vol. 23, Issue 1. P. 79-106.

¹⁵Riesnkampff, A., Lehr, S. Membership of Professional Associations and Article 85 of the EC Treaty// *World Competition*. 1999, Vol. 19, Issue 4. P. 57-68.

¹⁶Faull J., Nikpay A. *The EC law of Competition*// New York:Oxford University Press,1999.

¹⁷Goyder D. G. *EC Competition law Oxford*// Oxford University Press, 2003.

¹⁸Craig, P., Grainne de Burca. *EU law, text, cases and materials*. Fifth edition// Oxford University press, 2011.

Baigiamojo darbo reikšmė. Magistro baigiamajame darbe išsamiai išnagrinėti ES teisminių institucijų, Komisijos, LR teismų sprendimai bei mokslinė literatūra, skirta tiek draudžiamoms susitarimams apskritai, tiek vieno iš ūkio subjektų - asociacijose sudarytiems draudžiamoms susitarimams. Šis magistro baigiamasis darbas suteiks galimybę asociacijoms, prieš sudarant bet kokio pobūdžio susitarimus, įvertinti susitarimo antikonkurencinį pobūdį bei suvokti konkurencijos teisės pažeidimo pasekmes. Be to, šis magistro baigiamasis darbas įstatymų leidžiamajai valdžiai galėtų padėti ištaisyti, teisės aktuose susijusiuose su konkurencijos teise, pasitaikančias sąvokų klaidas, o konkurencijos teisės mokslininkams galėtų būti naudingas toliau vystant konkurencijos teisės mokslo šakos teorinius pagrindus.

Tyrimo tikslas. Atskleisti asociacijose sudaromų draudžiamų susitarimų vertinimo pagal ES bei LR konkurencijos teisę ypatumus.

Tyrimo uždaviniai. Siekiant tyrimo tikslo, iškelti šie uždaviniai:

1. Atlikti asociacijų sampratos ES bei LR konkurencijos teisėje analizę;
2. Išanalizuoti bei įvertinti asociacijų ir jos narių veiklos (veiksmų) ypatumus pagal konkurencijos teisę;
3. Atlikti atskirų asociacijose sudarytų draudžiamų susitarimų formų teisinį vertinimą.

Tyrimo metodika. Magistro baigiamojo darbo temai analizuoti buvo taikomi tokie tyrimo metodai: loginis, sisteminės analizės, dokumentų analizės, lyginamasis, lingvistinis bei apibendrinimo.

Loginis metodas padėjo nustatyti ES bei LR konkurencijos teisės normų turinį, įvertinti normų tarpusavio ryšius. Šis metodas ypač svarbus siekiant išsiaiškinti ES bei LR teisės normose įtvirtinto draudimo asociacijose sudaryti draudžiamus susitarimus bei pavienio asociacijos nario veiklos ypatumus asociacijoje.

Lyginamasis metodas dažnai taikomas Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio bei SESV 101 straipsnio normoms analizuoti, lyginant ES bei LR nacionalinės konkurencijos teisės normas. Magistro baigiamajame darbe taip pat lyginamos įvairių LR bei atskirų užsienio šalių mokslininkų doktrinos. Lyginamasis metodas buvo neišvengiamas, siekiant įvertinti LR bei ES teismų bei kitų konkurencijos institucijų praktiką.

Sisteminės analizės metodas sudarė prielaidas analizuoti asociacijose sudarytus draudžiamus susitarimus kaip vieną iš ūkio subjektų sudaromų draudžiamų susitarimų formų, tuo pat metu naudojant bendras konkurencijos teisės sąvokas ir pasitelkiant ES bei LR teisės šaltinius.

Dokumentų analizės metodas naudojamas analizuojant LR bei ES teismų praktiką bei teisės aktus, reglamentuojančius asociacijose sudarytus draudžiamus susitarimus.

¹⁹Dabbah, M. M. *EC and UK competition law. Commentary, Cases and Materials*// Cambridge university press, 2004.

Lingvistinis metodas taikytinas, siekiant nustatyti konkurencijos teisės normų turinį remiantis teisės aktuose įtvirtintomis formuluotėmis.

Apibendrinimo metodas naudojamas, siekiant kiekvieno poskyrio bei magistro baigiamojo darbo pabaigoje apibendrinti tyrimo metu nagrinėtus teisės aktus, teismų praktiką bei mokslines doktrinas.

Tyrimo struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudaro tokios dalys: įvadas, dėstomoji dalis (skyriai, poskyriai), išvados, pasiūlymai, naudotos literatūros sąrašas, anotacija lietuvių ir anglų kalbomis, santrauka lietuvių ir anglų kalbomis, patvirtinimas apie atlikto darbo sąvarankiškumą. Skyriuose yra nagrinėjami tokie konkurencijos teisės klausimai: pirmajame skyriuje analizuojama asociacijose sudarytų draudžiamų susitarimų samprata, antrajame skyriuje nagrinėjami asociacijų bei asociacijų narių veiklos (veiksmų) ypatumai pagal konkurencijos teisę, trečiajame skyriuje atliekamas atskirų asociacijose sudarytų draudžiamų susitarimų formų teisinis vertinimas.

Ginamasis teiginys.

1. Esamas asociacijose sudarytų draudžiamų susitarimų teisinis reglamentavimas ir teismų atliekamas šių normų taikymas praktikoje nėra tinkami užtikrinti pavienių asociacijos narių teises.

Atkreiptinas dėmesys, kad šiame magistro baigiamajame darbe taikoma šiuo metu galiojančių sutarčių²⁰ straipsnių numeracija, nepaisant to, kad sprendimas ar publikuotas straipsnis priimtas prieš dabar galiojančias sutartis. Be to, nebevartojama Europos Bendrijos sąvoka, keičiant ją Europos Sąjungos terminu, vartojamas dabartinis Europos Sąjungos Teisingumo Teismo pavadinimas.

²⁰Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos OL C 326, 2012 10 26.

1. ASOCIACIJOSE SUDARYTŲ DRAUDŽIAMŲ SUSITARIMŲ SAMPRATA

Šiuolaikinių valstybinių ekonominiame gyvenime egzistuoja įvairių teisinių formų, pavadinimų bei dydžių prekybos asociacijos, laisvųjų profesijų organizacijos (asociacijos) ar kito pobūdžio ūkio subjektai, kurie yra prilyginami asociacijoms konkurencijos teisėje. Prekybos asociacijos veikia kone kiekviename sektoriuje ir beveik visose ekonomikos lygiuose, o laisvųjų profesijų organizacijos atstovauja beveik kiekvienos profesijos interesams. Priklausymas asociacijoms gali būti naudingas asociacijos nariams, t. y. ūkio subjektai gali reguliariai susitikti, nagrinėti rinkoje vykstančius procesus bei aktualias problemas, tobulėti dalindamiesi žiniomis, patirtimi ir specifine srities informacija. Kita vertus, asociacijos nariai turi galimybę per asociaciją slaptai bendradarbiauti, nustatyti tam tikras kainas rinkoje, pasidalyti rinka ar kt., tokiu būdu sudarydami konkurenciją ribojančius susitarimus, kurie yra draudžiami pagal Konkurencijos įstatymo 5 straipsnį bei pagal SESV 101 straipsnį²¹.

Prieš pradėdant analizuoti asociacijose sudarytų draudžiamų susitarimų, atskirų asociacijos narių veiksmų ypatumus, būtina atskleisti pagrindinių magistro baigiamojo darbo sąvokų, t. y. „asociacijos“ bei „draudžiamų susitarimų“ sampratas, pagrindinius tokių susitarimų požymius. Siekiant šio uždavinio, pirmajame magistro baigiamojo darbo skyriuje bus aptarta asociacijų sąvoka konkurencijos teisėje, asociacijose sudarytų draudžiamų susitarimų formos bei šių susitarimų turinys.

1.1 Asociacijos sąvoka konkurencijos teisėje

Konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 17 dalyje nurodyta, jog ūkio subjektais LR konkurencijos teisėje laikomi - *įmonės, jų junginiai (asociacijos, susivienijimai, konsorciukai ir pan.), įstaigos ar organizacijos arba kiti juridiniai ar fiziniai asmenys*²². SESV nuostata, draudžianti konkurenciją ribojančius susitarimus, mini tokius ūkio subjektus kaip *įmonės ar įmonių asociacijos*²³. Tačiau nei Konkurencijos įstatymas, nei SESV nepateikia ūkio subjektų, tuo pačiu ir asociacijų, įmonių asociacijų sampratų.

Pradedant bendrai nuo ūkio subjekto sąvokos, visų pirma, pažymėtina, jog LR konkurencijos teisėje ūkio subjekto sąvoka yra aiškinama plačiai. Pasak dr. Šarūno Pajarsko, Konkurencijos tarybos patarėjo ekonominės analizės klausimais (2014 m.), į ūkio subjekto sąvoką LR konkurencijos teisėje patenka ne tik bet kuris vienetas ar darinys, faktiškai jau užsiimantis

²¹Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos interneto tinklalapis. [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-04-14]. <http://kt.gov.lt/index.php?show=kaip_asoc>.

²²Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas. *Valstybės žinios*. 1999. Nr. 30-856.

²³Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos OL C 326, 2012 10 26, 101 straipsnis.

ūkine veikla, bet ir tas, kuris tik gali vykdyti ūkinę veiklą arba kas nors, kas savo veiksmais tik ketina daryti įtaką kieno nors ūkinei veiklai²⁴. Pažymėtina, jog priešingai yra ES konkurencijos teisėje, t. y. ūkio subjekto sąvoka neapima potencialių veikėjų dar tikrai pradedančių ar ketinančių veikti rinkoje ar daryti įtaką. Neatsižvelgiant į tai, kad LR konkurencijos teisėje galioja plati „ūkio subjekto“ sąvoka, Konkurencijos taryba iki šiol analizavo tik ūkio subjektus, realiai užsiimančius ūkine veikla arba realiai darančius įtaką vienetais²⁵.

Aiškindamas ūkio subjekto sąvoką, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (toliau - LVAT) yra nurodęs, jog „ūkio subjektas nebūtinai turi būti įsteigtas pagal galiojančią įmonių teisę: pagrindinis kriterijus, leidžiantis jį priskirti ūkio subjektui, - ekonominės veikos vykdymas, neatsižvelgiant į tai, ar šia veikla verčiasi juridinis, ar fizinis asmuo, ar jis siekia pelno, ar ne, ar jis veikia privačiame, ar viešame sektoriuje“²⁶. Tokios pozicijos laikomasi ESTT praktikoje, o būtent, jog ūkio subjekto sąvoka ES konkurencijos teisėje žymi subjektą, vykdančią ekonominę veiklą, neatsižvelgiant į jo teisinį statusą ir finansavimo būdą²⁷. Atsižvelgiant į tai, ūkio subjekto sąvoka apima ekonominę veiklą vykdančius juridinius ir fizinius asmenis, nesvarbu, ar jie siekia pelno ar nėra pelno siekiantys²⁸. Tokiu būdu, vertinat, ar tam tikras ūkio subjektas yra pripažįstamas pagal konkurencijos teisę, būtina vertinti funkcinį aspektą, t. y. dėmesys skiriamas į subjekto veiklą bei funkcijas, o teisinis statusas nėra svarbus.

Konkurencijos įstatymas, nepateikia taip pat asociacijos sąvokos, iš Konkurencijos įstatymo matyti tik tai, jog asociacijos priskiriamos prie ūkio subjektų junginių bei pateikiamas pavyzdinis šių junginių sąrašas, būtent, jog jais gali būti *asociacijos, susivienijimai, konsorciukai ir pan.*²⁹ SESV priešingai nei Konkurencijos įstatyme pasirinkta „įmonių asociacijų“ sąvoka. Autorės nuomone, „asociacijos“ sąvoka konkurencijos teisėje gali būti aiškinama plačiąja bei siaurąja prasme. „Asociacija“ plačiąja prasme – tai visi ūkio subjektų junginiai, kuriuos jungia bendri ekonominiai tikslai ar interesai, pavyzdžiui, fizinių asmenų asociacijos, draugijos, profsąjungos ar profesinės organizacijos, laisvųjų profesijų organizacijos, asociacijų asociacijos, prekybos (pramonės) organizacijos, konfederacijos, sąjungos, susivienijimai ir kt., o „asociacijos“ siaurąja prasme apima tik asociacijas, kurios laikomos tokiomis pagal nacionalinius teisės aktus,

²⁴Pajarskas, Š. *Konkurencijos teisė Lietuvoje: sprendimai ir bylos*. Klaipėda: Druka, 2014, p. 56.

²⁵*Ibid.*, p. 57.

²⁶Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. sausio 31 d. nutartis administracinėje byloje „*Dėl nutarimo panaikinimo*“ (Bylos Nr. A⁵⁵⁶-45/2008).

²⁷Byla C-41/90, *Klaus Höfner & Fritz Elser prieš Macrotron GmbH* [1991] ECR I-01979, 21 punktas; Sujungtos bylos C-180/98 ir C-184/98, *Pavel Pavlov ir kt. prieš Stichting Pensioenfonds Medische Specialisten* [2000] ECR I-06451, 74 punktas; Byla C-218/00, *Cisal di Battistello Venanzio & C. Sas v Istituto nazionale per l'assicurazione contro gli infortuni sul lavoro (INAIL)* [2002] ECR I-00691, 22 punktas.

²⁸Byla C-67/96, *Albany International BV prieš Stichting Bedrijfspensioenfonds Textielindustrie* [1999] ECR I-05751

²⁹Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas. *Valstybės žinios*. 1999. Nr. 30-856. 3 straipsnio 17 dalis.

t. y. ūkio subjektai, turintys asociacijų statusą³⁰. Magistro baigiamajame darbe, autorė naudos „asociacijų“ sąvoką plačiąja prasme.

ES „asociacijų“ sąvoka taip pat aiškinama plačiai, o būtent pasak ESTT, remiantis bendrąja taisykle, asociacija yra sudaryta iš panašių veiklą vykdančių ūkio subjektų ir atstovauja šiuos ūkio subjektus bei gina jų interesus prieš kitus ekonominės veiklos subjektus, valdžios institucijas ir prieš visuomenę³¹. Iš šio apibrėžimo matyti, jog asociacija yra pagalbinis vienetas (įrankis), t. y. be ekonomiškai aktyvių asociacijos narių (ūkio subjektų), asociacija negalėtų būti laikoma asociacija pagal konkurencijos teisę. Asociacija - tai ūkio subjektas, teisiškai atskirtas nuo asociacijos narių. Tačiau tai nereiškia, jog asociacija privalo būtinai turėti juridinio asmens statusą ar oficialius įstatus. Net pelno nesiekiantis ūkio subjektas gali būti laikomas asociacija pagal SESV 101 straipsnį.

Teisės mokslininkų Riesenkamff, A. ir Lehr S. nuomone, SESV 101 straipsnis taikomas bet kokiam fizinių ir (ar) juridinių asmenų junginiui, kuris veikia ekonominiiais ar komerciniais tikslais. Pagal šį aspektą, minėti teisės mokslininkai išskiria asociacijas į tris kategorijas: pirmoji - asociacijos, kurios paprastai nepatenka į SESV 101 straipsnio taikymo sritį, antroji - laisvųjų profesijų organizacijos, trečioji – prekybos (pramonės) asociacijos.³²

Pirmąją grupę sudaro tokios organizacijos: prekybos (pramonės) rūmai, prekybos (pramonės), darbdavių organizacijos ir kitos nacionalinio verslo organizacijos. Šie ūkio subjektai atstovauja konkrečios pramonės šakos ar geografinės srities ūkio subjektų interesams, ir jų veikla gali būti organizuojama viešosios teisės (valstybės). Šių asociacijų veikla dažiausiai susijusi su atstovavimu asociacijos narių santykiams su trečiaisiais asmenimis (ekonomikos srityje ar politinėje erdvėje). Pasak minėtų, teisės mokslininkų Riesenkamff, A. ir Lehr, S., ši asociacijos rūšys retai patenka į SESV 101 straipsnio taikymo sritį.³³

Antrąją grupę sudaro laisvųjų profesijų organizacijos, t. y. savarankiškai dirbančių asmenų profesinės asociacijos, pavyzdžiui, teisininkų asociacijos³⁴. Akivaizdus pavyzdys - *COAPI* byla, kurioje Komisija, Ispanijos pramoninės nuosavybės agentų asociacijai taikė SESV 101 straipsnį, nurodė, kad pramoninės nuosavybės agentai, kurie veikia kaip savarankiškai dirbančių

³⁰Pavyzdžiui, LR nacionalinėje teisės sistemoje asociacija apibrėžiama kaip „savo pavadinimą turintis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas – koordinuoti asociacijos narių veiklą, atstovauti asociacijos narių interesams ir juos ginti ar tenkinti kitus viešuosius interesus“. LR asociacijų įstatymas// *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 25-745. (2 straipsnio 1 dalis).

³¹Byla C-309/99, *C. J. Wouters, J. W. Savelbergh ir Price Waterhouse Belastingadviseurs BV prieš Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten* [2002] ECR I-01577, 61 punktą.

³²Riesnkampff, A., Lehr, S. *supra* note 15, p.57.

³³*Ibid.*

³⁴*Ibid.*

asmenų profesinė organizacija patenka į įmonių asociacijų sąvoką, ir jiems taikomas SESV 101 straipsnis, nepaisant to, kad COAPI veikla reglamentuojama viešosios teisės.³⁵

Tačiau reikia atkreipti dėmesį, jog SESV 101 straipsnis taikomas laisvųjų profesijų organizacijoms tik tuo atveju, jei jos siūlo padidinti savo pramonės šakos gamintojų kainas arba boikotuoti ir netiekti produkcijos vartotojams. Tokia veikla gali būti vertinama kaip ūkio subjekto pagal konkurencijos teisę veikla, kuri yra draudžiama pagal SESV 101 straipsnį bei Konkurencijos įstatymo 5 straipsnį. Priešingai būtų tuo atveju, jeigu profesinės asociacijos ar laisvųjų profesijų organizacijos dalyvautų kolektyvinėse sutartyse su darbdaviais dėl pensijų ar atlyginimų už darbą ir veiktų tik kaip darbuotojų atstovai, priklausantys konkrečiam pramonės (profesijos) sektoriui. Tokiu atveju minėta ūkio subjektų veikla nebus vertinama kaip konkurencijos taisyklių pažeidimo objektas. Pavyzdžiui, ESTT *Albany* byloje, nurodė, jog darbuotojai, profsąjungos nėra konkurencijos taisyklių objektai dėl to, kad darbuotojai pirmiausia suinteresuoti darbo užmokesčiu ir darbo sąlygomis, o ūkio subjekto sąvoka ir konkurencijos taisyklės taikomos, kai subjektas vykdo ekonominę veiklą, t. y. gamina arba parduoda prekes ar paslaugas³⁶.

Trečiąją grupę sudaro prekybos (pramonės) asociacijos. Šių ūkio subjektų išskirtinis bruožas yra tai, jog narystė prekybos (pramonės) asociacijoje yra glaudžiai susijusi su tam tikru prekybos (pramonės) sektoriumi, t. y. prekybos (pramonės) asociacijų nariai – ūkio subjektai, vykdantys tapačią ar panašią veiklą. Šios rūšies asociacijų veikla susijusi su įvairių su verslu susijusių paslaugų teikimu savo nariams, pavyzdžiui, reklama, atstovavimu savo narių santykiams su trečiaisiais asmenimis, teisinių rekomendacijų teikimu. Taip pat prekybos (pramonės) asociacijos yra atsakingos už tam tikros prekybos (pramonės) srities mokslinius tyrimus bei ekonominę plėtrą. Taigi, prekybos (pramonės) asociacijų pagrindinis tikslas yra skatinti ir propaguoti tam tikro prekybos (pramonės) ar ekonominio sektoriaus interesus, teikiant paslaugas ar sprendžiant kitus klausimus, susijusiais su bendrais visų asociacijų narių interesais. Be kita ko, pažymėtina, jog šiai asociacijų grupei taikomos konkurencijos taisyklės tik tuo atveju, jei jų tikslai ar poveikis yra konkurencijos trukdymas, ribojimas arba iškraipymas vidaus rinkoje.³⁷

Kiti teisės mokslininkai, nurodo, jog ūkio subjektų asociacijomis gali būti pripažintos prekybos asociacijos, žemės ūkio kooperatyvai, asociacijų asociacijos, pelno nesiekiančios asociacijos, organizacijos, kurios vykdo viešo pobūdžio funkcijas, jei jos gina savo narių verslo interesus, net jei dalį jos narių paskiria Vyriausybė ar kita valdžios institucija³⁸.

Išskiriant tam tikrus asociacijų ypatumus konkurencijos teisėje, paminėtini šie atvejai:

³⁵Byla IV/33.686 Europos Komisijos 1995 m. sausio 30 d. Komisijos sprendimas *Coapi*. 95/188/EC [1995] OJ L 122.

³⁶Byla C-67/96 *supra* note 28.

³⁷Riesenkampff, A., Lehr, S. *supra* note 15, p. 57.

³⁸Goyder D. G. *EC Competition law Oxford*: Oxford University Press, 2003, p. 60.

1) *Asociacija, kurį daro įtaką ūkinei veiklai, tačiau pati nevykdo ūkinės veiklos.* Tai toks atvejis, kai asociacijos ir kiti junginiai gali būti įrankis jų nariams koordinuojant savo antikonkurencinius veiksmus. Pažymėtina, jog priklausomai nuo to, ar pati asociacija atliko tam tikrus veiksmus sudarant ir (ar) vykdant draudžiamus susitarimus, vertinamos jos atsakomybės ribos, ko pasekoje pati asociacija gali būti laikoma pažeidusia Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalį, taip pat SESV 101 straipsnio 1 dalį. Pakanka to, kad asociacijos sprendimai ar veiksmai daro įtaką ūkinei veiklai.

Tokios įtakos akivaizdus pavyzdys yra *KOMMA ir kt.* byla, kurioje Lietuvos komunikacijos agentūrų asociacija bei šios asociacijos nariai buvo pripažinti draudžiamo susitarimo dalyviais ir už jo sudarymą Lietuvos komunikacijos agentūrų asociacija buvo nubausta 2500,00 Lt bauda³⁹.

Autorė pastebi, jog LR praktikoje būta ir tokių atvejų, kai nors asociacijos susitarimas buvo sudarytas asociacijos rėmuose, tačiau asociacija nebuvo nubausta. Pavyzdžiui, *Martono taksi, Autovisatos taksi ir kt.* byla, kurioje Taksi paslaugų teikėjų asociacijos prezidentas pareiškė žiniasklaidoje, o asociacijos susirinkimuose ragino ir spaudė narius didinti kainas ir kt. Konkurencijos taryba kaip ir *KOMMA ir kt.* bylos atveju, konstatavo, kad asociacija ir ūkio subjektai pažeidė Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 punkto reikalavimus, bet priešingai nei *KOMMA ir kt.* byloje neskyrė asociacijai baudos, nes ji nevykdė ūkinės veiklos ir neturėjo pajamų.⁴⁰ Štai *Renginių organizatorių asociacijos (ROA)* byloje, Konkurencijos taryba papildomai atkreipė dėmesį į tai, jog asociacijai skirtina bauda yra tik 90 Lt (26,07 EUR) bei, kadangi toks baudos dydis negali tinkamai atspindėti baudos skyrimu siekiamų tikslų, nubausti konkretų ūkio subjektą už Konkurencijos įstatymo pažeidimą ir atgrasyti kitus ūkio subjektus nuo šio įstatymo pažeidinėjimo, Konkurencijos taryba nutarė neskirti Asociacijai baudos už Konkurencijos įstatymo pažeidimą.⁴¹

Taigi, iš šių pavyzdžių matyti, jog labiausiai nuo draudžiamo susitarimo nukenčia asociacijos nariai, o pati asociacija lieka „*nuošalyje*“, kas autorės nuomone, yra neteisinga, kadangi visos draudžiamo susitarimo „*centrinės dirbtuvės*“ vyksta būtent asociacijos rėmuose.

2) *Asociacija - fizinių asmenų junginys.* Dažniausiai asociacijos yra sudaromos iš juridinių asmenų, tačiau kartais asociaciją gali sudaryti ir fiziniai asmenys. Vienas iš ryškiausių

³⁹Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2009 m. birželio 4 d. nutarimas Nr. 2S-13 „*Dėl reklamos ir žiniasklaidos planavimo paslaugas teikiančių ūkio subjektų bei jų asociacijos veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 5 straipsnio reikalavimams*“.

⁴⁰Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2005 m. vasario 3 d. nutarimas Nr. 2S-3 „*Dėl Taksi paslaugų teikėjų asociacijos ir taksi paslaugas Vilniaus mieste teikiančių ūkio subjektų veikų atitikimo Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 5 straipsnio reikalavimams*“.

⁴¹Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2009 m. birželio 11 d. nutarimas Nr. 2S-14 „*Dėl renginių organizavimo veikla užsiimančių ūkio subjektų ir jų asociacijos veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 5 straipsnio reikalavimams*“.

tokių pavyzdžių tai *Lietuvos auditorių rūmų* byla, kurioje buvo sprendžiamas klausimas, ar Auditorių rūmai gali būti laikomi ūkio subjektų junginiu, kaip tai numatyta Konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 17 dalyje. Šioje byloje LVAT išaiškino, jog „[...] Auditorių rūmai yra viešasis juridinis asmuo [...], o Auditorių rūmų nariais yra visi fiziniai asmenys – auditoriai[...]. Auditorius gali atlikti auditą tik būdamas audito IĮ savininku, TŪB ar KŪB tikruoju nariu arba dirbdamas audito įmonėje. [...]. Taigi patys Auditorių rūmai audito paslaugų rinkoje neveikia. Tačiau Auditorių rūmai vienija auditorius, kurie gali atlikti auditą būdami audito IĮ savininkais, TŪB ar KŪB tikraisiais nariais arba dirbdami audito įmonėje. Auditoriai atlygintinai teikia audito paslaugas, todėl jie laikytini ūkio subjektais Konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 4 dalies prasme. [...] Atsižvelgiant į tai, kas pasakyta, reikia daryti išvadą, jog Audito rūmai laikytini ūkio subjektų asociacija, kurios atžvilgiu gali būti taikomos atitinkamos Konkurencijos įstatymo nuostatos[...]“⁴².

3) *Kiti ūkio subjektų junginiai*. Pažymėtina, jog tam tikrais atvejais ūkio subjekto pavadinime gali nebūti žodžio „asociacija“, tačiau vis tiek ūkio subjektas pripažintinas asociacija (kitu junginiu) pagal konkurencijos teisę. Toks pavyzdys galėtų būti *Lietuvos kinologų draugijos* byla, kurioje draugija, turinti asociacijos statusą, buvo pripažinta ūkio subjektų junginiu, galinčiu daryti įtaką draugijos nariams⁴³. Būtent dėl šios priežasties, autorės nuomone, LR bei ES teisės aktuose naudojama sąvoka „asociacijos“ yra netikslinga, kadangi ne tik asociacijos laikomos ūkio subjekto junginiu pagal konkurencijos teisę, bet ir kiti fiziniai ir (ar) juridiniai ūkio subjektų junginiai.

4) *Asociacijos, neturinčios juridinio asmens statuso*. Pažymėtina, jog asociacijos gali neturėti juridinio asmens statuso, tačiau tais atvejais už konkurencijos teisės pažeidimus turėtų būti atsakingi asociacijos nariai.

5) *Asociacijos, sudarytos iš asociacijų*. Asociacijas, atstovaujančias įvairioms profesijoms, tam tikrais atvejais sudaro nariai, kurie patys turi asociacijos statusą. Tokioms asociacijoms taip pat taikomas SESV 101 straipsnis. Tai buvo pabrėžta generalinio advokato Slynn byloje *BNIC prieš Clair*, t. y. „nors ir įmonių asociacijų asociacija gali skirtis savo forma nuo įmonių asociacijos, iš esmės nėra jokio pagrindo atmesti 101 straipsnio taikymą“⁴⁴.

Taigi, remiantis aukščiau išdėstytu, autorė pastebi, jog asociacija tiek pagal LR, tiek pagal ES konkurencijos teisę laikomas bet koks ūkio subjektų junginys, nepriklausomai nuo juridinio asmens statuso, jei jis vykdo ekonominę veiklą. Autorė papildomai pažymi, jog teisės aktuose naudojamas terminas „asociacija“ nėra visiškai tinkamas. Autorės nuomone, tikslingiausia

⁴²Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. lapkričio 25 d. nutartis administracinėje byloje „Dėl nutarimo panaikinimo“ (Bylos Nr. A³⁹-1939-08).

⁴³Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2010 m. balandžio 1 d. nutarimas Nr. 2S-9 „Dėl Lietuvos kinologų draugijos veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 5 straipsnio reikalavimams“.

⁴⁴Byla 123/83, Generalinio advokato Gordon Slynn nuomonė, byloje *BNIC prieš Clair* [1985] ECR 00391.

būtų vartoti šias sąvokas, t. y. dėl netinkamo sąvokos „*undertakings*“ vertimo į lietuvių kalbą („*įmonių asociacijos*“), SESV 101 straipsnio 1 dalį (lietuviškąją SESV redakciją) pakeisti tokiu būdu „1. Kaip nesuderinami su vidaus rinka yra draudžiami: visi ūkio subjektų susitarimai, ūkio subjektų junginių sprendimai ir suderinti veiksmai, kurie gali paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą ir kurių tikslas ir poveikis yra konkurencijos trukdymas, ribojimas arba iškraipymas vidaus rinkoje, būtent tie, kuriais: [...]“, t. y. autorė siūlo atsisakyti sąvokos „*įmonės*“, pakeičiant ją į platesnę reikšmę turintį žodį „*ūkio subjektas*“, bei atsisakyti sąvokos „*asociacijos*“, kuri klaidinamai sudaro įspūdį, jog SESV 101 straipsnis taikomas tik „*asociacijoms*“ siaurąja prasme ir pakeisti ją į platesnę reikšmę turinčią sąvoką „*ūkio subjektų junginiai*“. Atsižvelgiant į tai, pakeisti ir kitas ES teisės aktų nuostatas, kurios susijusios su minėtų sąvokų, autorės nuomone, netinkamu naudojimu. Atitinkamai Konkurencijos įstatyme, numatytą 3 straipsnio 17 dalyje ūkio subjekto sąvoką, pakeisti tokiu būdu: „17. Ūkio subjektas – įmonės, fizinių ir (ar) juridinių asmenų junginiai, įstaigos ar organizacijos arba kiti juridiniai ar fiziniai asmenys, kurie vykdo ar gali vykdyti ūkinę veiklą Lietuvos Respublikoje arba kurių veiksmai daro įtaką ar ketinimai, jeigu būtų įgyvendinti, galėtų daryti įtaką ūkinei veiklai Lietuvos Respublikoje. [...]“, t. y. autorė siūlo papildyti sąvoką „*jų junginiai*“, nurodant papildomai „*fizinių ir (ar) juridinių asmenų junginiai*“ tikslu pabrėžti, jog ūkio subjektais pagal konkurencijos teisę gali būti ne tik įmonių junginiai, t. y. ne tik juridinių asmenų junginiai, o ir fizinių asmenų junginiai. Be to, autorė siūlo atsisakyti pavyzdinio ūkio subjektų junginių sąrašo, t. y. „*(asociacijos, susivienijimai, konsorciumai ir pan.)*“, kadangi tokio sąrašo naudojimas gali sudaryti įspūdį, jog ūkio subjektų junginiais pagal konkurencijos teisę gali būti tik juridiniai asmenys.⁴⁵

Atsižvelgiant į tai, jog daugeliu atvejų asociacija yra sudaryta iš daug kitų ūkio subjektų, ji gali būti laikoma galingu įrankiu sudarant draudžiamus susitarimus, kadangi esant tokiai daugumai ūkio subjektų viename vienetė yra galimybė lengviau susitarti ir (ar) aptarti tam tikrus veiksmus, kurių tikslas koordinuoti kiekvieno asociacijos nario elgesį rinkoje, ar sudaryti ir (ar) įgyvendinti tam tikrus antikonkurencinius susitarimus. Todėl būtina stiprinti asociacijų priežiūros kontrolę (labiau stebėti asociacijų nei pavienių ūkio subjektų veiksmus) ir didinti pavienių asociacijos narių informuotumą apie galimus pažeidimus (pavyzdžiui, dažniau rengti konferencijas apie konkurencijos teisės galimus pažeidimus, siųsti informacinius pranešimus ir kt.).

⁴⁵Autorė magistro baigiamajame darbe naudoja aktualias, šiuo metu teisės aktuose galiojančias sąvokas.

1.2 Asociacijose sudarytų draudžiamų susitarimų formos – sutartys, sprendimai ir suderinti veiksmai

Asociacijos be jų vykdomos kasdieninės veiklos, natūraliai sudaro daug susitarimų, kurie tam tikrais atvejais gali turėti antikonkurencinį pobūdį. Todėl Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalis ir SESV 101 straipsnio 1 dalis draudžia visus susitarimus tarp ūkio subjektų, be kita ko, ir asociacijų (ūkio subjektų junginių), kuriais trukdoma, ribojama arba iškraipoma konkurencija⁴⁶. Atsižvelgiant į šias teisės normas, darytina išvada, kad susitarimas laikomas draudžiamu tuo atveju, jei įvykdomos šios sąlygos:

- i) asociacija sudarė antikonkurencinį susitarimą;
- ii) antikonkurencinio susitarimo tikslas ar poveikis yra konkurencijos trukdymas, ribojimas arba iškraipymas vidaus rinkoje;
- iii) tuo atveju, jei antikonkurencinis susitarimas gali paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą, tuomet pradedamas taikyti SESV 101 straipsnis.

Pasak teisės mokslininkės *Cucu C.*, antikonkurenciniai susitarimai gali būti įvairių formų⁴⁷.

Visų pirma, minėta autorė antikonkurencinius susitarimus skirto į horizontalius ir vertikalius⁴⁸. Toks draudžiamų susitarimų skirstymas yra plačiai paplitęs Komisijos bei teismų praktikoje. Komisijos 2010 m. balandžio 20 d. Reglamento Nr. 330/2010, 1 straipsnio 1 dalies a punkte nurodyta, jog „vertikalusis susitarimas – dviejų arba daugiau įmonių, kurių kiekviena, susitarimo arba suderintų veiksmų atžvilgiu veikia skirtingame gamybos arba platinimo grandinės lygmenyje, susitarimas arba suderinti veiksmai, susiję su sąlygomis, kuriomis šalys gali pirkti, parduoti arba perparduoti tam tikras prekes arba paslaugas“⁴⁹. Horizontalūs susitarimai, priešingai negu vertikalūs, sudaromi faktinių ar potencialių konkurentų, t. y. veikiančiuose tame pačiame gamybos arba platinimo grandinės lygmenyse⁵⁰. Grįžtant prie asociacijų, atkreiptinas dėmesys, jog asociacijos daugeliu atvejų sudaro horizontalius susitarimus. Pasak Dr. Daivio Švirino, vertikalus asociacijos sprendimas galėtų būti sudarytas tokioje situacijoje, kaip pavyzdžiui, asociacijos nariais būtų įvairūs ūkio subjektai, veikiantys tiek skirtingame gamybos (pvz., leidėjai - didmenininkai), tiek skirtingame platinimo (pvz., didmenininkai – knygų pardavėjai (t. y. mažmenininkai)) lygmenyje. Minėto teisės mokslininko nuomone, tokios sudėties asociacijos

⁴⁶Literatūroje „draudžiami susitarimai“ vadinami dar kitaip „antikonkurenciniai susitarimai“. Todėl magistro baigiamajame darbe naudojamos sąvokos „draudžiami susitarimai“ ir „antikonkurenciniai susitarimai“ yra tapachios.

⁴⁷*Cucu C.*, *supra* note 13, p. 26.

⁴⁸*Ibid.*

⁴⁹Komisijos 2010 m. balandžio 20 d. reglamentas (ES) Nr. 330/2010 dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 straipsnio 3 dalies taikymo vertikalųjų susitarimų ir suderintų veiksmų rūšims. L 102/1.

⁵⁰Komisijos 2011 m. sausio 14 d. komunikatas (ES) Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 straipsnio taikymo horizontaliems bendradarbiavimo susitarimams gairės. 2011/C11/01. (1 skyriaus 1.1 poskyrio 1 punktą).

sprendimai tam tikrais atvejais gali būti vertikalūs pobūdžio, pavyzdžiui, tuo atveju, kai asociacijos nariai, esantys skirtinguose prekybos lygmenyse, bendrai priima sprendimą dėl prekių pardavimo ar platinimo sąlygų nustatymo ir taikymo, kuris turi įpareigojamąjį pobūdį visiems asociacijos nariams, nors ir veikiantiems skirtingame gamybos ar platinimo lygmenyje.⁵¹ Magistro baigiamojo darbo autorei nepavyko atrasti teismų ar kitų institucijų praktikos, kai asociacijos rėmuose buvo sudaryti vertikalūs susitarimai, todėl šiame magistro baigiamajame darbe aptariami tik asociacijose sudaryti horizontalaus pobūdžio draudžiami susitarimai.

Antra, *Cucu C.* antikonkurencinius susitarimus skirsto į išreikštus kokia nors forma susitarimus ir, į nebylius susitarimus („džentelmeniškus susitarimus“)⁵².

Trečia, antikonkurenciniai susitarimai gali būti išreikšti trimis ūkio subjektų bendradarbiavimo formomis, tokiomis kaip: susitarimai (sutartys), asociacijų sprendimai, suderinti veiksmai. Šitaip *Cucu C.* paskirsto, atsižvelgdama į SESV 101 straipsnį, kuris išskiria tris ūkio subjektų bendradarbiavimo formas: įmonių susitarimus, įmonių asociacijų sprendimus ir suderintus veiksmus⁵³. Atsižvelgiant į tai, jog Konkurencijos įstatymo 1 straipsnio 3 dalyje įtvirtintas siekis derinti LR ir ES konkurencijos santykius reglamentuojančias teises normas, atitinkamai Konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 15 dalis numato, jog susitarimas apima dviejų ar daugiau ūkio subjektų sudarytas sutartis, ūkio subjektų suderintus veiksmus, bet kurio ūkio subjektų junginio arba šio junginio atstovų priimtus sprendimus.

Autorė atkreipia dėmesį, jog asociacijos, būdamos konkurencijos teisės subjektais ne tik priima sprendimus, kaip tai nurodyta SESV bei Konkurencijos įstatyme, tačiau taip pat gali sudaryti susitarimus (sutartis) su kitais ūkio subjektais arba su kitomis asociacijomis, kurie, be kita ko, gali iškreipti konkurenciją. Pažymėtina, jog tikslu koordinuoti elgesį rinkoje, asociacijos gali imtis tam tikrų suderintų veiksmų. Atsižvelgiant į tai, jog LR bei ES teisės aktuose nerasime „susitarimų“⁵⁴ „asociacijų sprendimų“ bei „suderintų veiksmų“ sampratų, žemiau bus aptarti pagrindiniai šių sąvokų požymiai.

Dviejų ar daugiau ūkio subjektų sudarytos sutartys (pagal SESV 101 straipsnio 1 dalį - įmonių susitarimai)

Terminas „sutartis“ konkurencijos teisėje suprantamas plačiau nei civilinėje teisėje⁵⁵. Tokios pozicijos laikomasi ne tik teisės doktrinoje, bet ir LR teismų praktikoje, pavyzdžiui, „[...]

⁵¹Švirinas, D. *supra* note 10, p. 31.

⁵²Cucu C., *supra* note 13, p. 26.

⁵³*Ibid.*

⁵⁴Sutinkama su Doc. dr. Daivio Švirino pozicija, jog „susitarimo“ sąvoka gali būti aiškinama plačiau ir siaurąja prasme. „Susitarimas“ plačiaja prasme – tai susitarimas (sutartis), asociacijų sprendimas ir suderinti veiksmai, o „susitarimas siaurąja prasme apima tik pirmąją susitarimo plačiaja prasme formą, kurią autorė darbe vadins „sutartimi“.

⁵⁵LR Civilinėje teisėje sutartis paprastai apibrėžiama kaip „dviejų ar daugiau asmenų susitarimas sukurti, pakeisti ar nutraukti civilinius teisinius santykius, kai vienas ar keli asmenys įsipareigoja kitam asmeniui ar asmenims atlikti tam

skirtingai negu aiškinant sutartis civilinėje teisėje, kai pirmiausia turi būti nagrinėjami tikrieji šalių ketinimai, įgyvendinant ir taikant konkurencijos teisės normas, esminę reikšmę turi objektyvus ūkio subjektų ketinimas, t. y. kokio ekonominio rezultato ūkio subjektai siekė sudarydami susitarimą⁵⁶.

Visų pirma, sutartis konkurencijos teisėje apima bet kokio tipo sutartis, t. y. sudarytas raštu ar žodžiu (džentelmeniškai susitarimai). Minimalus reikalavimas sutarčiai - joje turi būti matomas, koku būdu išreikštas bendras šalių ketinimas ar konsensusas veikti rinkoje tam tikru antikoncepciniu būdu⁵⁷. Tokiu būdu, sutartis konkurencijos teisėje neturi atitikti formaliųjų reikalavimų, t. y. „nesvarbu, ar susitarimas yra formaliai sudarytas, ar jis formaliai sustabdytas ar nutrauktas, jeigu šalys faktiškai vykdo savo įsipareigojimus pagal sutartį, vadinasi, tarp jų egzistuoja sutartiniai santykiai“⁵⁸.

Antra, kaip buvo nurodyta *Polypropylene* byloje, sutartis laikoma sudaryta net tada, jei ji sudaryta žodžiu ir joje nėra numatyta jokių sankcijų už sutarties nevykdymą. Šioje byloje Komisija nurodė, kad sutartis bus laikoma sudaryta, jeigu šalys pasiekia konsensuą veikti pagal planą, kuris riboja ar gali riboti šalių laisvę nepriklausomai nuo kitų ūkio subjektų pasirinkti savo veiksmus rinkoje.⁵⁹

Asociacijos, be kita ko, gali sudarinėti sutartis, pavyzdžiui, su kitu ūkio subjektu, nesančiu asociacijos nariu arba su kita asociacija, tokiu būdu pažeisdamos konkurencijos teisės normas, reglamentuojančius draudžiamus susitarimus. Vienas iš tokių pavyzdžių, minėta *VBBB ir VBVB* byla, kurioje Knygų flamandų kalba populiarinimo asociacija bei Knygų leidybos ir prekybos interesų rėmimo asociacija norėjo sudaryti sutartį, kuria būtų nustatytos knygų pardavimo mažmeninės kainos, tačiau ši sutartis buvo pripažinta kaip ribojanti konkurenciją vidaus rinkoje ir tuo pagrindu Komisija atsisakė suteikti išimtį pagal SESV 101 straipsnio 3 dalį⁶⁰.

Ūkio subjektų junginių arba šio junginio atstovų priimti sprendimai (įmonių asociacijų sprendimai)

Ūkio subjektų junginiai arba šio junginio atstovų priimti sprendimai (toliau – asociacijų sprendimai), kaip minėta, įeina į ūkio subjektų susitarimų sąvoką plačiąja prasme, todėl jiems taikomos Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio bei SESV 101 straipsnio nuostatos. Asociacijos

tikrus veiksmus (ar susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų atlikimo), o pastarieji įgyja reikalavimo teisę.” LR civilinis kodeksas// *Valstybės žinios*.2000, Nr. 74-2262. (6.154 straipsnis).

⁵⁶Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. kovo 28 d. nutartis administracinėje byloje „*Dėl nutarimo panaikinimo*“ (Bylos Nr. A⁵²⁵-2577/2011).

⁵⁷Žr., pvz., Byla T-7/89, *SA Hercules Chemicals NV prieš Commission of the European Communities* [1991] ECR II-01711, 256 punktą (žr. tai patvirtinančią bylą C-51/98 *Hercules Chemicals NV prieš Commission of the European Communities* [1999], 162 punktą. (Percituota iš: Pajarskas, Š. *Konkurencijos teisė Lietuvoje: sprendimai ir bylos*. Klaipėda: Druka, 2014, p. 187).

⁵⁸Švirinas, D. *supra* note 10, p. 27.

⁵⁹Byla IV/31.149 Europos Komisijos 1986 m. balandžio 23 d. sprendimas *Polypropylene*. 86/398/EEC [1986] OJ L 230/1.

⁶⁰Sujungtos bylos C-43/82, C-63/82, *VBVB ir VBBB prieš Europos Komisiją* [1984].

nariai, koordinuodami tarpusavio veiklą, gali pažeisti konkurencijos teisės normas sudarydami draudžiamas sutartis ar veikdami suderintų veiksmų pagrindu, tačiau, dažniausiai, pasitaikantys asociacijose sudaromi susitarimai – tai asociacijos sprendimai.

Asociacijos sprendimas gali būti išreikštas bet koku oficialiu būdu, o dokumentai gali turėti įvairius pavadinimus, pavyzdžiui, asociacijos sprendimais gali būti laikomos asociacijos steigimo dokumentuose nustatytos taisyklės, asociacijos posėdžiuose priimti sprendimai, asociacijų rekomendacijos (tiek privalomo, tiek neprivalomo pobūdžio) ir kt.

Pažymėtina, jog viena iš magistro baigiamojo darbo dalių bus skirta asociacijų sprendimams, kadangi būtent ši ūkio subjektų bendradarbiavimo forma kelia bene daugiausiai klausimų, o teismų praktikos analizė leidžia daryti išvadą, jog dažniausiai pasitaikomi asociacijose sudaromi susitarimai – tai asociacijų sprendimai. Tokiu būdu apie asociacijų sprendimus daugiau bus aptarta kitame magistro baigiamojo darbo skyriuje (Žr. 2 skyriaus 2.1 poskyris).

Ūkio subjektų suderinti veiksmai

Suderintais veiksmais laikomas toks ūkio subjektų elgesys, kuris nepatenka į „sutarties“ sąvoką, t. y. bet koks ūkio subjektų bendradarbiavimas, prieštaraujantis konkurencijos taisyklėms, laikomas suderintais veiksmais.

ESTT „suderintų veiksmų“ sąvoką apibrėžė byloje *ICI v Commission*, o būtent jog suderinti veiksmai reiškia „koordinuotus veiksmus tarp įmonių, kurios nepasiekė sutarties sudarymo stadijos, tačiau pakeičia sutartį šalių praktiniu bendradarbiavimu, pažeidžiančiu konkurencijos taisyklę“⁶¹. Aiškindamas suderintų veiksmų sąvoką ESTT nurodė, kad tokie veiksmai apima tarp ūkio subjektų susiklosčiusius koordinavimo santykius, kurie nėra pasiekę formalaus susitarimo stadijos, tačiau yra pakeičiami sąmoningu praktiniu bendradarbiavimu, kuriuo siekiama išvengti konkurencijos⁶².

Be to, ESTT pažymėjo, kad koordinavimo ir bendradarbiavimo kriterijai turi būti aiškinami atsižvelgiant į SESV įtvirtintą konkurencijos koncepciją, pagal kurią kiekvienas ūkio subjektas, pasirinkdamas savo elgesį rinkoje, turi būti nepriklausomas ir savarankiškas. Nors tokia koncepcija neužkerta kelio ūkio subjektams atkreipti dėmesį į rinkos sąlygas ir konkurentų elgesį rinkoje, tačiau draudžiami bet kokie tiesioginiai ar netiesioginiai kontaktai tarp konkurentų, kurių tikslas arba poveikis būtų paveikti konkurentų elgesį rinkoje arba paskelbti konkurentams informaciją apie savo planuojamą elgesį rinkoje, tokiu būdu sukuriant sąlygas rinkos (prekių ar paslaugų pasiūlos, įmonių skaičiaus ir pan.) iškreipymams.⁶³

ESTT, toliau aiškindamas suderintų veiksmų sampratą, akcentavo, kad tokiais veiksmais gali būti laikomas ir toks ūkio subjekto elgesys, kai jis sąmoningai arba neformaliai,

⁶¹Byla C-48/69, *Imperial Chemical Industries Ltd. Prieš Komisiją* [1972] ECR 00619, 64 punktas.

⁶²*Ibid.*

⁶³Byla IV/31.149 *supra* note 60.

abstrakčia forma leidžia konkurentams sužinoti apie jo ateities elgesį rinkoje. Be to, suderintų veiksmų konstatavimas nepriklauso nuo to, ar buvo sukurtas veiksmų planas ir ar tie veiksmai organizuoti. ESTT nuomone, pakanka tarp konkurentų tiesioginio ar netiesioginio kontakto, kurio tikslas ar poveikis yra įtaka konkurentų elgesiui rinkoje arba ateities veiksmų rinkoje atskleidimas, galintis iškreipti konkurenciją.⁶⁴

Be to, ESTT nurodė, kad ūkio subjektai, dalyvavę su konkurentais susitikimuose, kuriuose buvo nagrinėjami klausimai, susiję su rinkos sąlygomis, taip pat pasidalinta informacija apie kainas, pardavimų kiekius ir pan. Jei po to seka tam tikras tų rinkos dalyvių panašus elgesys, yra laikomi dalyvavę suderintuose veiksmuose⁶⁵.

Teisės literatūroje laikomasi tokios pozicijos, jog siekiant konstatuoti suderintus veiksmus tarp ūkio subjektų, būtina nustatyti tam tikrus elementus:⁶⁶

- 1) bet kokio pobūdžio ūkio subjektų bendradarbiavimą (tiesioginį ar netiesioginį);
- 2) šalių suderintą valią – daugiau bendradarbiauti nei būti konkurentais;
- 3) atitinkamą susitarusių ūkio subjektų elgesį rinkoje;
- 4) priežastinį ryšį tarp ūkio subjektų bendradarbiavimo ir atitinkamo elgesio rinkoje.

Vienas iš ryškiausių LR praktikoje pavyzdžių, kai ūkio subjektai asociacijos rėmuose suderino veiksmus, tai *Martono taksi, Autovisatos taksi ir kt.* byla. 2005 m. Konkurencijos taryba nustatė, jog Taksi paslaugų tiekėjų asociacija ir kitos įmonės, kurios teikia taksi paslaugas, pažeidė konkurencijos taisykles, o būtent, jog taksi paslaugas teikiančios įmonės asociacijos rėmuose suderino veiksmus (asociacijos posėdyje buvo suvienodinti ir padidinti taksi tarifai bei vadinamasis įsėdimo mokestis).⁶⁷

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, darytina išvada, jog asociacijų draudžiami susitarimai yra bet kokie susitarimai, nepriklausomai nuo jų išraiškos formos ir būdo ir kurių tikslas ar poveikis yra konkurencijos trukdymas, ribojimas arba iškraipymas. Asociacijų draudžiami susitarimai gali būti išreikšti tokiomis ūkio subjektų bendradarbiavimo formomis: sutartys, asociacijų sprendimai, suderinti veiksmai. Sutartis - tai bet kokia forma ir bet koku būdu pasiektas dviejų ar daugiau ūkio subjektų valios suderinimas, siekiant iškraipyti konkurenciją. Asociacijų sprendimai reiškia bet koku būdu ir forma sudarytą asociacijos valdymo organo sprendimą, kurio tikslas arba poveikis yra konkurencijos ribojimas. Suderintais veiksmais laikomas bet koks asociacijos narių bendradarbiavimas, prieštaraujantis konkurencijos taisyklėmis. Autorei atlikus mokslinės doktrinos ir teismų praktikos analizę, darytina išvada, jog daugeliu atvejų asociacijos sudaro horizontalaus pobūdžio draudžiamus susitarimus, tarp kurių vyrauja draudžiami

⁶⁴Sujungtos bylos 40-48,50,54-56,111,113-114/73, *Coöperatieve Vereniging „Suiker Unie” UA ir kt. prieš Commission of the European Communities* [1975] ECR 01663

⁶⁵Byla IV/31.149 *supra* note 60.

⁶⁶Faull J., Nikpay A. *supra* note 16, p.77-78. (Percituota iš: Švirinas, D., *supra* note 10. P. 32).

⁶⁷Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2005 m. vasario 3 d. nutarimas Nr. 2S-3 *supra* note 40.

susitarimai, pasireiškiantys asociacijos sprendimu. Horizontalaus pobūdžio susitarimai dažniausiai riboja konkurenciją pagal tikslą. Atsižvelgiant į tai, autorės nuomone, Konkurencijos taryba bei kitos užsienio konkurencijos institucijos turėtų daugiausiai dėmesio skirti būtent minėto pobūdžio asociacijų susitarimų vertinimui.

1.3 Asociacijose sudarytų draudžiamų susitarimų turinys

Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalimi reglamentuojama, kad visi susitarimai, kuriais siekiama riboti konkurenciją arba kurie riboja ar gali riboti konkurenciją, yra draudžiami ir negalioja nuo jų sudarymo momento. To paties straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad konkurentų sudaryti 5 straipsnio 1 dalies 1, 2, 3 ir 4 punktuose išvardyti susitarimai visais atvejais laikomi ribojančiais konkurenciją. Atsižvelgiant į Konkurencijos įstatymo 1 straipsnio 3 dalį, kurioje numatyta, kad šiuo įstatymu siekiama LR bei ES konkurencijos santykius reglamentuojančios teisės suderinimo, pažymėtinos ir SESV nuostatos, reglamentuojančios draudžiamus susitarimus ES konkurencijos teisėje. SESV 101 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta: „Kaip nesuderinami su vidaus rinka yra draudžiami: visi įmonių susitarimai, įmonių asociacijų sprendimai ir suderinti veiksmai, kurie gali paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą ir kurių tikslas ar poveikis yra konkurencijos trukdymas, ribojimas arba iškreipimas vidaus rinkoje, [...]“.

Iš nurodytų teisės normų, reglamentuojančių draudžiamus susitarimus, matyti, jog galima skirti susitarimus, ribojančius konkurenciją pagal tikslą (Konkurencijos įstatymas: „siekiama riboti“), ir susitarimus, ribojančius konkurenciją pagal pasekmes (Konkurencijos įstatymas: „riboja ar gali riboti“)⁶⁸. Konkurencijos apribojimai pagal tikslą (*per se* ribojantys konkurenciją susitarimai) – tokie apribojimai, kurie dėl savo pobūdžio gali riboti konkurenciją. Pagal Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 2 dalį, pripažįstama, jog susitarimai tiesiogiai ar netiesiogiai nustatyti (fiksuoti) tam tikros prekės kainas arba kitas pirkimo ar pardavimo sąlygas, susitarimai dėl prekės rinkos pasidalijimo teritoriniu pagrindu, pagal pirkėjų ar tiekėjų grupes ar kitu būdu; susitarimai nustatyti tam tikros prekės gamybos ar pardavimo kiekius, taip pat riboti techninę pažangą ar investicijas bei susitarimai, kai panašaus pobūdžio sutartyse taikomos nevienodos (diskriminacinės) sąlygos atskiriems ūkio subjektams, visais atvejais laikomi ribojančiais konkurenciją. *Per se* ribojantys konkurenciją susitarimai – tai tokia kategorija susitarimų, kurių neigiamas poveikis konkurencijai yra preziumuojamas, yra savaime suprantamas, t. y. užtenka įrodyti susitarimo tarp ūkio subjektų, kurie yra konkurentai, sudarymo faktą ir susitarimo objektą.

⁶⁸Konkurencijos teisės pažeidimų išskyrimą į susitarimus, turinčius antikoncepcinį tikslą, ir susitarimus pagal poveikį konkurencijai pripažįsta ir ESTT (žr., pvz., Byla C-8/08, *T-Mobile Netherlands BV ir kt. prieš Raad van bestuur van de Nederlandse Mededingingsautoriteit* [2009] ECR I-04529, 28-29 punktus ir juose nurodytą Teismo praktiką).

Remiantis ES teismų bei kitų institucijų praktika, vertinant, ar susitarimas riboja konkurenciją pagal tikslą, atsižvelgiama į tokias aplinkybes kaip susitarimo turinys, tikslai, kurių tuo susitarimu siekiama, ir ekonominės bei teisinės aplinkybės, kuriomis jis vykdomas⁶⁹. Atkreiptinas dėmesys, jog vertinant, ar susitarimas riboja konkurenciją pagal tikslą, nebūtina nagrinėti šalių ketinimų, tačiau galima į juos atsižvelgti⁷⁰. LR teismų praktikoje laikomasi pozicijos, jog „kvalifikuojant susitarimą pagal Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 punktą, pakanka nustatyti eksplicitinį arba implicitinį šalių valios (norų, ketinimų) sutapimą (suderinimą) veikti rinkoje atitinkamu būdu, o subjektyvūs pareiškėjų siekiai, dalyvaujant susitarime, paprastai neturi jokios reikšmės“⁷¹. Autorė pastebi, jog ši taisyklė taikoma ne tik Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 punktui, bet ir šio straipsnio 1 dalies 2, 3 bei 4 punktam.

Tuo atveju, jei susitarimas neturi tikslo riboti konkurencijos, tai reikia nagrinėti susitarimo daromą faktinį bei galimą poveikį konkurencijai, ir tam, kad būtų taikomas SESV 101 straipsnio 1 dalies draudimas, būtina įrodyti, jog susitarimas iš tikrųjų reikšmingai apribojo, suvaržė ar iškreipė konkurenciją. Taigi, šiuo atveju antikonkurencinės pasekmės nėra preziumuojamos. Tiriant susitarimo ribojamąjį poveikį konkurencijai, svarbu vaidmenį atlieka ekonominė analizė tiek vertikaliųjų, tiek ir horizontalių susitarimų atvejais, pavyzdžiui, atitinkamos rinkos apibrėžimas, produktų pobūdžio analizė bei vertinimas, susitarimo šalių padėtis rinkoje ir kt.⁷²

Susitarimo vertinimas pagal SESV 101 straipsnį, priklauso nuo to, ar tiriamų ūkio subjektų veiksmai galėjo daryti poveikį prekybai tarp valstybių narių. Žymaus poveikio valstybių narių tarpusavio prekybai reikalavimas susijęs su ES ir LR teisės taikymo klausimu, t. y. nustatčius, kad ūkio subjekto veiksmai gali paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą žymia apimtimi, taikytina ES teisė. Viena iš LR paskutiniųjų bylų, kurioje buvo taikytinas SESV 101 straipsnis - *LLMAA, Afalita, Amber Bay ir kt. byloje, byla*⁷³. Šioje byloje LVAT nurodė, jog „[...] Klaipėdos jūrų uostas yra svarbus tarptautiniams tranzitiniams pervežimams tarp ES, NVS ir Azijos šalių. Be to, Konkurencijos taryba teisingai nustatė, kad Klaipėdos valstybinis jūrų uostas yra vienintelis tarptautinis prekybinis Lietuvos jūrų uostas, todėl agentavimo paslaugų teikimas Lietuvoje vyksta būtent šiame jūrų uoste, aptarnaujant į jį atplaukiančius laivus. Taigi,

⁶⁹Komisijos 2011 m. sausio 14 d. komunikatas (ES) *supra* note 51, 25 punktas.

⁷⁰Byla C-501/06, *GlaxoSmithKline Services Unlimited prieš Europos Bendrijų Komisiją* [2009] ECR I-09291, 58 punktas.

⁷¹Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. gegužės 27 d. nutartis administracinėje byloje „*Dėl sprendimo panaikinimo*“ (Bylos Nr. A⁸⁵⁸-294/2011).

⁷²Communication from the Commission – Notice of 27 April 2004 Guidelines on the application of Article 81 (3) of the Treaty OJ C 101, *para.* 24.

⁷³Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. balandžio 7 d. nutartis administracinėje byloje „*Dėl nutarimo panaikinimo*“ (Bylos Nr. A⁵⁵²-54/2014).

atsižvelgiant į Klaipėdos valstybinio jūrų uosto reikšmę, jame vykdomos veiklos mastą, alternatyvų jam Lietuvoje nebuvimą, taip pat į nagrinėjamu atveju aptariamų teikiamų paslaugų specifiką, agentavimo veikla, vykdoma Klaipėdos valstybiniame jūrų uoste prilygintina veiklai, vykdomai visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje. Vadovaujantis ESTT praktika, konkurenciją ribojantys susitarimai, kurie apima visą valstybės narės teritoriją, dažniausiai laikomi ribojančiais prekybą tarp valstybių narių, kadangi tai gali sustiprinti pasidalijimą rinkomis nacionaliniu pagrindu (ESTT 1972 m. spalio 17 d. sprendimas byloje Nr. C-8/72, *Vereeniging van Cementhandelaren* prieš Komisiją, 29 p.). Europos Komisijos pranešimo dėl Paaikškinimų dėl Sutarties 81 ir 82 straipsniuose naudojamos sąvokos „poveikis prekybai“ 78 punkte taip pat nurodyta, kad dėl susitarimų, apimančių visą vienos valstybės narės teritoriją, yra sustiprinamas pasidalijimas rinkomis nacionaliniu pagrindu, kadangi tokie susitarimai sudaro kliūtis ekonominiam skverbimuisi, kurį turi užtikrinti Sutartis. Atsižvelgiant į tai ir į kitas byloje nustatytas aplinkybes, darytina išvada, kad tiek atsakovas, tiek pirmosios instancijos teismas tinkamai įvertino susitarimo nustatyti rekomenduojamus minimalius agentavimo tarifus galimumą daryti poveikį prekybai ne mažiau kaip tarp dviejų valstybių narių, todėl pagrįstai konstatavo SEVS 101 straipsnio 1 dalies pažeidimą⁷⁴.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, darytina išvada, jog tiek SESV 101 straipsnyje, tiek Konkurencijos įstatymo 5 straipsnyje numatyti draudžiami susitarimai skirstomi į susitarimus, ribojančius konkurenciją pagal tikslą, kurių neigiamas poveikis konkurencijai yra preziumuojamas, bei į susitarimus, ribojančius konkurenciją pagal pasekmes. Pastaruoju atveju antikonkurencinės pasekmės nėra preziumuojamos, jos kiekvienu konkrečiu atveju turi būti įrodytos. Autorei, atlikus teismų praktikos analizę, padaryta išvada, jog teismai ir kitos institucijos daugeliu atvejų preziumuoja asociacijose sudarytų susitarimų neigiamą poveikį konkurencijai ir tai, autorės nuomone, yra teisinga, kadangi asociacijų susitarimai dažniausiai yra sunkūs konkurencijos apribojimai.

⁷⁴ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. balandžio 7 d. nutartis administracinėje byloje „Dėl nutarimo panaikinimo“ (Bylos Nr. A⁵⁵²-54/2014).

2. ASOCIACIJŲ IR JOS NARIŲ VEIKSMŲ VERTINIMAS PAGAL KONKURENCIJOS TEISĘ

Siekiant užkirsti kelią ūkio subjektams sudarinėti draudžiamus susitarimus per asociacijas, SESV 101 straipsnis taip pat taikomas asociacijų sprendimams. Prekybos asociacijų veikla dažnai patenka į šią sąvoką, nes neratai asociacijos užslėptas tikslas yra koordinuoti savo narių elgesį. Šiame magistro baigiamojo darbo skyriuje bus aptarti tokie konkurencijai svarbūs klausimai: privalomo bei neprivalomo pobūdžio asociacijų sprendimų vertinimo ypatumai, asociacijų sprendimų skatinamų valdžios institucijų ypatumai, taip pat bus atlikta asociacijos narių galimybės nesutikti su asociacijos sprendimu analizė bei kt.

2.1 Asociacijų sprendimai

Magistro baigiamojo darbo 1.3 poskyryje minėta, jog asociacijų sprendimai taip pat laikomi ūkio subjektų susitarimais pagal Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalį bei SESV 101 straipsnio 1 dalį, t. y. asociacijos sprendimai „[...] gali patekti į ekonominės veiklos, todėl ir Konkurencijos įstatymo taikymo sritį, jeigu jais siekiama riboti konkurenciją arba jeigu jie tiesiogiai ar netiesiogiai riboja (gali riboti) konkurenciją“⁷⁵. Asociacijos sprendimas – tai vienas iš ūkio subjektų bendradarbiavimo formų išraiškos būdas.

Asociacijų sprendimai konkurencijos teisėje aiškinami plačiai, pavyzdžiui, asociacijų sprendimas reiškia bet kokį ūkio subjekto valdymo organo sprendimą, kurio tikslas arba poveikis yra konkurencijos ribojimas. Tam, kad minėtas tikslas ar poveikis būtų konstatuotas, asociacijų sprendimas turi turėti galią nustatyti tam tikrą asociacijos narių ekonominį elgesį atitinkamoje rinkoje. Asociacijų sprendimai gali būti įvairių formų, pavyzdžiui, asociacijos direktyvos, vidaus taisyklės (reglamentai), ir kt. Konkurencijos taryba, *LLMAA*, *Afalita*, *Amber Bay* ir kt. byloje, nurodė, jog „[...] ūkio subjektų asociacijos sprendimas iš esmės apima bet kokias asociacijos taisykles, sprendimus, kurie yra privalomi ar rekomendaciniai jos nariams, elgesio kodeksus ir bet ką, kas atspindi asociacijos siekį koordinuoti jos narių elgesį pagal jos įstatus“.⁷⁶ Asociacijos sprendimu taip pat gali būti laikomi asociacijų įstatatai⁷⁷. Tačiau yra ES valstybių, manančių priešingai, pavyzdžiui, Rumunijos teisinėje literatūroje teigiama, jog įstatatai negali būti laikomi

⁷⁵Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. kovo 28 d. nutartis administracinėje byloje „Dėl nutarimo panaikinimo“ (Bylos Nr. A⁵²⁵-2577/2011). (Cituota iš: Pajarskas, Š. *supra note* 24, p. 209).

⁷⁶Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2011 m. gruodžio 8 d. nutarimas Nr. 2S-25 „Dėl laivų agentavimo ir kitas su laivyba susijusias paslaugas teikiančių ūkio subjektų ir jų asociacijos veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 5 straipsnio ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 straipsnio reikalavimams“.

⁷⁷Wish, R. *Competition Law*. 4 th edition. Butterworths Publishing House, London, 2001, p. 82; Jones, A., Sufrin, B. *EC Competition Law, Text, Cases & materials*. 3 th edition. Oxford University Press, 2008, p. 173. (Percituota iš: Cucu C. *supra note* 13, p. 31.).

asociacijos sprendimu, kadangi asociacijos sprendimais laikytini tik tokie sprendimai, kurie yra sudaromi (vykdomi) po asociacijos įsteigimo, t. y. asociacijos gyvavimo laikotarpiu, o ne prieš, kaip yra su asociacijos įstatais.⁷⁸

Taip pat pažymėtina, jog asociacijos sprendimo išreiškimo būdas, pavadinimas bei dokumento pobūdis, kuriuo minėtas sprendimas yra oficialiai pateikiamas, neturi jokios reikšmės.⁷⁹

Konkurencijos teisėje galioja taisyklė, jog jei asociacija, asociacijos sprendimu, primeta savo nariams tam tikrą ekonominį elgesį rinkoje, tai toks asociacijos sprendimas yra draudžiamas konkurencijos teisės prasme, net jei toks sprendimas yra neprivalomo pobūdžio rekomendacija⁸⁰.

Ne tik konkurencijos teisės mokslinėje doktrinoje, bet ir ESTT praktikoje, asociacijų sprendimų samprata aiškinama plačiai, pavyzdžiui, *Netherlands Bar Association* byloje, bendradarbiavimas tarp teisininkų ir laisvųjų profesijų atstovų buvo pripažintas asociacijos sprendimu⁸¹. Kitoje byloje buvo konstatuota, jog rekomendacijos ir (ar) nutarimai priimti asociacijos susirinkime gali būti laikomi asociacijų sprendimais tuomet, jei tuo asociacijos sprendimu siekiama koordinuoti asociacijos narių elgesį⁸². Štai ESTT yra nurodęs, jog dokumentas, įvardintas kaip rekomendacija, gali patekti į SESV 101 straipsnio taikymo sritį, neatsižvelgiant į šio dokumento teisinį statusą, jei iš dokumento turinio matyti, jog juo siekiama koordinuoti asociacijos narių elgesį rinkoje⁸³.

Apibendrinant tai kas išdėstyta, darytina išvada, jog asociacijų sprendimai reiškia bet kokią sprendimą, kilusį iš asociacijos valdymo organo veiksmų ir turintį antikonkurencinį tikslą ar poveikį, neatsižvelgiant į asociacijos sprendimo išraiškos formą ir dokumento pobūdį (tai gali būti asociacijos vidaus taisyklės, direktyvos, rekomendacijos, protokolai, ir kt.). Taip pat būtina, jog asociacijos sprendimo tikslas - reguliuoti savo narių ekonominį elgesį rinkoje.

2.1.1 Privalomi sprendimai arba rekomendacijos

LR teismų praktikoje laikomasi pozicijos, pavyzdžiui, *Ortopedijos ir reabilitacijos paslaugų teikėjų asociacijos, Ortopedijos ir medicinos pramonės įmonių asociacijos, Actualis, Orthoservice Vilnius ir kt.* byloje, jog „susitarimas konkurencijos teisės prasme suprantamas labai

⁷⁸Căpățînă, Octavian. *The Antimonopoly Regulation in Competition law*, in Dreptul no.7/1996. (Percituota iš: Cucu C. *supra* note 13, p. 32.)

⁷⁹Cucu C. *supra* note 13, p. 31.

⁸⁰*Ibid.*

⁸¹Byla C-309/99 *supra* note 31. (Percituota iš: *ibid.*, p. 32.)

⁸²Sujungtos bylos 96-102, 104, 105, 108 ir 110/82, *NV IAZ International Belgium ir kt. prieš Europos Bendrijų Komisiją* [1983] ECR 03369. (Percituota iš: *ibid.*.)

⁸³Byla 45/85, *Verband der Sachversicherer e.V. prieš Europos Bendrijų Komisiją* [1987] ECR 00405. (Percituota iš: Cucu C. *op. cit.*, p. 32.)

plačiai, nekelti esminių reikalavimų jo išraiškos būdai ar formai. Todėl į Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio (SESV 101 str.) taikymo sritį patenka ir tokie susitarimai, kurie yra priimti asociacijos ar jos atstovų, narių sprendimo forma. [...]. Konkreto susitarimo kvalifikavimui neturi lemiamos reikšmės ir tai, ar konkrečios asociacijos arba jos atstovų, narių priimtas sprendimas yra rekomendacinio, ar įpareigojančio pobūdžio⁸⁴. Taigi, remiantis tuo, asociacijos sprendimai konkurencijos teisėje gali būti tiek rekomendacinio pobūdžio, tiek įpareigojančio (privalomo) pobūdžio. Privalomojo pobūdžio asociacijų sprendimas gali būti apibrėžiamas kaip asociacijos kompetentingo organo (valdymo organo) nutarimas (sprendimas), turintis įstatymo galią asociacijos nariams bei nustatantis tam tikrus apribojimus ir pareigas asociacijos nariams⁸⁵.

Komisija taip pat laikosi pozicijos, jog asociacijos sprendimo samprata apima bet kokį oficialų asociacijos dokumentą, kuris yra priimtas, remiantis asociacijos įstatais, ir kuris yra skirtas asociacijos nariams, neatsižvelgiant į tai, jog pats sprendimas įvardijamas kaip „neįpareigojantis“⁸⁶. ESTT paprastai remia šią Komisijos koncepciją, tačiau taip pat yra linkęs atsižvelgti į tai, ar atitinkamas asociacijos dokumentas yra iš esmės faktiškai privalomas nariams tiek, kiek jo priežiūra užtikrinama ekonominėmis sankcijomis ar spaudimu⁸⁷. Tuo atveju, kai sprendimas yra faktiškai privalomas, jau bus daroma prielaida, jog rekomendacija privaloma nemažam skaičiui asociacijos narių⁸⁸.

Atkreiptinas dėmesys, jog tam tikro susitarimo kvalifikavimui gali būti nesvarbu, ar asociacijos arba jos atstovų priimtas sprendimas yra įformintas kaip rekomendacinio ar kaip įpareigojančio pobūdžio, nes net rekomendacinis kainų nustatymas pagal savo pobūdį gali būti laikomas draudžiamu susitarimu Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies prasme, jei toks susitarimas iš esmės yra įpareigojantis⁸⁹.

Lietuvos auditorių rūmų byloje LVAT konstatavo: „[...] Audito rūmų, kaip ir kitų panašaus pobūdžio ūkio subjektų asociacijų sprendimai, nepriklausomai nuo to, ar jie yra privalomi ar tik rekomendacinio pobūdžio, gali patekti į ekonominės veiklos, todėl ir į Konkurencijos įstatymo taikymo sritį, jeigu jais siekiama riboti konkurenciją arba jeigu jie

⁸⁴Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2011 m. sausio 20 d. nutarimas Nr. 2S-2 „Dėl ūkio subjektų, užsiimančių ortopedinių techninių priemonių gamyba ir prekyba, ir jų asociacijų veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 5 straipsnio ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 straipsnio reikalavimams ir dėl Valstybinės ligonių kasos prie Sveikatos apsaugos ministerijos veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“.

⁸⁵Riesnkampff, A., Lehr, S. *supra* note 15, p. 65.

⁸⁶Byla IV/30.307. Europos Komisijos 1984 m. gruodžio 5 d. sprendimas *Fire Insurance*. 85/75/EEC [1985] OJ L 35/20.

⁸⁷Byla 45/85, *Verband der Sachversicherer e.V. prieš Europos Bendrijų Komisiją* [1987] ECR 00405.

⁸⁸Sujungtos bylos 209 iki 215 ir 218/78, *Heintz van Landewyck SARL ir kt. prieš Europos Bendrijų Komisiją* [1980] ECR 03125. (Percituota iš: Riesnkampff, A., Lehr, S. *op. cit.* p. 65).

⁸⁹Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. kovo 28 d. nutartis administracinėje byloje „Dėl nutarimo panaikinimo“ (Bylos Nr. A⁵²⁵-2577/2011). (Percituota iš: Pajarskas, Š. *supra* note 24, p. 210)

tiesiogiai ar netiesiogiai riboja (gali riboti) konkurenciją⁹⁰. Šioje byloje tiek Konkurencijos taryba, tiek LVAT nusprendė, kad nors Auditorių rūmai formaliai priėmė rekomendacijas, tačiau jos savo pobūdžiu prilygo siekiui fiksuoti audito paslaugų kainas koordinuojant atitinkamą auditorių elgesį audito paslaugų rinkoje, t. y. nagrinėjamo sprendimo priėmimo ir kitos aplinkybės rodė, kad iš tikrųjų buvo priimti privalomo pobūdžio nurodymai⁹¹. Nagrinėjamu atveju Konkurencijos taryba išsamiai išanalizavo Auditorių rūmų sprendimo turinį ir objektyvius tikslus, kurių buvo siekiama ginčo rekomendacijomis, jų ruošimo aplinkybes, priemones, kurių Auditorių rūmai ėmėsi, kad rekomendacijomis būtų vadovaujamasi praktikoje ir tokiu būdu Konkurencijos taryba konstatavo, jog Auditorių rūmų veiksmų dėl rekomendacijų tikslas – riboti konkurenciją.⁹²

Renginių organizatorių asociacijos ir kt. byloje, LVAT pripažino asociacijos sprendimą kaip faktiškai įpareigojantį, kadangi patys asociacijos nariai susitarimą taikyti konkurso mokesčių traktavo kaip privalomą, t. y. „rekomendacijos“ faktiškai buvo privalomos⁹³. Tokia pati situacija buvo ir *KOMAA ir kt. byloje*, kurioje asociacijos rekomenduotas konkurso mokestis buvo pripažintas ne tik rekomendacija asociacijos nariams, bet ir tęstiniais veiksmais su prižiūrima ir koordinuojama konkurso mokesčio taikymo sistema su nepaklusnių narių nubaudimo galimybėmis⁹⁴.

LLMAA, Afalita, Amber Bay ir kt. byloje LLMAA rekomendacija dėl minimalių laivų agentavimo paslaugų tarifų jos nariams buvo pripažinta kaip įpareigojančio pobūdžio asociacijos sprendimas, kadangi šiuo sprendimu faktiškai buvo siekiama koordinuoti narių elgesį. Šioje byloje Konkurencijos taryba konstatavo: „[...] tyrimo metu nustatytos aplinkybės iš esmės rodo, jog LLMAA patvirtinti ir jos narių veiklai svarbūs minimalūs laivų agentavimo paslaugų tarifai, nepaisant to, jog buvo įvardinti kaip rekomendaciniai, vis dėlto turėjo privalomo LLMAA sprendimo pobūdį. Tokio asociacijos sprendimo nesilaikymas galėjo lemti pašalinimą iš LLMAA arba net galimybės teikti laivų agentavimo paslaugas praradimą.⁹⁵

Kaip matyti, draudžiamomis pagal konkurencijos teisę gali būti net ir asociacijos narius teisiškai neįpareigojančios kainų rekomendacijos, kurių asociacijos nariai faktiškai laikosi tik iš dalies, jei jos leidžia konkurentams numanyti vieniems kitų kainų politiką (ypač jeigu

⁹⁰Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2007 m. birželio 21 d. nutarimas Nr. 2S-15 „Dėl Auditorių rūmų veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 5 straipsnio reikalavimams“.

⁹¹Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2007 m. birželio 21 d. nutarimas Nr. 2S-15 *supra* note 91.

⁹²Pajarskas, Š. *supra* note 24, p. 210.

⁹³Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. gegužės 27 d. nutartis administracinėje byloje „Dėl sprendimo panaikinimo“ (Bylos Nr. A⁸⁵⁸-294/2011).

⁹⁴Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2009 m. birželio 4 d. nutarimas Nr. 2S-13 *supra* note 39.

⁹⁵Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. kovo 28 d. nutartis administracinėje byloje „Dėl nutarimo panaikinimo“ (Bylos Nr. A⁵²⁵-2577/2011).

rekomendacijos yra viešai paskelbiamos) ir tokiu būdu sumažinti konkurenciją⁹⁶; faktiškai tai gali lemti asociacijos narių suderintus veiksmus bei asociacijos narių elgesio koordinavimą⁹⁷.

Apibendrinus tai, kas išdėstyta, darytina išvada, jog tiek privalomo, tiek neprivalomo pobūdžio asociacijos sprendimai gali būti draudžiami pagal konkurencijos teisę. LR teismų bei Konkurencijos tarybos praktikos analizė leidžia daryti išvadą, jog sprendžiant, ar neprivalomo pobūdžio sprendimas bus laikomas draudžiamu pagal konkurencijos teisę, atsižvelgiama į asociacijos sprendimo pobūdį, t. y. jei neprivalomu asociacijos sprendimu iš tikrųjų siekiama priimti privalomo pobūdžio nurodymus, tai asociacijos nariai turi turėti omenyje, jog pritarimas tokio pobūdžio sprendimui bus laikomas draudžiamu; taip pat būtina atsižvelgti į tai, ar asociacijos sprendimas yra faktiškai įpareigojantis, kaip patys asociacijos nariai traktuoja priimtą sprendimą, t. y. kaip privalomą bei ar atsižvelgia į jį, ar atvirkščiai; be kita ko būtina atsižvelgti ir į tai, ar asociacijos sprendimu faktiškai buvo siekiama koordinuoti narių elgesį, bei į tai, ar už asociacijos sprendimo nesilaikymą grėsė asociacijos nariams sankcijos. Tuo atveju, jei pavieniai asociacijos nariai galėtų įrodyti minėtas aplinkybes (arba paneigti tam tikras aplinkybes), autorės nuomone, tikėtina, jog tokie asociacijos nariai galėtų išvengti atsakomybės už tokio susitarimo sudarymą asociacijos rėmuose.

2.1.2 Asociacijų sprendimai skatinami valdžios institucijų

Laisvos ir sąžiningos konkurencijos sąlygomis ūkio subjektai privalo rinkoje veikti nepriklausomai, savarankiškai, o priimami sprendimai turi būti individualūs⁹⁸. Iš ESTT praktikos matyti, kad SESV 101 straipsnis taikomas tik ūkio subjektų antikonkurencinei veiklai, vykdomai jų pačių iniciatyva⁹⁹, o jeigu ūkio subjektų draudžiamą pagal konkurencijos teisę veiklą lemia nacionaliniai teisės aktai arba jeigu jie pašalina bet kokią ūkio subjektų konkurencinės veiklos galimybę, SESV 101 straipsnis netaikomas¹⁰⁰. Tačiau atkreiptinas dėmesys, jog ESTT tik iš dalies yra pripažinęs galimybę netaikyti SESV 101 straipsnio minėtu pagrindu¹⁰¹. Iš ESTT praktikos taip

⁹⁶Pajarskas, Š. *supra* note 24, p. 210.

⁹⁷Sujungtos bylos T-213/95 ir T-18/96, *Stichting Certificatie Kraanverhuurbedrijf (SCK) ir Federatie van Nederlandse Kraanbedrijven (FNK) prieš Europos Bendrijų Komisiją* [1997] ECR II-01739, 15 punktas. (Percituota iš: Pajarskas, Š. *supra* note 24, p. 210)

⁹⁸Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. gegužės 17 d. nutartis administracinėje byloje „Dėl nutarimo panaikinimo“ (Bylos Nr. A⁵⁰²-1301/2012).

⁹⁹Žr., pvz., Sujungtos bylos C-359/95 P ir C-379/95 P, *Europos Bendrijų Komisija ir Prancūzijos Respublika prieš Ladbroke Racing Ltd.* [1997] II-06265. (Percituota iš: Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. gegužės 17 d. nutartis administracinėje byloje „Dėl nutarimo panaikinimo“ (Bylos Nr. A⁵⁰²-1301/2012)).

¹⁰⁰Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. gegužės 17 d. nutartis administracinėje byloje „Dėl nutarimo panaikinimo“ (Bylos Nr. A⁵⁰²-1301/2012).

¹⁰¹Žr., pvz., Sujungtos bylos 209 iki 215 ir 218/78 *supra* note 89; Byla 41/83, *Italijos Respublika prieš Europos Bendrijų Komisiją* [1985] ECR 00873; Sujungtos bylos 240, 241, 242, 261, 262, 268 ir 269/82, *Stichting Sigarettenindustrie ir kt. prieš Europos Bendrijų Komisiją* [1985] ECR 03831; Byla C-198/01, *Conorzio Industrie Fiammiferi (CIF) prieš Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato* [2003] ECR I-08055. (Percituota iš:

pat matyti, kad SESV 101 straipsnis galėtų būti netaikomas tik tada, jei ūkio subjektų draudžiamas pagal konkurencijos teisę elgesys būtų nulemtas nacionalinių teisės aktų, arba minėti aktai sukurtų tokią teisinę sistemą, kurios kontekste bet kokia konkurencinės veiklos galimybė būtų eliminuota.¹⁰² SESV 101 straipsnis gali būti taikomas, jeigu bus nustatyta, kad nacionaliniai teisės aktai nedraudžia ūkio subjektams užsiimti savarankiška veikla, kuri iškraipo konkurenciją¹⁰³. Išvadą, kad ūkio subjektų draudžiamas pagal konkurencijos teisę elgesys buvo nulemtas valdžios veiksmų, galima daryti tik tuomet, jei paaiškėja, jog remiantis objektyviais, nuosekliais ir svariais įrodymais, toks jų draudžiamas pagal konkurencijos teisę elgesys buvo vienašališkai primetamas valdžios institucijų, panaudojant didelį spaudimą¹⁰⁴. Štai LR praktikoje yra buvęs vienas atvejis, kai Konkurencijos taryba nutarė, jog asociacija ir kiti ūkio subjektai sudarė draudžiamą susitarimą, o jų elgesys nebuvo primetamas valdžios institucijų.¹⁰⁵ Šioje byloje, ūkio subjektai teisinosi tuo, kad „jų veiksmai nebuvo individualaus apsisprendimo rezultatas, o buvo reikalaujami valstybės institucijų nustatytoje teisės aktų ir nurodymų sistemoje, t. y. intensyvaus teisinio reguliavimo ir VLK bei kitų valstybės institucijų veiksmų, siekiant subalansuoti PSDF biudžetą“. Nepaisant to, LVAT, šioje byloje nurodė, jog „atitinkamais atvejais valstybės veiksmai ar neveikimas gali būti įvertinami nustatant, ar apskritai padarytas konkurencijos teisės pažeidimas, taip pat sprendžiant dėl sankcijos ir (arba) jos dydžio. Tačiau faktas, kad apie įmonių neteisėtą elgesį žinojo, jį toleravo ar net tam tikra prasme skatino valdžios institucijos, ūkio subjektų atsakomybės savaiame nepašalina. Vien tai, kad kuri nors valdžios institucija nevykdo pareigų, susijusių su sąžiningos konkurencijos užtikrinimu, nereiškia, kad ūkio subjektams leidžiama vykdyti konkurencijos teisės pažeidimus. Jei ūkio subjektai sudarė susitarimus turėdami elgesio pasirinkimo laisvę, aplinkybė, kad valstybės institucija toleravo, žinojo ir tam tikra prasme pati paskatino įmones ir asociacijas elgtis antikonkurenciškai, automatiškai nesudaro pagrindo neskirti sankcijų ūkio subjektams“¹⁰⁶.

ES institucijos pritaria tokiai praktikai, štai Komisija, *UGEL/ BNIC* byloje uždraudė Prancūzijos konjako gamintojų asociacijai, kuri be kita ko vykdė kokybės kontrolės funkcijas pagal Prancūzijos teisės aktus, nustatyti konjako pardavimų minimalias kainas¹⁰⁷. Pavyzdžiui,

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. gegužės 17 d. nutartis administracinėje byloje „*Dėl nutarimo panaikinimo*“ (Bylos Nr. A⁵⁰²-1301/2012)).

¹⁰²Žr., pvz., Byla T-7/92, *Asia Motor France SA, Jean-Michel Cesbron, Monin Automobiles SA, Europe Auto Service SA ir SOMACO SA prieš Europos Bendrijų Komisiją* [1993] ECR II-00669. (Percituota iš: Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. gegužės 17 d. nutartis administracinėje byloje „*Dėl nutarimo panaikinimo*“ (Bylos Nr. A⁵⁰²-1301/2012)).

¹⁰³Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. gegužės 17 d. nutartis administracinėje byloje „*Dėl nutarimo panaikinimo*“ (Bylos Nr. A⁵⁰²-1301/2012).

¹⁰⁴Žr., pvz., Byla T-66/99, *Minoan Lines SA prieš Europos Bendrijų Komisiją* [2003] ECR II-05515. (Percituota iš: *ibid.*)

¹⁰⁵Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2011 m. sausio 20 d. nutarimas Nr. 2S-2 *supra* note 85.

¹⁰⁶Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. gegužės 17 d. nutartis *op. cit.*

¹⁰⁷Byla IV/C-30.128 Europos Komisijos 1982 m. gruodžio 15 d. sprendimas *Toltecs-Dorcet*. 82/897/EEC [1982] OJ L 379/1, 39 punktas

COAPI byloje, SESV 101 straipsnis buvo taikomas COAPI susitarimui, nepaisant to, kad COAPI vykdė reguliavimo funkcijas pagal Ispanijos teisę¹⁰⁸.

Apibendrinant darytina išvada, jog net tam tikri veiksmai, kurie neva tai yra nustatyti teisės aktuose (yra primetami valstybės valdžios institucijų) ir skatina asociaciją bei jos narius veikti rinkoje tam tikru būdu, gali būti laikomi draudžiamais pagal konkurencijos teisę. Tokiu būdu, autorės nuomone, asociacijoms bei jų nariams tampa sunku įvertinti susitarimų priešingumą konkurencijos teisei bei išvengti atsakomybės.

2.2 Asociacijos nario veiksmų vertinimas sudarant draudžiamus susitarimus

Pavieniams asociacijos nariams kyla daug problemų, kai asociacijos rėmuose yra sudaromi draudžiami susitarimai, t. y. asociacijos narys negali būti garantuotas, jog jo nedalyvavimas sprendimo priėmimo, o galbūt net nežinojimas apie tokio sprendimo priėmimą, nebus laikomas asociacijos nario pritarimu asociacijos sprendimui. Taip pat asociacijos nariui net ir aiškiai nesutikus su draudžiamu susitarimu kyla klausimų, ar tas nesutikimas yra išreikštas tinkamu būdu.

LR teismų praktikoje laikomasi pozicijos, jog „[...] net ir atitinkamame susirinkime nedalyvavę Asociacijų nariai privalo laikytis Asociacijos priimtų sprendimų, įskaitant ir sprendimus dėl ortopedijos techninių priemonių kainų ir priemonių taikymo, išdirbio normų ir gamybos kiekių nustatymo bei rinkos pasidalijimo“¹⁰⁹. Su tokia Teismo pozicija autorė negali sutikti, kadangi, visų pirma, asociacijos sprendimai nėra ir jos narių sprendimai, o dažnai jiems net nežinomi. Antra, asociacijos nariui nedalyvaujant asociacijos susirinkime, kuriame buvo priimtas asociacijos sprendimas, jis negalėjo išreikšti savo valios veikti rinkoje tam tikru būdu, t. y. nebuvo išreikšta individualaus asociacijos nario valia. Autorės nuomone, tokiu būdu, susidaro situacija, jog asociacija, kuri yra daugelio ūkio subjektų junginys, gali priminėti sprendimus, neatsižvelgdama į asociacijos narių nuomonę dėl šių sprendimų, ir galiausiai atsakomybę paskirstyti už draudžiamo susitarimo sudarymą tarp visų asociacijos narių.

Teismų praktikoje laikomasi pozicijos, kad „vienintelis atvejis, kai asociacijos narys galėtų būti laikomas nedalyvavusiu atitinkamo susitarimo sudaryme, yra aiškus ūkio subjekto nesutikimas su priimtais sprendimais“¹¹⁰. Tačiau atkreiptinas dėmesys, jog konkurencijos teisės doktrina bei teismų praktika nepaaiškina, koku būdu gali būti išreikštas aiškus ūkio subjekto nesutikimas su priimtu sprendimu. Štai *Ortopedijos ir reabilitacijos paslaugų teikėjų asociacijos, Ortopedijos ir medicinos pramonės įmonių asociacijos, Actualis, Orthoservice Vilnius ir kt.* byloje

¹⁰⁸Byla IV/33 *supra* note 35.

¹⁰⁹Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2011 m. sausio 20 d. nutarimas Nr. 2S-2 *supra* note 85.

¹¹⁰*Ibid.*

LVAT nutarė, jog aiškų nesutikimą su asociacijų priimtais sprendimais ir vykdoma veikla, prieštaraujančia konkurencijos teisei, išreiškė tik UAB „Baltic Orthoservice“. Byloje nurodomi tokie UAB „Baltic Orthoservice“ veiksmai kaip: UAB „Baltic Orthoservice“ informavo įvairias valstybės institucijas, kad nesutinka su asociacijos sprendimu, kiti asociacijos nariai žinojo apie minėto ūkio subjekto nesutikimą su jų veiksmis.¹¹¹ Tačiau autorė pastebi, jog Teismai aiškų nepritarimą asociacijos sprendimui aiškina kiekvienu konkrečiu atveju, tokiu būdu, asociacijos nariai neturi galimybės iš anksto žinoti, koku būdu tiksliai turi būti išreikštas nesutikimas. Pavyzdžiui, LLMAA, Afalita, Amber Bay ir kt. bylos atveju UAB „Baltijos pervežimai“ pateikė paaiškinimus, jog aiškiai raštu informavo LLMAA, kad netaikys rekomenduojamų tarifų, nes jie neatitinka šio ūkio subjekto ekonominių interesų. Vis dėlto Konkurencijos taryba neatsižvelgė į UAB „Baltijos pervežimai“ paaiškinimus, kadangi Konkurencijos tarybos nuomone, aplinkybė, jog UAB „Baltijos pervežimai“ raštas buvo siųstas tik LLMAA prezidentui, nesudaro pagrindo daryti išvadą apie aiškų nesutikimo su asociacijos sprendimu išreiškimą. Konkurencijos taryba nutarė, jog trūksta įrodymų, kad su raštu viešai būtų supažindinti visi kiti LLMAA nariai arba kad UAB „Baltijos pervežimai“ savo nuostatą nesilaikyti minėtų tarifų aiškiai išreiškė visiems kitiems LLMAA nariams. Konkurencijos tarybos nuomone, tai, jog UAB „Baltijos pervežimai“ dalyvavo kitose susirinkimuose ir pritarė rekomenduotiniams tarifams, leidžia daryti išvadą, kad minėtas UAB „Baltijos pervežimai“ raštas, išsiųstas LLMAA prezidentui, nėra pakankamas įrodymas, jog šis ūkio subjektas nedalyvavo asociacijos ir jos narių susitarime dėl minimalių tarifų nustatymo.¹¹² Tokiu būdu susidaro situacija, jog net išreiškęs savo valią asociacijos narys yra traukiamas atsakomybėn kaip ir kiti ūkio subjektai, kurie sutiko su asociacijos sprendimu.

Teisės doktrinoje laikomasi pozicijos, jog ūkio subjektai valią susitarti (pritariti) gali išreikšti tiek tiesiogiai, tiek netiesiogiai, aktyviais arba pasyviais veiksmais. Teismų praktikoje laikomasi pozicijos, jog „tai, kad kai kurie pareiškėjai nedalyvavo visuotiniame Asociacijos narių susirinkime, kuriame buvo priimtas galutinis sprendimas taikyti fiksuoto dydžio konkursinį mokestį, ir/ar kituose KOMAA valdybos bei narių susirinkimuose, ar tai, kad kai kurie pareiškėjai į Asociaciją įstojo po to, kai buvo priimtas draudžiamas susitarimas, nėra tos aplinkybės, kurios leistų pačios savaimė teigti, jog šie pareiškėjai nedalyvavo susitarime“.¹¹³

ES institucijos laikosi pozicijos, jog jeigu ūkio subjektas yra asociacijos narys, tai laikoma, jog jis yra pritaręs asociacijos įstatams ir suteikė teisę asociacijai nustatyti jam pareigas. Todėl net jeigu asociacijos narys vienareikšmiškai ir neišreiškė savo pritarimo draudžiamam asociacijos sprendimui, bet jam ir neprieštaravo (jokiu būdu neišreikšdamas savo valios dėl

¹¹¹Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2011 m. sausio 20 d. nutarimas Nr. 2S-2 *supra* note 85.

¹¹²Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2011 m. gruodžio 8 d. nutarimas Nr. 2S-25 *supra* note 77.

¹¹³Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. kovo 28 d. nutartis administracinėje byloje „Dėl nutarimo panaikinimo“ (Bylos Nr. A⁵²⁵-2577/2011).

nepritarimo), tokiu būdu bus laikoma, jog asociacijos narys prie tokio susitarimo yra prisijungęs.¹¹⁴

Taip pat panaši taisyklė galioja ir tiems asociacijos nariams, kurie nedalyvavo asociacijos susirinkime, kuriame buvo priimtas draudžiamas sprendimas (arba įstojo į asociaciją po sprendimo priėmimo), nes vien buvimas asociacijos nariu paprastai pats savaime reiškia, kad asociacijos narys pritaria jos taisyklėmis, vadovavimui, elgesiui, priimtiems sprendimams ir kt.¹¹⁵ Tokiu būdu, LR praktikoje laikomasi pozicijos, jog net ir tie asociacijos nariai, kurie nedalyvavo asociacijos posėdžiuose, kuriuose buvo priimti draudžiami sprendimai, laikomi dalyvavusiais susitarime, jei aiškiai nepareišė jokių prieštaravimų (nesutikimo) tiems sprendimams¹¹⁶. Pavyzdžiui *Renginių organizatorių asociacijos (ROA)* byloje, Konkurencijos taryba nubaudė, be kita ko, *UAB Alchemic*, neatsižvelgdama į tai, jog šis ūkio subjektas nedalyvavo asociacijos susirinkime, kuriame buvo priimtas antikonkurencinis sprendimas, t. y. Konkurencijos taryba laikėsi savo griežtos praktikos, jog asociacijos narys privalėjo aiškiai išreikšti nesutikimą su asociacijos sprendimu¹¹⁷. Analogiška situacija buvo *Ortopedijos ir reabilitacijos paslaugų teikėjų asociacijos, Ortopedijos ir medicinos pramonės įmonių asociacijos, Actualis, Orthoservice Vilnius ir kt.* byloje, kai nedalyvavę posėdžiuose, kuriuose buvo priimti antikonkurenciniai susitarimai, ūkio subjektai buvo pripažinti tyliai pritarę ir taip prisijungę prie draudžiamo sprendimo¹¹⁸. Štai *KOMAA ir kt.* byloje pareiškėjas *UAB „Kredo R“* skunde teigė, kad nedalyvavo nei viename *KOMAA* susirinkime, kur buvo svarstomas konkurso mokesčio klausimas, be to šio mokesčio savo veikloje nėra naudojęs. Tačiau nei Konkurencijos taryba, nei LR Teismai neatsižvelgė į šias aplinkybes ir nubaudė *UAB „Kredo R“* už draudžiamo susitarimo sudarymą. *Lietuvos aludarių gildijos* byloje šios gildijos nariai privalėjo remtis jau priimtais asociacijos sprendimais, o buvimas šios asociacijos nariu pats savaime reiškė, kad narys sutinka su gildijos taisyklėmis, vadovavimu ir priimtais sprendimais nepriklausomai nuo to, ar jis dalyvavo priimant atitinkamus sprendimus, ar įstojo į asociaciją prieš ar po asociacijos sprendimo priėmimo¹¹⁹. Komisija taip pat taiko tokią praktiką, pavyzdžiui, *Cement* byloje buvo konstatuota, jog tai, kad asociacijos narys nepasinaudojo savo teise dalyvauti asociacijos valdymo organų susirinkimuose, nereiškia, kad susirinkime nedalyvavę asociacijos nariai nesudarė susitarimo ir nepažeidė įstatymo¹²⁰.

¹¹⁴Bylos IV/28.852, IV/29.127, IV/29.149, Europos Komisijos 1978 m. liepos 20 d. sprendimas *GB-Inno-BM/Fedetab.* 78/670/EEC [1978] OJ L 224. 78-79 p.

¹¹⁵Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. kovo 28 d. nutartis *supra* note 113.

¹¹⁶Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2011 m. sausio 20 d. nutarimas Nr. 2S-2 *supra* note 85.

¹¹⁷Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2009 m. birželio 11 d. nutarimas Nr. 2S-14 *supra* note 41.

¹¹⁸Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2011 m. sausio 20 d. nutarimas Nr. 2S-2 *op. cit.*

¹¹⁹Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2014 m. kovo 4 d. nutarimas Nr. 2S-1/2014 „Dėl ūkio subjektų, užsiimančių alaus gamyba ir prekyba, veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 5 straipsnio ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 straipsnio reikalavimams“.

¹²⁰Byla IV/33.126 ir 33.322 Europos Komisijos 1994 m. lapkričio 30 d. sprendimas *Cement.* 94/815/EC [1994] OJ L 343, 44 punktas.

Apibendrinant išdėstytą darytina išvada, jog šiuo metu konkurencijos teisėje galiojančios taisyklės, t. y. jog nepriklausomai nuo dalyvavimo asociacijos susirinkime, kuriame buvo priimtas draudžiamas susitarimas bei nepriklausomai nuo to, ar buvo išreikšta asociacijos nario valia nesutikti su sprendimu, yra per „griežtos“ pavienio asociacijos nario atžvilgiu bei neužtikrina pavienio asociacijos nario teisių asociacijoje. Šios taisyklės reiškia, kad asociacijos nariai, siekdami išvengti atsakomybės pagal SESV 101 straipsnį ir (ar) Konkurencijos įstatymo 5 straipsnį, visais atvejais turi atidžiai stebėti asociacijos veiklą ir aiškiai protestuoti prieš sprendimus, kurie, jų nuomone, gali sudaryti konkurencijos taisyklių pažeidimą. Tačiau, autorė atkreipia dėmesį, jog praktikoje įgyvendinti tokias taisykles yra labai sunku, kadangi visiškai normalu, jog individualiam asociacijos nariui yra sunku sekti visus asociacijos veiksmus plačioje asociacijų veikloje. Be to, teismų praktika nepateikia paaiškinimų, koku būdu turi būti išreikštas asociacijos nario nesutikimas su asociacijos sprendimais.

Autorės nuomone, konkurencijos teisėje, priešingai negu yra dabar, informavimo našta apie kiekvieno sprendimo turinį turi būti perkelta asociacijai, o ne pavieniui asociacijos nariui. t. y. autorės nuomone, šioje vietoje būtent asociacija turėtų dėti maksimalias pastangas, tikslu, jog tiek ji, tiek jos nariai nesudarytų draudžiamo susitarimo.

3. ATSKIRŲ ASOCIACIJOSE SUDARYTŲ DRAUDŽIAMŲ SUSITARIMŲ FORMŲ TEISINĖ ANALIZĖ

Vieni iš svarbiausių konkurencijos suvaržymų - tai kainų fiksavimas, rinkų ar klientų pasidalinimas, gamybos ar pardavimų kiekių (kvotų) nustatymas, trečiųjų asmenų diskriminavimas be objektyvaus pagrindimo ir kt.¹²¹ Šie suvaržymai yra numatyti tiek Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje, tiek SESV 101 straipsnio 1 dalyje ir jie beveik visais atvejais pažeidžia minėtus straipsnius. Šiame skyriuje autorė pateiks atskirų asociacijose sudarytų draudžiamų susitarimų pavyzdžių ir skirs dėmesio LR teismų bei Konkurencijos tarybos praktikos analizei. Taip pat autorė atkreipia dėmesį, jog šiame skyriuje bus nagrinėjami horizontalūs asociacijose sudaryti draudžiami susitarimai, kadangi autorei nepavyko aptikti vertikaliųjų asociacijose sudarytų draudžiamų susitarimų atvejų. Be kita ko, bus nagrinėjami, ypačingai dėl savo pobūdžio aktualūs, - susitarimai dėl keitimosi informacija.

3.1 Asociacijose sudaryti susitarimai dėl kainų fiksavimo

Kai rinkoje vyrauja konkurencija, rinkos jėgos sulygina kainų skirtumus tarp prekių ir teritorijų. Toks jų elgesys vartotojams duoda tiesioginę naudą, nes kainos tampa vienodos ir mažesnės¹²². Viena iš svarbiausių, bet ne vienintelių konkurencijos formų – kainų konkurencija, kuri verčia ūkio subjektus išlaikyti rinkoje kuo žemesnes kainas, skatina prekybą, taip leisdamas optimaliai paskirstyti resursus ir kt.¹²³ Ir priešingai, kainų fiksavimas bet koku būdu ir forma pažeidžia konkurencijos teisės pamatines nuostatas¹²⁴, o būtent Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 punkte yra nurodyta, kad visi susitarimai, kuriais siekiama riboti konkurenciją arba kurie riboja ar gali riboti konkurenciją, yra draudžiami ir negalioja nuo jų sudarymo momento, įskaitant susitarimą tiesiogiai ar netiesiogiai nustatyti (fiksuoti) tam tikros prekės kainas arba kitas pirkimo ar pardavimo sąlygas. Šis draudimas suponuoja tai, jog ūkio subjektai, būdami tam tikros rinkos dalyviais, privalo patys priimti sprendimus dėl savo ūkinės veiklos. Pasak ESTT, kiekvienas ūkio subjektas privalo nepriklausomai apsispręsti dėl savo elgesio. Nors šis nepriklausomybės reikalavimas neatima iš ūkio subjektų teisės patiems protingai prisitaikyti prie esamo arba numatomo konkurentų elgesio, tačiau jis draudžia atsirasti bet kokiam tiesioginiam ar netiesioginiam kontaktui tarp tokių subjektų, jeigu šio kontakto tikslas arba padarinys yra daryti

¹²¹Galutinio sunkių apribojimų sąrašo nėra – sąrašas išlieka atviras praktikai.

¹²²Pajarskas, Š. *supra note* 24, p. 214.

¹²³*Ibid.*

¹²⁴*Ibid.*

poveikį esamo arba potencialaus konkurento elgesiui rinkoje ar atskleisti tokiam konkurentui elgesio kryptį, kurią jie patys nusprendė pasirinkti arba ketina pasirinkti rinkoje.¹²⁵

Asociacijų praktikoje pasitaiko įvairių susitarimų dėl kainų, paprastai jie laikomi vienais iš pačių sunkiausių konkurencijos taisyklių pažeidimų. Šis kartelis yra bene pats populiariausias, pavyzdžiui, draudžiamas minimalių ar fiksuotų kainų nustatymas¹²⁶; draudžiama ūkio subjektams kartu laikytis kainoraščio kainų, draudžiant kainų mažinimus ar nuolaidas¹²⁷; draudžiama ūkio subjektams kartu nustatyti kainas jungtinės rinkodaros susitarimu¹²⁸ arba per asociaciją¹²⁹; draudžiama ūkio subjektams kartu susitarti, kokią kainą turi pateikti konkurse konkurentas¹³⁰; draudžiama ūkio subjektams kartu susitarti dėl kainų pakėlimo lygio, laiko ir vietos¹³¹ ir kt.

LR daugelyje susitarimų dėl kainų fiksavimo nemažą vaidmenį atliko asociacijos.

Pavyzdžiui, *Architektų sąjungos* byloje, Konkurencijos taryba svarstė rekomendacinių kainų nustatymo klausimą. Lietuvos architektų sąjunga patvirtino projektavimo paslaugų ir darbų kainų rekomendacijas, kurias sudarė bendrosios projektavimo sąlygos, konsultacinių paslaugų sąlygos bei statistinių projektų kainynas. Šiame kainyne buvo numatyta, jog nustatant projektavimo darbų kainas, architektas vadovaujasi Architektų sąjungos patvirtintais įkainiais, o su kolegomis konkuruoja tik profesionalumu. Konkurencijos taryba pripažino, jog tokie Architektų sąjungos veiksmai pažeidė Konkurencijos įstatymo 5 straipsnį, draudžiantį konkurenciją ribojančius susitarimus.¹³² Taip pat atkreiptinas dėmesys, jog nors nagrinėjamoje byloje Konkurencijos taryba nepasisakė dėl Lietuvos architektų sąjungos teisinio statuso konkurencijos teisėje, darytina išvada, jog Lietuvos architektų sąjunga yra prilyginama ūkio subjektų junginiui, o pagal SESV 101 straipsnį įmonių asociacijai, todėl jai taip pat taikytinos teisės normos, reglamentuojančios draudžiamus susitarimus.

Pavyzdžiui, *Taksi kartelio* byloje taksi paslaugas teikiantys ūkio subjektai asociacijos susirinkimuose aptarinėjo taksi paslaugų rinkos situaciją, dalinosi nuomonėmis apie taksi rinkos dalyvių veiklą: mokesčių mokėjimą, automobilių remontą, darbuotojus, paslaugų savikainos nustatymą ir pan., ko pasekoje vienu metu pakėlė taksi paslaugų tarifą už kilometrą bei įsėdimo

¹²⁵Sujungtos bylos 40-48,50,54-56,111,113-114/73 *supra* note 65.

¹²⁶Pavyzdžiui, sujungtos bylos T-213/95 ir T-18/96 *supra* note 98. (Percituota iš: Pajarskas, Š. *supra* note 24, P. 215).

¹²⁷Pavyzdžiui, Byla 45/85 *supra* note 84. (Percituota iš: *Ibid.*, p. 216).

¹²⁸Byla IV/33.494, Europos Komisijos 1992 m. liepos 30 d. sprendimas *Scottish Salmon Board* 92/444/EEC [1992] OJ L 246/37. (Percituota iš: Pajarskas, Š. *Ibid.*).

¹²⁹Byla C.38.240 Europos Komisijos 2003 m. gruodžio 16 d. sprendimas byloje *Industrial tubes*, 2004/421/EC [2004] OJ L 125/50. (Percituota iš: *Ibid.*).

¹³⁰Pavyzdžiui, Byla T-29/92, *Vereniging van Samenwerkende Prijsregelende Organisaties in de Bouwnijverheid ir kt. prieš Europos Komisiją* [1995] ECR II-00289 (Percituota iš: *Ibid.*).

¹³¹Byla C-48/69, *supra* note 62.

¹³²Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2000 m. liepos 13 d. nutarimas Nr. 13/b „Dėl Architektų sąjungos veiksmų atitikimo Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymui“.

mokestį, t. y. sudarė Konkurencijos įstatymo draudžiamą susitarimą dėl kainų fiksavimo, išreikštą suderintais veiksmais.¹³³

Lietuvos auditorių rūmų byloje kilo klausimas dėl Lietuvos auditorių rūmų veiksmų, nustatant rekomenduojamas paramos lėšų minimalias audito kainas, nustatant rekomendacinius darbo laiko sąnaudų normatyvus bei darbo laiko sąnaudų planą bei nurodant minimalų valandinį audito įkainį. Šioje byloje Konkurencijos taryba pripažino rekomendacijas dėl minimalių kainų ir darbo laiko sąnaudų kaip privalomojo pobūdžio bei atsižvelgdama į tai, konstatavo, kad Auditorių rūmai siekė nustatyti ir koordinuoti minimalias audito kainas bei kitas audito paslaugos teikimo sąlygas ir tokiu būdu riboti konkurenciją audito paslaugų rinkoje. Dėl šios priežasties Lietuvos auditorių rūmams buvo paskirta 30 000 Lt (8 688, 60 EUR) bauda už sudarytą draudžiamą susitarimą.¹³⁴

KOMAA ir kt. byloje Konkurencijos Taryba nustatė, jog KOMAA valdybos posėdžių metu buvo svarstyta, o visuotinio susirinkimo metu nutarta taikyti 3 000 Lt dydžio konkurso mokestį agentūrų klientams, skelbiant konkursus dėl reklamos paslaugų pirkimo. Asociacijos narių sprendimas taikyti minėtą mokestį buvo paskelbtas viešai. Konkurencijos taryba konstatavo, jog visi Konkurencijos tarybos nutarime nurodyti ūkio subjektai, buvę arba tebesantys KOMAA nariais, dalyvavo susitarime dėl konkurso mokesčio nustatymo reklamos paslaugų rinkoje. Kaip pažymėjo Konkurencijos taryba, skiriasi tik šių ūkio subjektų dalyvavimo susitarime trukmė. Konkurencijos taryba už minėtą antikongkurencinį susitarimą nubaudė KOMAA (2 500 Lt (724,05 EUR) bauda) bei 25 ūkio subjektus, skirdama jiems baudas nuo 7 500 Lt (2 172,15 EUR) iki 481 000 Lt (139 307,23 EUR).¹³⁵

Renginių organizatorių asociacijos ir kt. byloje ginčas kilo dėl renginių organizavimo veikla užsiimančių ūkio subjektų ir jų asociacijos veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 5 straipsnio reikalavimams, o būtent dėl to, ar minėti ūkio subjektai sudarė draudžiamą susitarimą nustatyti fiksuotą konkurso mokesčio dydį, kurį turi sumokėti konkursų dėl renginių organizavimo paslaugų pirkimo organizatoriai. Šioje byloje Konkurencijos taryba nustatė, jog asociacijos ir jos narių veiksmai, kuriais ROA valdybos susirinkimuose buvo nustatytas 2008 Lt (581,56 EUR) dydžio dalyvavimo konkurse mokestis, laikomi konkurenciją ribojančiu susitarimu tarp konkurentų Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio prasme. Šią Konkurencijos tarybos išvadą įrodo asociacijos valdybos protokole aiškiai įvardintas pats mokestis, jo konkretus dydis (2008 Lt (581,56 EUR)), taikymo atvejai bei nurodytas atitinkamų veiksmų planas, kad šis susitarimas būtų įgyvendintas (standartinio laiško klientams bei standartinės sutarties dėl konkurso mokesčio paruošimas). Atsižvelgusi į aukščiau išdėstytą bei

¹³³Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2005 m. vasario 3 d. nutarimas Nr. 2S-3 *supra* note 40.

¹³⁴Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2007 m. birželio 21 d. nutarimas Nr. 2S-15 *supra* note 91.

¹³⁵Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2009 m. birželio 4 d. nutarimas Nr. 2S-13 *supra* note 39.

kitas aplinkybes, Konkurencijos taryba nutarė penkiems ūkio subjektams skirti baudas nuo 9300 Lt iki 45 300 Lt (nuo 2 693,47 EUR iki 13 119,79 EUR).¹³⁶

LLMAA, Afalita, Amber Bay ir kt. byloje Lietuvos laivybos maklerių ir agentų asociacija (LLMAA) patvirtino rekomenduojamus minimalius laivų agentavimo tarifus, tačiau iš tikrųjų asociacija ne tik rekomendavo savo nariams laikytis nustatytų minimalių tarifų, bet ir siekė užtikrinti, kad asociacijos nariai jų laikytųsi. Nepaisant to, jog LLMAA įvardino minimalius laivų agentavimo paslaugų tarifus kaip rekomendacinius ir neprivalomus jos nariams. Konkurencijos taryba nustatė, jog tokiu būdu asociacija realiai siekė koordinuoti savo narių elgesį, susijusį su jų sprendimų dėl laivų agentavimo paslaugų tarifų priėmimu. Atsižvelgusi į aukščiau išdėstytą bei kitas aplinkybes, Konkurencijos taryba nutarė, jog tokie LLMAA ir jos narių veiksmai kvalifikuotini kaip susitarimas nustatyti minimalius laivų agentavimo tarifus, kas prieštarauja Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio ir SESV 101 straipsnio nuostatomis.¹³⁷

Ortopedijos ir reabilitacijos paslaugų teikėjų asociacijos, Ortopedijos ir medicinos pramonės įmonių asociacijos, Actualis, Orthoservice Vilnius ir kt. byloje gamintojai tarėsi ir priėmė sprendimą dėl ortopedinės avalynės kainų (gamybos ir pritaikymo proceso savikainos, pelno procento) bei pateikė minėtą sprendimą Valstybinei ligonių kasai prie Sveikatos apsaugos ministerijos (toliau - VLK), už tai ūkio subjektai buvo nubausti baudomis. Šios bylos aplinkybes apibendrina Pajarskas, Š., nuroydamas, jog „[...] šis konkurentų susitarimas buvo specifinis. Nes tarpusavio konkurencija buvo pašalinta dėl to, kad įmonės susitarė naudoti vienodą savikainos, kuri teikiama VLK bazinei kainai nustatyti, skaičiavimo struktūrą (nesant suderinimo, įmonės galėjo teikti mažesnę gaminių savikainą, o tai galėjo lemti ir mažesnę bazinę kainą bei kainą vartotojams, mažesnes biudžeto išlaidas kompensacijoms); taip pat įmonės darė įtaką kainodaros nustatymo procesui, siekdamas nustatyti kainą, kurią už apdraustiesiems pacientams pagamintus ortopedinius gaminius sumoka VLK. Be to, įmonės derino savo veiksmus ir dėl gaminių kompensavimo valstybės lėšomis dydžio; pateikdamos suderintą pasiūlymą, įmonės nekonkuravo tarpusavyje priemokų dydžio plotmėje - priemokas jos susitarė taikyti vienodai, maksimalaus įmanomo dydžio. Taip buvo eliminuota galimybė, kad kai kurie konkurentai parduos gaminius pacientams su mažesne priemoka ar visai be priemokos“.¹³⁸

3.2 Asociacijose sudaryti susitarimai dėl rinkų pasidalinimo

Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 2 punkte yra nurodyta, kad visi susitarimai, kuriais siekiama riboti konkurenciją arba kurie riboja ar gali riboti konkurenciją, yra draudžiami ir

¹³⁶Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2009 m. birželio 11 d. nutarimas Nr. 2S-14 *supra* note 41.

¹³⁷Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2011 m. gruodžio 8 d. nutarimas Nr. 2S-25 *supra* note 77.

¹³⁸Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2011 m. sausio 20 d. nutarimas Nr. 2S-2 *supra* note 85.

negalioja nuo jų sudarymo momento, įskaitant susitarimą pasidalyti prekės rinką teritoriniu pagrindu, pagal pirkėjų ar tiekėjų grupes ar kitu būdu. Atitinkamai SESV 101 straipsnio c punktas draudžia rinkų ar tiekimo šaltinių pasidalinimą. Minėti straipsniai lingvistine prasme skiriasi, tačiau jie draudžia iš esmės tuos pačius susitarimus¹³⁹. Išskiriamos įvairios rinkos pasidalinimo formos, pavyzdžiui, geografinis (teritorinis) rinkų pasidalinimas¹⁴⁰, tiekėjų pasidalinimas¹⁴¹, bei pirkėjų pasidalinimas¹⁴².

LR praktikoje buvo tik vienas atvejis, kai pasinaudojant asociacijomis buvo pasidalinta rinka, tai *Ortopedijos ir reabilitacijos paslaugų teikėjų asociacijos, Ortopedijos ir medicinos pramonės įmonių asociacijos, Actualis, Orthoservice Vilnius ir kt. byla*. Šioje byloje kilo klausimas dėl Asociacijų ir jos narių veiksmų, kuriais Asociacijų ir VLK vykusiuose posėdžiuose buvo priimti sprendimai dėl ortopedijos techninių priemonių bazinių kainų, priemokų už dalinai kompensuojamas ortopedijos technines priemones taikymo, gamybos ir pardavimo kiekių nustatymo bei rinkos pasidalijimo, ir ar tokie veiksmai laikomi susitarimais tarp konkurentų Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio ir SESV 101 straipsnio prasme. Šioje byloje Konkurencijos taryba nustatė, jog asociacijų posėdyje ūkio subjektai suderino visiems ūkio subjektams priimtinus gamybinių pajėgumų mažinimo principus, apskaičiavo kiekvieno ūkio subjekto gamybinius pajėgumus, o tai iš esmės reiškė kiekvienam ūkio subjektui tenkančią ortopedijos techninių priemonių gamybos kvotą. Šioje byloje Konkurencijos taryba nutarė, ūkio subjektų veiksmus susitarimais apribojant konkrečių ūkio subjektų realiai galimus pagaminti prekių kiekius kvalifikuoti kaip draudžiamą susitarimą dėl rinkos pasidalinimo.¹⁴³

Vienas iš užsienio valstybių pavyzdžių - *Cemento* byla, kurioje Komisija pasmerkė daugiau kaip trisdešimties cemento gamintojų ir jų asociacijos susitarimą, kuriuo buvo siekiama pasidalinti rinkas nacionaliniu pagrindu¹⁴⁴.

3.3 Asociacijose sudaryti susitarimai dėl kiekių (kvotų)

Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 3 punkte yra numatyta, kad visi susitarimai, kuriais siekiama riboti konkurenciją arba kurie riboja ar gali riboti konkurenciją, yra draudžiami ir negalioja nuo jų sudarymo momento, įskaitant susitarimą nustatyti tam tikros prekės gamybos ar pardavimo kiekius (kvotas), taip pat susitarimus, kuriais ribojama techninė pažanga ar investicijos.

¹³⁹Pajarskas, Š. *supra* note 24, p. 222.

¹⁴⁰*Ibid.*

¹⁴¹Byla T-77/94, *Vereniging van Groothandelaren in Bloemwekerijprodukten ir kt. prieš Europos Komisiją* [1997] ECR II-00759, 120 punktas. (Percituota iš: *Ibid.*).

¹⁴²Byla COMP/E-2/37.978 Europos Komisijos 2002 m. lapkričio 27 d. sprendimas byloje *Methylglucamine*, 2004/104/EC OJ L 38 (Percituota iš: *Ibid.*).

¹⁴³Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2011 m. sausio 20 d. nutarimas Nr. 2S-2 *supra* note 85.

¹⁴⁴Byla IV/33.126 ir 33.322 *supra* note 121.

Atkreiptinas dėmesys, jog SESV 101 straipsnio 1 dalies b punktas nėra identiškasis minėtai Konkurencijos įstatymo nuostatai, kadangi SESV 101 straipsnio 1 dalies b punktas draudžia susitarimus, kurie riboja ar kontroliuoja gamybą, rinkas, techninę pažangą ar investicijas, t. y. Konkurencijos įstatymas draudžia tik nustatyti gamybos ar pardavimo kiekius, o minėtoje SESV nuostatoje numatytas draudimas yra platesnis, nes apima ne tik kiekius, bet ir visą gamybą bei rinkas ir draudžia ne tik ribojimą bet ir kontroliavimą¹⁴⁵.

Susitarimų dėl kiekių (kvotų) specifika yra ta, jog šiais susitarimais ūkio subjektai - esantys konkurentai - susitaria nustatyti tam tikrų prekių kiekius, kuriuos jie turi pagaminti ar parduoti, ko pasekoje sumažinama arba pašalinama rizika, kuri būtų, jei konkurentai nežinotų apie vienas kito rinkos politiką ir tikslus¹⁴⁶. Praktikoje dažnai pasitaiko, jog susitarimai dėl kiekių (kvotų) gali būti drauge su kainų fiksavimu, pavyzdžiui, jau minėta *Ortopedijos ir reabilitacijos paslaugų teikėjų asociacijos, Ortopedijos ir medicinos pramonės įmonių asociacijos, Actualis, Orthoservice Vilnius ir kt.* byla, kurioje susitarimas dėl ortopedijos techninių priemonių gamybos kiekių nustatymo buvo dalis kompleksinio susitarimo, apėmusio papildomai rinkos pasidalinimą bei kainas reguliuojamoje rinkoje. Šioje byloje LVAT nurodė, jog konkurentai derino ir išvedė bendras išdirbio normas (gaminių kiekių, kurį pagamina vienas darbuotojas per metus), kiekvienai gaminių grupei, kurias po to teikė VLK. Be to, konkurentai derino ir priėmė sprendimą dėl visoms įmonėms priimtinos gamybinių pajėgumų mažinimo metodikos, apskaičiavo visų įmonių gamybinius pajėgumus ir kt.¹⁴⁷

Lietuvos aludarių gildijos byloje, ūkio subjektai susitarė asociacijos pagalba apiboti stipraus alaus gamybos apimtį¹⁴⁸, o *Lietuvos kinologų draugijos* (LKD) byloje Konkurencijos taryba konstatavo, jog LKD nustatė prekių pardavimo (parduotuvėms ir kitiems perpardavinėtojams) kiekius, t. y. nustatė nulinius pardavimo kiekius, ir tokiu būdu pažeidė Konkurencijos įstatymo 1 dalies 3 punktą¹⁴⁹.

3.4 Asociacijose sudaryti susitarimai diskriminuoti

Susitarimų diskriminuoti esmė yra ta, jog asociacija kartu su savo nariais susitaria diskriminuoti trečiuosius asmenis be objektyvaus pagrindimo, ko pasekoje pastarieji pateks į skirtingas konkurencijos sąlygas. Tokių susitarimų sudarymo draudimas numatytas Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 4 punkte. Atkreiptinas dėmesys, jog asociacijos, siekdamos

¹⁴⁵Pajarskas, Š. *supra* note 24, p. 224.

¹⁴⁶*Ibid.*

¹⁴⁷Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. gegužės 17 d. nutartis administracinėje byloje „Dėl nutarimo panaikinimo“ (Bylos Nr. A⁵⁰²-1301/2012).

¹⁴⁸Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2014 m. kovo 4 d. nutarimas Nr. 2S-1/2014 *supra* note 120.

¹⁴⁹Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2010 m. balandžio 1 d. nutarimas Nr. 2S-9 *supra* note 43.

nepažeisti konkurencijos teisės nuostatų, turi susilaikyti nuo bet kokio diskriminavimo tų ūkio subjektų, kurie asociacijoms nepriklauso, taip pat asociacijos neturi imti diskriminacinių mokesčių už narystę arba atsisakyti priimti į asociaciją¹⁵⁰.

Pažymėtina, jog kolektyvinis boikotas¹⁵¹ taip pat priskiriamas prie ūkio subjektų draudžiamų susitarimų diskriminuoti. Boikoto tikslas – priversti ūkio subjektus elgtis tam tikru norimu būdu arba nubausti už tam tikrų veiksmų neatlikimą¹⁵². Komisija ne kartą nagrinėjo atvejus, kai boikotą organizavo asociacijos, siekdamos priversti savo narius elgtis tam tikru būdu¹⁵³. Kolektyvinio boikoto atvejis užfiksuotinas ir LR – tai jau minėta *Lietuvos kinologų draugijos* (LKD) byla, kurioje LKD uždraudė savo nariams (šuniukų veisėjams) pardavinėti šuniukus prekybininkams, siekdama, kad šuniukai būtų pardavinėjami tik veislynuose. Šioje byloje Konkurencijos taryba nutarė LKD veiksmus kvalifikuoti kaip kolektyvinį boikotą (atsisakymą tiekti prekes) mažmenininkams, pritaikant Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalį, o ne Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 3 punktą.¹⁵⁴

Apibendrinant darytina išvada, jog dažniausiai praktikoje pasitaikantys atvejai, kai asociacijos šturkščiai pažeidžia konkurencijos teisės normas, yra šie: asociacija susirinkimo metu tvirtina neva tai paslaugų ir darbų kainų rekomendacijas arba minimalų valandinį įkainį, tarifus; ūkio subjektai, asociacijos susirinkimuose aptarinėja rinkos situaciją, dalijasi nuomonėmis apie rinkos dalyvių veiklą, ko pasekoje, pavyzdžiui vienu metu pakelia kainas; asociacijos susirinkimuose tariamasi dėl gamybos proceso savikainos, pelno procento; ūkio subjektai asociacijos posėdžio metu derina gamybinių pajėgumų principus, apskaičiuoja kiekvieno asociacijos nario gamybinius pajėgumus; asociacijos posėdžio metu derinama ir išvedama bendras išdirbio normas (gaminių kiekių, kurį gamina vienas darbuotojas per metus); nustatomi nuliniai pardavimo kiekiai; asociacijos organizuoja boikotą. Taip pat teismų praktikos analizė leidžia daryti išvadą, jog dažniausiai praktikoje pasitaikantys tai susitarimai dėl kainų fiksavimo.

Asociacijai bei asociacijos nariams siekiant apsisaugoti nuo Konkurencijos įstatymo normų pažeidimų, būtina, pavyzdžiui, gerai suspažinti su vidiniais asociacijos dokumentais bei įvertinti jų turinį konkurencijos teisės atžvilgiu, atidžiai stebėti visą asociacijos viešai skelbiamą informaciją ir įvertinti šios informacijos turinį konkurencijos teisės atžvilgiu. Asociacija turi užtikrinti asociacijos narių švietimą, mokymus, konferencijas apie konkurencijos teisę, o

¹⁵⁰Byla T-77/94, *Vereniging van Groothandelaren in Bloemkwekerijproducten, Florimex BV, Inkoop Service Aalsmeer BV ir M. Verhaar BV prieš Europos Bendrijų Komisiją* [1997] ECR II-00759, 115-128 punktai. (Percituota iš: Pajarskas, Š. *supra* note 24, p. 227).

¹⁵¹Boikotas – tai ūkio subjektų veiksmai, kai yra nutraukiamas tiekimas kokiam nors ūkio subjektui (klientui) arba taikomos tokios prekybos sąlygos, kurios visiškai nepriimtinos kitai šaliais, ko pasekoje tiekimai bei pirkimai nutrūksta.

¹⁵²Pajarskas, Š. *op. cit.*, p. 228.

¹⁵³Byla IV/426, Europos Komisijos 1974 m. liepos 23 d. sprendimas byloje *Papiers peints de Belgique*, 74/431/EEC OJ L 237; Sujungtos bylos T-213/95 ir T-18/96 *supra* note 98, 141-146 punktas.

¹⁵⁴Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2010 m. balandžio 1 d. nutarimas Nr. 2S-9, *supra* note 43.

asociacijos nariai, kilus įtarimams dėl konkurencijos teisės pažeidimų, turi pasirūpinti teisine konsultacija arba kreiptis į Konkurencijos tarybos specialistus.

3.5 Asociacijose sudaryti susitarimai dėl keitimosi informacija

Dalyvavimas asociacijos veikloje leidžia vyksti informacijos mainams tarp asociacijos narių. Ši informacija gali būti įvairaus pobūdžio, o informacijos mainų priežastys - įvairios. Viena vertus, keičiantis informacija, gali būti didinamas veiksmingumas, sprendžiamos informacijos asimetrijos problemos, didinamas rinkų veiksmingumas, ūkio subjektai pasidalindami su kitais ūkio subjektais savo patirtimi gali didinti ūkio subjekto vidaus veiksmingumą bei efektyvumą, sumažinti atsargas, reaguoti į kintančią paklausą ir kt. Be abejo, visi prieš tai nurodyti veiksmai sąlygoja ir vartotojų gerovę. Kita vertus, asociacijos ar jos nariai besikeisdamos tam tikra konfidencialia informacija, ypatingai strategine, o taip pat informacija apie kainas, ateities gamybos apimtis, užsakymus, pardavimus, investicijas ir kt. gali apriboti konkurenciją. Tokiu būdu svarbu pateikti tam tikrus atribojimo kriterijus, kokiais atvejais susitarimai dėl keitimosi informacija laikomi draudžiamais susitarimais, o kokiais, tokie susitarimai nesukelia jokio pavojaus konkurencijai, netgi priešingai – skatina konkurenciją. Be to, svarbu pateikti asociacijoms tam tikras gaires, kurios padėtų išvengti atsakomybės už susitarimų dėl keitimosi informacija sudarymą. Pažymėtina, jog, kadangi asociacija yra daugelio ūkio subjektų susitikimų centras, kuriose keičiamasi ypatingai įvairia informacija, būtina išsamiai išanalizuoti šio pobūdžio susitarimus.

Taigi, susitarimų dėl keitimosi informacija sąvokos *expressis verbis* nerasime nei SESV 101 straipsnio 1 dalyje, nei Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje, tačiau tokio pobūdžio susitarimai taip pat tam tikrais atvejais draudžiami pagal konkurencijos teisę ir tai patvirtina Komisijos, ES teismų praktika bei 2011 m. sausio 14 d. Europos Komisijos komunikatas (toliau - Komunikatas)¹⁵⁵. Pažymėtina, jog Komunikato 55-110 punktai¹⁵⁶ skirti išimtinai tik susitarimų dėl keitimosi informacija vertinimui, kuriose rasime ne tik Komisijos, ES teismų praktikos, bet ir tam tikras praktines išvalgas, susijusias su ūkio subjektų informacijos mainais. Šiame Komunikate Komisija daro prielaidą, jog susitarimai dėl individualaus pobūdžio keitimosi informacija apie būsimas kainas bei gamybos/ pardavimo kiekius laikytini savo tikslu ribojančiais konkurenciją ir prilygsta karteliniams susitarimams. Tačiau teisės doktrinoje vyrauja ir kitas požiūris, t. y. pasak Dr. Daivio Švirino, susitarimai dėl keitimosi informacija gali turėti tik konkurenciją ribojantį

¹⁵⁵Komisijos 2011 m. sausio 14 d. komunikatas (ES) *supra* note 51. 2 skyriaus 55-110 punktai.

¹⁵⁶Komisijos 2011 m. sausio 14 d. komunikatas (ES) *supra* note 51. 2 skyriaus 55-110 punktai.

poveikį, tačiau tikslo riboti konkurenciją jie neturi¹⁵⁷. Pažymėtina, jog Rokas Venslauskas taip pat aiškiai atskiria susitarimus dėl keitimosi informacija nuo kartelinių susitarimų¹⁵⁸.

Susitarimų dėl keitimosi informacija vertinimas

SESV 101 straipsnis taikomas ūkio subjektų susitarimams, kurie gali paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą ir kurių tikslas ar poveikis yra konkurencijos trukdymas, ribojimas arba iškreipimas vidaus rinkoje, be kita ko, šis straipsnis taikomas ir ūkio subjektų susitarimams dėl keitimosi informacija. Iš to matyti, jog tam, kad susitarimas dėl keitimosi informacija būtų pripažintas draudžiamu susitarimu pagal SESV 101 straipsnį, jis turi atitikti šias sąlygas: ūkio subjektai turi būti sudarę susitarimą (sutartį, asociacijų sprendimą ar suderintus veiksmus); susitarimas turi riboti konkurenciją; susitarimas turi reikšmingą įtaką konkurencijai; susitarimas turi reikšmingą įtaką prekybai tarp valstybių narių¹⁵⁹.

Taigi, pirmoji sąlyga reiškia, jog ūkio subjektų keitimasis informacija vertinamas pagal SESV 101 straipsnį tik tuo atveju, jeigu keičiantis informacija nustatoma viena iš ūkio subjektų bendradarbiavimo formų, t. y. sutartis, suderinti veiksmai ar asociacijos sprendimas, arba jei keitimasis informacija yra šių ūkio subjektų vienos iš bendradarbiavimo formų dalis¹⁶⁰. Komunikate pateikiami tam tikri pavyzdžiai, kokiais atvejais keitimasis informacija gali būti laikomas suderintais veiksmais, o būtent, tuo atveju, kai keičiantis informacija sumažinamas strateginis netikrumas rinkoje ir sukuriama palankesnė sąlyga sudaryti slaptą susitarimą; kai vienas ūkio subjektas atskleidžia (paštu, e. paštu, telefonu, per susitikimą ir kt.) strateginę informaciją konkurentui, o tas konkurentas ją priima; kai ūkio subjektai dalyvauja posėdyje, kur konkurentas atskleidžia savo kainodaros planus kitiems ūkio subjektams, net jei nėra aiškaus susitarimo didinti (kelti) kainas; kai ūkio subjektas gauna strateginius duomenis iš konkurento (ar tai būtų susitikimas, paštu arba elektroniniu būdu), bus laikoma, kad yra priimta informacija ir atitinkamai suderintas elgesys rinkoje, nebent ūkio subjektas aiškiai išreiškė savo valią, jog jis nenori gauti tokių duomenų.¹⁶¹ Autorės nuomone, vienareikšmiškai negalima sutikti su Komisijos pozicija, t. y. kai, pavyzdžiui, jog net ir tuo atveju, kai vienas ūkio subjektas siunčia elektroninį laišką, pavyzdžiui, kuriame yra duomenys apie šio ūkio subjekto pardavimo kiekius, savo konkurentui (bet kokiam darbuotojui), o šis į laiško gavimą nereaguoja ir neatsako, kad jis nenori gauti tokių duomenų, laikytinas susitarimo dėl keitimosi informacija sudarymu, kadangi, autorės nuomone, šioje situacijoje akivaizdžiai trūksta šalių valios išreiškimo bei suderinimo. Autorė

¹⁵⁷Švirinas, D. The assessment of information exchange agreements between competitors from the perspective of competition law of the EU and of the Republic of Lithuania. *Jurisprudencija*. 2012, 19(1), p. 87-119.

¹⁵⁸Venslauskas, R. Whether horizontal information exchange agreements are cartel agreements? *INTERNATIONAL JOURNAL OF BALTIC LAW*. VOL. 3, NO. 3 SEPTEMBER, 2007, p. 39-53.

¹⁵⁹Reikšmingos įtakos prekybai tarp valstybių narių sąlyga reikalinga, tikslu taikyti tik SESV 101 straipsnį.

¹⁶⁰Žr. plačiau apie asociacijose sudarytų draudžiamų susitarimų bendradarbiavimo formų sąvokas, magistro baigiamojo darbo 1.2 poskyryje.

¹⁶¹Komisijos 2011 m. sausio 14 d. komunikatas (ES) *supra* note 51, 60-63 punktai.

pastebi, kad tokiais atvejais būtina vertinti ir kitas aplinkybes, pavyzdžiui, ar prieš tai ūkio subjektai bendradarbiavo, ar vyko įtartini pokalbiai, susirašinėjimai ar kt., koks ūkio subjekto darbuotojas gavo tokią informaciją (administratorė, paprastas vadybininkas ar vadovas), kokio pobūdžio tai informacija (suvestiniai ar individualūs duomenys, duomenų senumas ir kt.) ir tik įvertinus aplinkybių visumą spręsti dėl susitarimo dėl keitimosi informacija sudarymo.

Pažymėtinas ir kitas atvejis, kaip pavyzdžiui, konfidenciali informacija tampa prieinama konkurentams dėl trečiųjų šalių veiksmų (pavyzdžiui, tam tikra informacija paskleidžiama žiniasklaidoje), tai greičiausiai, jog šiuo atveju susitarimas dėl keitimosi informacija, nebus laikomas sudarytu¹⁶². Priešingai būtų, jei trečioji šalis praneštų vienam iš konkuruojančių ūkio subjektų, jog apie jį teikiami duomenys jo konkurentui, o šis tam neprieštarautų, tokiu atveju būtų laikoma, jog susitarimas galimai sudarytas. Be to, ūkio subjektas, gavęs tam tikrą informaciją iš trečiosios šalies turėtų žinoti, kad ši informacija buvo gauta iš konkurento, t. y. abu konkurentai turi suprasti, kad jie vykdo informacijos mainus per tarpininką – trečiąją šalį, kitaip neegzistuoję pagrindinė susitarimo sąlyga – šalių valios sutapimas.¹⁶³

Susitarimu dėl keitimosi informacija laikytinas ir toks atvejis, kai asociacija, tarpininkaujanti savo nariams, renka konfidencialią informaciją iš savo narių bei leidžia jiems susipažinti su šia informacija, arba asociacija pati platina konfidencialius duomenis apie asociacijų narius. Asociacijos dažniausiai tokio pobūdžio keitimąsi informacija įformina asociacijos sprendimu. Akivaizdu, kad susitarimo forma - suderinti veiksmai, sutartis arba asociacijos sprendimas neturi įtakos draudžiamo susitarimo konstatavimui.

Autorės nuomone, tam, kad tam tikri asociacijos nariai tokiu būdu nepakliūtų į draudžiamo susitarimo dėl keitimosi informacija sąžustus, jie turi visais atvejais išsiaiškinti, koku tikslu asociacija renka duomenis, kokiais tikslais jie bus naudojami. Tuo atveju, jei asociacija atsakytų, kad informacijos mainai reikalingi tam, kad būtų, pavyzdžiui, aiški padėtis rinkoje, asociacijos narys turėtų atsisakyti pateikti informaciją. Tačiau, yra ir tokia galimybė, kad asociacijos organais yra įtakingi ūkio subjektai, kurie gali suklaidinti tam tikrus asociacijos narius dėl informacijos pateikimo tikslų, todėl tokiu atveju, pavieniui asociacijos nariui pateikus informaciją, neturėtų būti laikoma, kad buvo sudarytas draudžiamas susitarimas dėl keitimosi informacija, kadangi asociacija pasinaudojo apgaule asociacijos narių atžvilgiu. Tokiu būdu darytina išvada, jog kiekvienu konkrečiu atveju būtina įvertinti visumą įvairių aplinkybių tam, kad būtų konstatuotas draudžiamo susitarimo sudarymo faktas.

Pavyzdžiui, Komisija Komunikate yra pateikusi pavyzdį, kai Tolimojo susisiekimo autobusų įmonių prekybos asociacija X pagal asociacijos priimtą sprendimą keičiasi informacija,

¹⁶²Švirinas, D. *supra* note 158, p. 92-93.

¹⁶³Švirinas, D. *supra* note 158, p. 92-93.

susijusia su konkurentų planuojamomis kainomis su savo nariais. Komisijos nuomone, toks asociacijų sprendimas laikytinas draudžiamu susitarimu dėl keitimosi informacija. Be to, Komisija pažymi, kad tokiu atveju, nėra svarbu nustatyti, ar buvo sudarytas susitarimas ar asociacijos sprendimas.¹⁶⁴ Autorės nuomone, Komisija per griežtai vertina susitarimus dėl keitimosi informacija. Be to, tokiais atvejais turėtų būti vertinama ir kitų aplinkybių visuma, nes konstatavimas, jog susitarimas dėl keitimosi informacija apie kainas riboja konkurenciją pagal tikslą, reiškia, jog Komisija tokį susitarimą prilygina susitarimams dėl kainų fiksavimo.

Antroji sąlyga susijusi su tuo, jog SESV 101 straipsnio taikymui būtina konstatuoti faktą, jog susitarimas riboja konkurenciją. Pagal SESV 101 straipsnį ir Konkurencijos įstatymo 5 straipsnį, visi susitarimai, kurių tikslas ar poveikis yra konkurencijos trukdymas, ribojimas arba iškraipymas, yra draudžiami. Tikslas ar poveikio reikalavimas yra alternatyvus, t. y. jeigu sutarties tikslas yra įrodytas, nėra būtina analizuoti susitarimo ekonominio konteksto ir nustatyti jo neigiamą poveikį konkurencijai¹⁶⁵.

Kaip minėta anksčiau, susitarimai, kurių tikslas konkurencijos ribojimas - tai susitarimai turintys akivaizdų žalingą poveikį konkurencijai. Tai ne kartą buvo patvirtinta teismų bei Komisijos praktikoje, todėl tokio pobūdžio susitarimai yra draudžiami *per se* ir nėra reikalaujama, kad būtų įrodytas jų antikonkurencinis poveikis konkurencijai. Pažymėtina, nors šio pobūdžio susitarimai yra draudžiami *per se*, tačiau šalys turi teisę įrodinėti, jog susitarimas atitinka 101 straipsnio 3 dalies sąlygas.

Komisija Komunikate laikosi pozicijos, jog susitarimai dėl keitimosi informacija apie ateities kainas ar gamybos/ pardavimų kiekius paprastai laikomi konkurencijos apribojimais pagal tikslą ir vertinami kaip kartelinis susitarimas, kadangi tokio pobūdžio susitarimų tikslas fiksuoti kainas ar nustatyti gamybos/ pardavimų kiekį. Komisijos nuomone, ūkio subjektai informuodami vieni kitus apie planuojamą elgesį ateityje kainų ar kiekio atžvilgiu, gali nustatyti bendrą aukštesnę kainų lygį ir išvengti rizikos netekti rinkos dalies ar prisitaikymo prie naujų kainų ir pradėti kainų karą.¹⁶⁶

Pasak Dr. Daivio Švirino, yra mažai tikėtina, kad informacijos mainų susitarimai gali savo tikslu riboti konkurenciją, kadangi: visų pirma, konkurencijos ribojimas pagal tikslą gali būti nustatytas tik tais atvejais, kai jų antikonkurencinis poveikis buvo akivaizdžiai įrodytas ES konkurencijos institucijų praktikoje. Minėto konkurencijos teisės mokslininko nuomone, dabartinė ES konkurencijos institucijų praktika neleidžia daryti išvadų, jog keitimasis individualaus pobūdžio informacija apie ūkio subjektų ketinimus dėl būsimų kainų arba pardavimų/ gamybos kiekių, gali būti pripažinta visais atvejais *per se* ribojančią konkurenciją. Dėl tos pačios priežasties

¹⁶⁴Komisijos 2011 m. sausio 14 d. komunikatas (ES) *supra* note 51, 105 punktas.

¹⁶⁵Žr. plačiau apie asociacijose sudarytų draudžiamų susitarimų turinį, magistro baigiamojo darbo 1.3 poskyryje.

¹⁶⁶Komisijos 2011 m. sausio 14 d. komunikatas (ES) *supra* note 51, 73-74 punktai.

ir taip pat dėl skirtingo poveikio konkurencijai ir vartotojams, susitarimai dėl keitimosi informacija negali būti prilyginami kainų fiksavimui, kuris riboja konkurenciją pagal tikslą. Antra, kaip bus nurodyta žemiau, yra daug kriterijų, lemiančių susitarimo dėl keitimosi informacija neteisėtumą, pavyzdžiui, rinkos struktūra, informacijos pobūdis, mainų ypatumai ir kt., todėl nėra teisinga remtis vienu kriterijumi, nustatant susitarimo dėl keitimosi informacija neteisėtumą.¹⁶⁷

Autorė pritaria Dr. Daivio Švirino nuomonei bei pažymi, jog nei SESV 101 straipsnio 1 dalies a- e punktuose nei Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1-4 punktuose nenumatyta, jog susitarimai dėl keitimosi informacija apie kainas, pardavimo/ gamybos kiekius, rinką ir kt. riboja konkurenciją pagal tikslą. Be to, magistro baigiamojo darbo autorės nuomone, būtina išskirti į dvi atskiras kategorijas: pirma, susitarimus, kurių tikslas nustatyti kainas, kitas pirkimo ar pardavimo sąlygas, pasidalyti prekės rinką, nustatyti gamybos/ pardavimo kiekius ir kt., kurių tikslas riboti konkurenciją pagal tikslą bei antra, susitarimus tik keistis informacija apie kainas, pirkimo pardavimo sąlygas ir kt., kadangi pirmos kategorijos susitarimai nėra lygus antros kategorijos susitarimams, t. y. pavyzdžiui, susitarimas fiksuoti pardavimo kainas negali būti prilyginamas susitarimui tik keistis informacija dėl kainos, nes pastarojo susitarimo konstatavimui kaip draudžiamo, būtina įvertinti daug kitų sąlygų, pavyzdžiui, susitarimo sudarymo ar įgyvendinimo faktines aplinkybes, susitarimo šalių elgesio ekonominį kontekstą, prekių ar paslaugų pobūdį, rinkos struktūrą ir kt.

Kalbant apie susitarimo konkurenciją ribojantį poveikį, būtina nurodyti, jog norint jį įvertinti būtina atsižvelgti į tokias aplinkybes kaip: susitarimo sudarymo ar įgyvendinimo faktinės aplinkybės, susitarimo šalių elgesio ekonominis kontekstas, prekių ar paslaugų pobūdis rinkos struktūra ir kt.

Susitarimų dėl keitimosi informacija neigiamas poveikis konkurencijai gali pasireikšti įvairiais būdais, pavyzdžiui, ūkio subjektai keisdami informaciją gali sudaryti palankesnes sąlygas sudaryti slaptą susitarimą rinkoje, stebėti susitarimo vykdymą bei kitų ūkio subjektų nukrypimus nuo slapto susitarimo; informacijos mainai leidžia ūkio subjektams sumažinti jų netikrumą konkurentų atžvilgiu bei padeda suderinti bendrai visų ūkio subjektų elgesį rinkoje; keitimasis informacija taip pat leidžia ūkio subjektams stebėti, kas prisijungia prie slapto susitarimo, bei kontroliuoti, ar ūkio subjektai laikosi susitarimo sąlygų; keitimasis konfidencialia informacija gali sąlygoti tai, jog keitimosi sistemoje nedalyvaujantys konkurentai patenka į labai nepalankią konkurencinę padėtį palyginus su keitimosi sistemoje dalyvaujančiomis bendrovėmis; nedalyvaujantys susitarime dėl keitimosi informacija ūkio subjektai neturi esminės strateginės informacijos apie rinką, gali susidurti su sunkumais, pavyzdžiui, nėra tinkamai informuoti apie rinką, ko pasekoje neturi galimybių tinkamai reaguoti į rinkos pokyčius (toks galimybių ribojimas

¹⁶⁷Švirinas, D. *supra* note 158, p. 97-98.

yra galimas tik tuomet, jei informacija strategiškai labai svarbi konkurencijos prasme ir apima didelę dalį atitinkamos rinkos dalį).¹⁶⁸

JK Tractor - viena iš žymiausių bylų susijusių su SESV 101 straipsnio taikymu susitarimams dėl keitimosi informacija. Šioje byloje susitarimą dėl keitimosi informacija sudarė aštuoni pagrindiniai JK traktorių gamintojai. Jie susitarė pasikeisti trijų kategorijų informacija per pramonės asociaciją: i) bendra pramonės pardavimų informacija, suskirstyta pagal produktus, laikotarpius ir teritoriją; ii) pardavimai ir kiekvieno gamintojo rinkos dalis suskirstyta pagal produktus, laikotarpius ir teritoriją; iii) prekybininkai, priklausantys vienam distribucijos tinklui pasiskirstė importo ir eksporto kiekius, atsižvelgdami į jiems priskirtas teritorijas. Informacija, kuri priskirtina i) ir ii) kategorijai, buvo prieinama tik asociacijos nariams ir jų atitinkamiems prekybininkams (tarpininkams), o informacija priskirta iii) kategorijai buvo prieinama tik gamintojams, kurie naudojo tarpininkus jų produktų platinimui. Susitarimo šalys nesikeitė informacija apie kainas bei sąnaudas. Komisija laikėsi pozicijos, jog trijų kategorijos informacijos mainų susitarimas turėjo antikonkurencinį poveikį, nes juo buvo pašalintas netikrumas ir trumpalaikė konkurencija rinkoje. ESTT šioje byloje patvirtino, jog pagrindai buvo vertinamas antikonkurencinis poveikis, o ne susitarimo dėl keitimosi informacija tikslas.¹⁶⁹

Vegetable Parchment byloje Komisija uždraudė Tikro augalinio pergamino asociacijai (*ang. The Genuine Vegetable Parchment Association*) nustatyti (pagal pateiktą asociacijos narių informaciją apie kainas ir sąnaudas) normą, pagal kurią pardavimo kaina augalinio pergamino Beniliukso ir Danijos rinkoje padidėjo. Neatsižvelgiant į tai, jog kai kurie augalinio pergamino gamintojai nepadidino kainų nustatytu laiku ar nustatė mažesnę kainą nei buvo pasiūlyta tikro augalinio pergamino asociacijos posėdžiuose, Komisija nusprendė, kad visi tikro augalinio pergamino asociacijos nariai, kurie dalyvavo bent jau posėdžiuose, pažeidė SESV 101 straipsnį.¹⁷⁰

Komunikate Komisija pažymi, kad tam, kad keičiantis informacija būtų daromas ribojamasis poveikis konkurencijai, turi būti daromas tikėtinas pastebimas neigiamas poveikis vienam iš (ar keliems) konkurencijos rinkoje kriterijų, kaip antai: kainai, gamybos apimčiai, produkto kokybei, produkto įvairovei ar naujovėms¹⁷¹.

Nustatant susitarimo dėl keitimosi informacija ribojamąjį poveikį konkurencijai turi būti nustatomos tam tikros aplinkybės. Komunikate Komisija nurodė tokias aplinkybes, kaip turi būti lyginamas tikėtinas keitimosi informacija poveikis ir konkurencinė padėtis, kuri susiklostytų, jei informacija nebūtų keičiamasi; turi būti vertinamos ekonominės sąlygos atitinkamose rinkose, ir

¹⁶⁸Komisijos 2011 m. sausio 14 d. komunikatas (ES) *supra* note 51. 67, 68, 70 punktai.

¹⁶⁹Byla IV/31.370 ir 31.446, Europos Komisijos 1992 m. vasario 17 d. sprendimas byloje *UK Agricultural Tractor Registration Exchange* [1992], 92/157/EEC OJ L 68.

¹⁷⁰Byla IV/29.176, Europos Komisijos 1977 m. gruodžio 23 d. sprendimas byloje *Vegetable parchment* [1978], 78/252/EEC, OJ L 70/54.

¹⁷¹Komisijos 2011 m. sausio 14 d. komunikatas (ES) *supra* note 51. 75 punktas.

informacijos, kuria keičiamasi, ypatybės; svarbu vertinti keitimosi informacija ribojamąjį poveikį vidaus rinkos sąlygomis ir tai, kaip keičiantis informacija pasikeičia tos sąlygos, t. y. konkrečių atitinkamai sistemai būdingų savybių, įskaitant jos paskirties, patekimo į sistemą ir dalyvavimo joje sąlygų vertinimas; svarbu įvertinti, kaip dažnai keičiamasi informacija, informacijos, kuria keičiamasi, pobūdį (pavyzdžiui, ar tai vieša ar konfidenciali, suvestinė ar išsami, sena ar dabartinė informacija) ir informacijos svarbą nustatant kainas, apimtį ar aptarnavimo sąlygas.¹⁷²

Atliekant aukščiau išdėstytą vertinimą svarbūs šie veiksniai.

Rinkos savybės. Jau minėtoje *JK Tractor* byloje Komisija neigiamai įvertino susitarimą dėl keitimosi informacija, ypač pabrėžiant rinkos struktūros ypatumus, kurioje mainai vyko. Komisija atkreipė dėmesį į tai, jog susitarimas buvo sudarytas Didžiosios Britanijos oligopolinėje rinkoje: didžiausi ūkio subjektai rinkoje užėmė apie 80% rinkos dalies ir rinkos galia tam tikroje konkrečioje geografinėje rinkoje buvo net stipresnė, patekimo į rinką kliūtys buvo didelės, rinka buvo statiška, pirkėjai buvo ištikimi gerai žinomiems prekių ženklams, importas nebuvo intensyvus. Šioje byloje ES Bendrasis teismas nurodė, jog „[...] labai koncentruotoje oligopolinėje rinkoje, kurioje konkurencija gerokai sumažėjusi bei keitimasis informacija palengvintas, tikėtina, jog tai gali pakenkti iš esmės egzistuojančiai konkurencijai tarp prekybininkų“.¹⁷³

Taigi, galima daryti išvadą, kad rinkos struktūros vertinimas yra vienas iš pagrindinių kriterijų, leidžiančių įvertinti ar keitimasis informacija turi ribojamąjį poveikį konkurencijai atitinkamoje rinkoje, pavyzdžiui, jei rinka yra oligopolinė ir produktai yra vienaarūšiai, tai labai tikėtina, kad susitarimas dėl keitimosi informacija gali riboti konkurenciją ir pažeidžia SESV 101 straipsnio 1 dalį.¹⁷⁴ Kuo labiau koncentruota rinka, tuo didesnė tikimybė, kad konkurencija gali būti ribojama arba iškraipoma ir, atvirkščiai, labiau susiskaldžiusioje rinkoje, kur dominuoja įvairūs produktai, sunkiau ir brangiau koordinuoti kainas bei stebėti konkurentų elgesį.¹⁷⁵

Komunikate Komisija, atsižvelgdama į ES teismų praktiką, taip pat yra nurodžiusi, jog yra labiau tikėtina, kad ūkio subjektai pasieks slaptą susitarimą rinkose, kurios yra pakankamai skaidrios, koncentruotos, nesudėtingos, stabilios ir simetriškos. Pasak Komisijos, būtent tokiose rinkose yra sudaromos sąlygos ūkio subjektams susitarti dėl derinimo sąlygų, sėkmingai stebėti nukrypimus ir už juos bausti.¹⁷⁶

Skaidrumas ir koncentracija rinkoje. Jei rinka yra skaidri, tai darytina išvada, jog sudarytos palankios sąlygos slaptą susitarimo sudarymui ir/ arba šio susitarimo vykdymo stebėjimui. Skaidrumo lygis priklauso nuo rinkos dalyvių skaičiaus ir sandorių, pradedant viešaisiais sandoriais ir baigiant konfidencialiomis dvišalėmis pirkėjo ir pardavėjo derybomis,

¹⁷²Komisijos 2011 m. sausio 14 d. komunikatas (ES) *supra* note 51. 75-76 punktai.

¹⁷³Byla T-35/92, *John Deere Ltd prieš Europos Bendrijų Komisiją* [1994] ECR II-00957.

¹⁷⁴Švirinas, D. *supra* note 158, p. 99.

¹⁷⁵*Ibid.*

¹⁷⁶Komisijos 2011 m. sausio 14 d. komunikatas (ES) *supra* note 51. 77 punktas.

pobūdžio¹⁷⁷. Mažesnis rinkos dalyvių skaičius sąlygoja tai, jog lengviau sudaryti slaptą susitarimą ir atitinkamai stebėti susitarimo nukrypimus.

Teisės doktrina išskiria dviejų tipų rinkos skaidrumą – viešas rinkos skaidrumas ir privatus rinkos skaidrumas. Viešas rinkos skaidrumas yra „skaidrumas vartotojams“, o privatus skaidrumas – „skaidrumas ūkio subjektams“. Viešas rinkos skaidrumas paprastai skatina konkurenciją, privatus – prisideda prie slaptų susitarimų sudarymo ir konkurencijos ribojimo.¹⁷⁸

Rinka yra koncentruota, jei yra tik keli ūkio subjektai ir didelės kliūtys patekti į rinką. Koncentracijos rinkoje lygis yra paprastai matuojamas pagal Herfindahl-Hirschman indeksą (HHI).¹⁷⁹

Rinkos sudėtingumas. Ūkio subjektams gali būti sunku sudaryti slaptą susitarimą sudėtingomis rinkos sąlygomis. Sudėtingos rinkos sąlygos matuojamos tuo, ar rinka yra vienaarūšių produktų ar diferencijuotų produktų. Pažymėtina, jog yra gana sunku stebėti konkurentus, jei yra daug produktų rinkoje ir jie diferencijuoti, tokiu atveju yra poreikis intensyviau keistis informacija ir informacija turi būti labai išsami, todėl abejotina, ar tokiu atveju bus sudarytas susitarimas dėl keitimosi informacija¹⁸⁰. Tačiau lengviau sudaryti slaptą susitarimą dėl vieno vienaarūšio produkto kainos.¹⁸¹

Rinkos stabilumas. Rinkos stabilumas gali būti apibrėžiamas per pasiūlos ir paklausos stabilumą, ūkio subjektų skaičių rinkoje, jų užimamas rinkos dalis, naujoves ir kt. Nestabili paklausa, kai kurių ūkio subjektų didelis vidaus augimas rinkoje ar dažnas įėjimas į rinką naujų ūkio subjektų sąlygoja tai, jog dabartinė padėtis nėra pakankamai stabili bei tinkama koordinuoti elgesį tarp rinkos dalyvių, t. y. sudaryti susitarimą dėl keitimosi informacija.¹⁸²

Rinkos nestabilumas gali pasireikšti ir tuomet, kai rinkoje egzistuoja vienas ar daugiau pirkėjų, turintys rinkos galią ir galintys diktuoti savo rinkos sąlygas¹⁸³.

Slapti susitarimai yra labiau tikėtini rinkose, kurios yra gana stabilios, nes nestabilioje situacijoje sunku žinoti, ar ūkio subjekto pardavimai sumažėjo dėl sumažėjusio poreikio arba dėl to, kad konkurentų siūlomos labai mažos kainos¹⁸⁴. Keitimasis informacija tam tikromis sąlygomis gali būti būtinas, tikslu padidinti stabilumą rinkoje, ir stabilumo padidėjimas gali sudaryti įėjimo į rinką kliūtis, todėl slaptas susitarimas yra labiau tikėtinas stabilioje rinkoje¹⁸⁵.

¹⁷⁷Komisijos 2011 m. sausio 14 d. komunikatas (ES) *supra* note 51. 78 punktas.

¹⁷⁸Švirinas, D. *supra* note 158, p. 100.

¹⁷⁹*Ibid.*

¹⁸⁰*Ibid.*

¹⁸¹Komisijos 2011 m. sausio 14 d. komunikatas (ES) *supra* note 51. 80 punktas

¹⁸²*Ibid.* 81 punktas.

¹⁸³Švirinas, D. *op.cit.*, p. 101.

¹⁸⁴*Ibid.*

¹⁸⁵*Ibid.*

Rinkos simetrija. Slaptas susitarimas labiau tikėtinas simetriškose rinkos struktūrose. Kai ūkio subjektai yra vienas kitam kalbant apie jų sąnaudų, paklausos, rinkos dalies, produktų asortimento, pajėgumus ir kt., tikėtina, kad ūkio subjektai pasieks bendrą tikslą - derinti sąlygas, nes jų paskatos yra labiau suderintos.¹⁸⁶

Keitimosi informacija ypatumai

Keitimosi informacija ypatumai priklauso nuo tam tikrų informacijos savybių - jos turinio, pobūdžio, specifiškumo lygio, informacijos senumo, informacijos mainų dažnio, būdo ir kt.

Keičiamos informacijos turinys ir pobūdis. Keitimasis konfidencialia informacija pažeidžia taisyklę, pagal kurią kiekvienas verslininkas turėtų savarankiškai nustatyti savo elgesį rinkoje¹⁸⁷. Susitarimai dėl keitimosi konfidencialia informacija, pavyzdžiui, informacija dėl pardavimo kainos, taikomas nuolaidas, pardavimų ir gamybos kiekius, rinkos dalis, komercinių strategijų, investicinių projektų ir kt. turi būti vertinami griežtai, nes tokie susitarimai gali pašalinti ūkio subjektų netikrumą, kiek tai susiję su jų konkurentų elgesiu. Štai *Glass Containers* byloje Komisija aiškiai nurodė, kad gamintojo veiksmai, kai jis perduoda savo konkurentams pagrindinę informaciją apie jo kainos fiksavimo politiką, pavyzdžiui, kainų sąrašus, nuolaidas ir kitas prekybos sąlygas, tarifus ir pardavimo sąlygas, kurios taikomos ypatingiems klientams, akivaizdžiai pažeidžia SESV 101 straipsnį¹⁸⁸. Komunikate Komisija taip pat pabrėžė, kad strateginės informacijos mainai tarp konkurentų, kurie sumažina strateginį netikrumą rinkoje, tikėtina, kad pažeis SESV 101 straipsnį. Komisija taip pat pateikė paaiškinimą, kokia informacija yra laikoma strategine informacija, o būtent informacija, susijusi su kainomis, klientų sąrašais, gamybos sąnaudomis, kiekiu, apyvarta, pardavimu, pajėgumais, savybėmis, rinkodaros planais, rizika, investicijomis, technologijomis, MTTP programomis bei jų rezultatais. Be to, Komisijos nuomone, informacija, susijusi su kainomis ir kiekiu yra strategiškai svarbiausia informacija, o po to eina informacija apie sąnaudas ir paklausą.¹⁸⁹

Tačiau iškyla klausimas, ar visais atvejais strateginė informacija leidžia ūkio subjektui nuspėti konkurento elgesį prekyboje ir prisiderinti prie jo, tokiu būdu apriboti šio ūkio subjekto nepriklausomumą priimant sprendimus ir riboti konkurenciją atitinkamoje rinkoje, ar keitimasis tam tikrais duomenimis iš tikrųjų leidžia ūkio subjektui nustatyti jo konkurento elgesį, ir ar tokie veiksmai kelia grėsmę konkurencijai? Konkurencijos teisės mokslininkas Dr. Daivis Švirinas abejoja, ar keitimasis, pavyzdžiui, informacija apie pardavimo/ gamybos kiekius ir rinkos dalis

¹⁸⁶Komisijos 2011 m. sausio 14 d. komunikatas (ES) *op. cit.* 82 punktas

¹⁸⁷Byla T-141/94, *Thyssen Stahl AG v Commission* [1999] ECR II-00347.

¹⁸⁸Byla IV/400, Europos Komisijos 1974 gegužės 15 d. sprendimas byloje *Agreements between manufacturers of glass containers* [1974] OJ L 160/1, 43 punktas.

¹⁸⁹Komisijos 2011 m. sausio 14 d. komunikatas (ES) *supra* note 51. 86 punktas.

tikrai visais atvejais leidžia konkurentams nuspėti kiekvieno konkurento elgesį¹⁹⁰. Minėto konkurencijos teisės mokslininko nuomone, tokio pobūdžio informacijos mainai gali turėti neigiamą poveikį konkurencijai tik išimtiniais atvejais, kadangi informacija, susijusi su pardavimų/ gamybos kiekiais ir užimamos rinkos dalimi yra dėl savo prigimties dažniausiai jau visų įvykių istorija arba tai yra aktuali informacija, ji niekada nėra susijusi su ateities planais¹⁹¹. Be to, labai abejotina, ar informacija apie konkurentų rinkos dalies mažėjimą gali pašalinti paskatas konkurentams toliau konkuruoti¹⁹². Dr. Daivio Švirino nuomone, informacija apie konkurentų rinkos dalis ir pardavimo/ gamybos kiekius yra skatinanti konkurenciją rinkoje, todėl draudžiamais susitarimais dėl keitimosi informacija neturėtų būti laikomi susitarimai, susiję su pardavimo/ gamybos kiekiais ir rinkos dalimis, išskyrus atvejus, kai įrodoma, kad tokiu susitarimu siekiama slaptai susitarti ir išlaikyti susitarimo galiojimą.¹⁹³

Informacijos viešumas. Keitimosi informacija vertinimas taip pat priklauso nuo informacijos viešumo. Akivaizdu, kad ūkio subjektai neprivalo keistis vieša informacija, kadangi ji yra prieinama visiems. Tai pripažino ir Komisija, atskirdama „iš tikrųjų viešą informaciją“ ir informaciją „viešoje srityje“¹⁹⁴. „Iš tikrųjų vieša informacija“ tai informacija, kuri yra vienodai prieinama (atsižvelgiant į prieigos išlaidas) visiems konkurentams ir klientams, t. y. šios informacijos rinkimas vienodai kainuoja tiek klientams, tiek ūkio subjektams, nesantiems informacijos mainų sistemoje, tiek ūkio subjektams, kurie keičiasi informacija. Priešingai yra su informacija „viešoje srityje“, kuri iš pirmo žvilgsnio atrodo vieša, tačiau iš tikrųjų ji nėra lengvai prieinama, nes šios informacijos kaina (duomenų rinkimo kaina) gali atgrasyti kitus ūkio subjektus.¹⁹⁵

Informacijos rinkimas. Keitimasis suvestiniais (apibendrintais), o ne individualiais duomenimis, abejotina, jog pateks į SESV 101 straipsnio taikymo sritį, priešingai negu keitimasis individualiais duomenimis, konfidencialia informacija, kuris pažeis minėtą straipsnį. Vis dėlto, kaip Komunikate nurodė Komisija, yra galimybė, kad specifinių savybių turinčiose rinkose keičiantis suvestiniais duomenimis gali būti sukurtos palankesnės sąlygos ūkio subjektams sudaryti slaptą susitarimą, pavyzdžiui, kai labai mažos ir stabilios oligopolijos nariai, kurie keičiasi suvestiniais duomenimis, pastebėję mažesnę nei nustatyto tam tikro lygio kainą, gali savaime daryti prielaidą, kad kažkas pasitraukė iš slaptos susitarimo, ir imtis rinkos masto atsakomųjų veiksmų.¹⁹⁶

¹⁹⁰Švirinas, D. *supra* note 158., p. 103.

¹⁹¹*Ibid.*

¹⁹²*Ibid.*

¹⁹³Švirinas, D. *supra* note 158, p. 103.

¹⁹⁴Komisijos 2011 m. sausio 14 d. komunikatas (ES) *supra* note 51. 92 punktas

¹⁹⁵*Ibid.*

¹⁹⁶*Ibid.* 89 punktas.

Duomenų senumas. Susitarimas dėl keitimosi ankstesnių laikotarpių informacija greičiausiai nepateks į SESV 101 straipsnio taikymo sritį, kadangi tokia informacija greičiausiai nebus susijusi su būsimu konkurentų elgesiu ar ja nebus sudaromos sąlygos bendrai susitarti rinkoje, taip pat nebus sudaromos palankesnės sąlygos stebėti nukrypimus. Pažymėtina, jog duomenų senumas vertinamas kiekvienu konkrečiu atveju.¹⁹⁷

Trečioji sąlyga tam, kad būtų taikomas SESV 101 bet koks susitarimas, turi tiek riboti konkurenciją ir turėti pastebimą poveikį konkurencijai. Komisija Komunikate nurodo, kad keičiantis informacija galėtų būti daromas ribojamasis poveikis konkurencijai, jei dalyvaujantys susitarime dėl keitimosi informacija ūkio subjektai apima pakankamai didelę dalį atitinkamoje rinkoje, kitaip konkurentai, kurie nėra susitarimo dėl keitimosi informacija dalyviai, galėtų varžyti dalyvaujančių ūkio subjektų antikonkurencinį elgesį.¹⁹⁸ Komisija taip pat išaiškino, jog „pakankamai didelė rinkos dalis“ priklauso nuo konkretaus kiekvieno atvejo faktų ir nuo informacijos, kuria keičiamasi, pobūdžio.

Pažymėtina ir tai, kad ūkio subjektai už susitarimus dėl keitimosi informacija gali būti atleisti nuo atsakomybės, tais atvejais, kai susitarimu bus sukurtas ekonominis efektyvumas, kuris yra perkeltas vartotojams. Štai *Marine Paint Association* byloje Komisija taikė SESV 101 straipsnio 3 dalyje numatytą išimtį. Šioje byloje 18 jūrų dažų gamintojų keitėsi techninėmis žiniomis apie tai, kaip kurti jūrų dažus bei parduoti juos pagal bendras pakuotes ir prekių ženklą.¹⁹⁹ Daug metų vėliau Komisija taikė SESV 101 straipsnio 3 dalyje numatytą išimtį *X Open Group* susitarimui. Minėtoje byloje keitimasis technine informacija vyko tarp nepriklausomų ūkio subjektų apie programinių įrangų operacines sistemas, jų taikymą įvairiems prietaisams, programinės įrangos rinkos tendencijas (paklausos vertinimas bei platinimo sąlygos). Susitarimo šalys vis dėlto nesidalijo bet kokia rinkodaros informacija. Komisija, atsižvelgdama į keičiamos informacijos paskirtį bei rūšį, padarė išvadą, jog šiuo susitarimu dėl keitimosi informacija nebuvo apribota šalių laisvė savarankiškai bei nepriklausomai nuo konkurentų nustatyti savo elgesį rinkoje.²⁰⁰

Apibendrinant darytina išvada, jog asociacijos susiduria su rimtomis atsakomybės problemomis, kadangi jų veikla susijusi su jautriais konkurencijos teisės klausimais. Pažymėtina, jog ne visada yra lengva apibrėžti aiškią atskyrimo ribą tarp prokonkurencinių ir antikonkurencinių susitarimų dėl keitimosi informacija, todėl asociacijos turėtų prieš bet kokių veiksmų atlikimą, kurie galimai gali būti draudžiami pagal konkurencijos teisę, pasitarti su

¹⁹⁷Komisijos 2011 m. sausio 14 d. komunikatas (ES) *supra* note 51. 90 punktas

¹⁹⁸*Ibid.* 87 punktas

¹⁹⁹Byla IV/223, Europos Komisijos 1988 m. gruodžio 2 d. sprendimas byloje *Transocean Marine Paint Association* [1988] OJ L 351. (Percituota iš: Bissocoli, E. F. *Supra* note 14, p. 94, 97).

²⁰⁰Byla IV/31.458, Europos Komisijos 1986 m. gruodžio 15 d. sprendimas byloje *X/Open Group* [1987]. OJ L 35/36. (Percituota iš: *ibid.*).

teisininku, kuris asociacijai išsamiai paaiškintų visas galimas pasekmes sudarius draudžiamą susitarimą dėl keitimosi informacija. Susitarimai, kuriais keičiamasi informacija apie kainas yra viena iš rizikingiausių asociacijos praktikos. Keičiantis tokio pobūdžio informacija, asociacijos turėtų laikytis tam tikrų atsargumo priemonių, pavyzdžiui, visų pirma informacija apie kainas turėtų būti susijusi su ankstesniais duomenimis, o ne su esamomis ar būsimomis kainomis. Antra, informacija turi būti bendra, t. y. ji neturi būti individualizuota bei neturėtų leisti identifikuoti, kad tai yra informacija apie kurį tai konkurentą. Trečia, asociacijos turi pasirūpinti, kad informacija taptų prieinama tiek asociacijos nariams, tiek nesančiais asociacijos nariais ūkio subjektams. Ketvirta, asociacijos ir jų nariai turi susilaikyti nuo komentarų apie bendrus duomenis arba priiminėti rekomendacijų apie būsimas rinkos strategijas. Penkta, asociacijos rinkdamos informaciją iš asociacijos narių turi visais atvejais aiškiai išdėstyti, kokių tikslų ši informacija yra renkama. Taip pat autorė pažymi, kad net ir tais atvejais, kai Komisija ar teismai pripažįsta, jog sudarytas susitarimas dėl keitimosi informacija turi būti vertinamas tik poveikis konkurencijai, kadangi susitarimai dėl keitimosi informacija, autorės nuomone, nėra ribojantis konkurenciją pagal tikslą. Tuomet net, jei yra nustatomas ribojamas poveikis konkurencijai, Komisija, teismai ar kitos konkurencijos priežiūros institucijos turi išsamiai išanalizuoti, ar tokiam susitarimui netaikoma SESV numatyta išimtis.

IŠVADOS

Atliktas tyrimas leido patvirtinti autorės iškeltą ginamąją magistro baigiamojo darbo teiginį:

1. „Asociacijos“ sąvoka konkurencijos teisėje gali būti aiškinama plačiąja bei siaurąja prasme. „Asociacija“ plačiąja prasme – tai visi ūkio subjektų junginiai, nepriklausomai nuo juridinio asmens statuso, kuriuos jungia bendri ekonominiai tikslai ar interesai, pavyzdžiui, fizinių asmenų asociacijos, draugijos, profsąjungos asociacijų asociacijos, prekybos (pramonės) organizacijos, susivienijimai ir kt., o „asociacijos“ siaurąja prasme apima tik asociacijas, kurios laikomos tokiomis pagal nacionalinius teisės aktus, t. y. ūkio subjektai, turintys asociacijų teisinį statusą nacionalinėje teisėje. ES bei LR teismai ir konkurencijos institucijos „asociacijų“ sąvoką aiškina plačiąja prasme.

2. Atsižvelgiant į tai, jog daugeliu atvejų asociacija yra sudaryta iš daug kitų ūkio subjektų, galima teigti, jog asociacija gali būti laikoma galingu įrankiu sudarant draudžiamus susitarimus, kadangi esant tokiai daugumai ūkio subjektų viename vienete yra galimybė lengviau susitarti ir (ar) aptarti tam tikrus veiksmus, kurių tikslas koordinuoti kiekvieno asociacijos nario elgesį rinkoje, ar sudaryti ir (ar) įgyvendinti tam tikrus antikonkurencinius susitarimus. Tokiu būdu, Konkurencijos taryba turi daugiau dėmesio skirti asociacijų kontrolei ir (arba) jos veiksmų prevencijai, nei pavienių ūkio subjektų.

3. Asociacijų draudžiami susitarimai yra bet kokie susitarimai, nepriklausomai nuo jų išraiškos formos ir būdo ir kurių tikslas ar poveikis yra konkurencijos trukdymas, ribojimas arba iškraipymas. Asociacijų draudžiami susitarimai gali būti išreikšti tokiais ūkio subjektų bendradarbiavimo formomis: sutartys, asociacijų sprendimai, suderinti veiksmai. Atlikus mokslinės doktrinos ir teismų praktikos analizę, galima teigti, jog daugeliu atvejų asociacijos sudaro horizontalaus pobūdžio draudžiamus susitarimus, tarp kurių pirmauja asociacijų sudaromi draudžiami susitarimai dėl kainų fiksavimo.

4. Dažniausiai praktikoje pasitaikanti asociacijos susitarimų forma – tai asociacijų sprendimai, kurie reiškia bet kokią sprendimą, kilusį iš asociacijos valdymo organo veiksmų ir turintį antikonkurencinį tikslą ar poveikį, neatsižvelgiant į asociacijos sprendimo išraiškos formą ir dokumento pobūdį. Konkurencijos teisėje draudžiami ir rekomendacinį pobūdį turintys asociacijų sprendimai. Net jei valstybės institucijos skatina asociacijoje elgtis pažeidžiant konkurencijos teisės reikalavimus, tokie šių institucijų veiksmai nepašalina asociacijos bei jos narių atsakomybės, nebent yra vykdomi privalomi valdžios institucijų nurodymai.

5. Teismų praktikos analizė, leidžia daryti išvadą, jog tam, kad rekomendacinio pobūdžio asociacijos sprendimas būtų draudžiamas pagal konkurencijos teisę, būtina atsižvelgti į asociacijos sprendimo pobūdį, t. y. jei neprivalomu asociacijos sprendimu iš tikrųjų siekiama

priimti privalomo pobūdžio nurodymus, tai asociacijos nariai turi turėti omenyje, jog pritarimas tokio pobūdžio sprendimui bus laikomas draudžiamu; taip pat būtina atsižvelgti į tai, ar asociacijos sprendimas yra faktiškai įpareigojantis, kaip patys asociacijos nariai traktuoja priimtą sprendimą, t. y. kaip privalomą bei ar atsižvelgia į jį, ar atvirksčiai; be kita ko būtina atsižvelgti ir į tai, ar asociacijos sprendimu faktiškai buvo siekiama koordinuoti narių elgesį, bei į tai, ar už asociacijos sprendimo nesilaikymą grėsė asociacijos nariams sankcijos.

6. Šiuo metu konkurencijos teisėje galiojančios taisyklės, t. y. jog nepriklausomai nuo dalyvavimo asociacijos susirinkime, kuriame buvo priimtas draudžiamas susitarimas bei nepriklausomai nuo to, ar buvo išreikšta asociacijos nario valia nesutikti su sprendimu, yra per „griežtos“ pavienio asociacijos nario atžvilgiu bei nepakankamai užtikrina jo teises asociacijoje. Šios taisyklės reiškia, kad asociacijos nariai, siekdami išvengti atsakomybės pagal SESV 101 straipsnį ir (ar) Konkurencijos įstatymo 5 straipsnį, visais atvejais turi atidžiai stebėti asociacijos veiklą ir aiškiai protestuoti prieš sprendimus, kurie, jų nuomone, gali sudaryti konkurencijos taisyklių pažeidimą. Tačiau praktikoje įgyvendinti tokias taisykles yra labai sunku, kadangi visiškai normalu, jog individualiam asociacijos nariui yra sunku sekti visus asociacijos veiksmus plačioje asociacijų veikloje. Be to, teismų praktika nepateikia paaiškinimų, koku būdu turi būti išreikštas asociacijos nario nesutikimas su asociacijos sprendimais. Tokiu būdu konkurencijos teisėje, priešingai negu yra dabar, informavimo našta apie kiekvieno sprendimo turinį turi būti perkelta asociacijai, o ne pavieniui asociacijos nariui.

7. Dažniausiai praktikoje pasitaikantys atvejai, kai asociacijos šiurkščiai pažeidžia konkurencijos teisės normas, yra šie: asociacija susirinkimo metu tvirtina neva tai paslaugų ir darbų kainų rekomendacijas arba minimalų valandinį įkainį, tarifus; ūkio subjektai, asociacijos susirinkimuose aptarinėja rinkos situaciją, dalijasi nuomonėmis apie rinkos dalyvių veiklą, ko pasekoje, pavyzdžiui vienu metu pakelia kainas; asociacijos susirinkimuose tariamasi dėl gamybos proceso savikainos, pelno procento; ūkio subjektai asociacijos posėdžio metu derina gamybinių pajėgumų principus, apskaičiuoja kiekvieno asociacijos nario gamybinius pajėgumus; asociacijos posėdžio metu derinama ir išvedama bendras išdirbio normas (gaminių kiekių, kurį gamina vienas darbuotojas per metus); nustatomi nuliniai pardavimo kiekiai; asociacijos organizuoja boikotą ir kt.

8. Asociacijai bei asociacijos nariams siekiant išvengti atsakomybės už Konkurencijos teisės pažeidimus būtina, pavyzdžiui, gerai suspažinti su vidiniais asociacijos dokumentais bei įvertinti jų turinį konkurencijos teisės atžvilgiu, atidžiai stebėti visą asociacijos viešai skelbiamą informaciją ir įvertinti šios informacijos turinį konkurencijos teisės atžvilgiu. Asociacija turi užtikrinti asociacijos narių švietimą, mokymus, konferencijas apie konkurencijos teisę, o asociacijos nariai, kilus įtarimams dėl konkurencijos teisės pažeidimų, turi pasirūpinti teisine

konsultacija arba kreiptis į Konkurencijos tarybos specialistus. Asociacijos susirinkimuose (posėdžiuose) neturi būti aptarinėjamos asociacijos narių kainos (informacija neturėtų būti susijusi su esamomis ar būsimomis kainomis), nuolaidos, individualizuota informacija, kiti su kainomis ar kainodara (ypač planuojama) susiję klausimų, taip pat nesidalinti jokia kita rinkoje jautria laikoma informacija. Taip pat, pažymėtina, jog net ir tais atvejais, kai Komisija ar LR bei ES teismai pripažįsta, jog sudarytas susitarimas dėl keitimosi informacija, turi būti vertinamas tik poveikis konkurencijai, kadangi asociacijų sudaryti susitarimai dėl keitimosi informacija - nėra ribojantis konkurenciją pagal tikslą.

PASIŪLYMAI

1. Siūloma pakeisti Konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 17 dalį:

„17. Ūkio subjektas – įmonės, jų junginiai (asociacijos, susivienijimai, konsorciumai ir pan.), įstaigos ar organizacijos arba kiti juridiniai ar fiziniai asmenys, kurie vykdo ar gali vykdyti ūkinę veiklą Lietuvos Respublikoje arba kurių veiksmai daro įtaką ar ketinimai, jeigu būtų įgyvendinti, galėtų daryti įtaką ūkinei veiklai Lietuvos Respublikoje. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo subjektai laikomi ūkio subjektais, jeigu jie vykdo ūkinę veiklą“.

Ir išdėstyti Konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 17 dalį taip:

„17. Ūkio subjektas – įmonės, **fizinių ir (ar) juridinių asmenų junginiai**, įstaigos ar organizacijos arba kiti juridiniai ar fiziniai asmenys, kurie vykdo ar gali vykdyti ūkinę veiklą Lietuvos Respublikoje arba kurių veiksmai daro įtaką ar ketinimai, jeigu būtų įgyvendinti, galėtų daryti įtaką ūkinei veiklai Lietuvos Respublikoje. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo subjektai laikomi ūkio subjektais, jeigu jie vykdo ūkinę veiklą.“

2. Atsižvelgiant į Konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 17 dalies pakeitimus, atitinkamai pakeisti Konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 15 dalį:

„ 15. Susitarimas – bet kuria forma (raštu ar žodžiu) dviejų ar daugiau ūkio subjektų sudarytos sutartys arba ūkio subjektų suderinti veiksmai, įskaitant bet kurio ūkio subjektų junginio (asociacijos, susivienijimo, konsorciumo ir pan.) arba šio junginio atstovų priimtą sprendimą“.

Ir išdėstyti Konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 15 dalį taip:

„ 15. Susitarimas – bet kuria forma (raštu ar žodžiu) dviejų ar daugiau ūkio subjektų sudarytos sutartys arba ūkio subjektų suderinti veiksmai, įskaitant bet kurio **fizinių ir (ar) juridinių asmenų junginio arba** šio junginio atstovų priimtą sprendimą“.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Lietuvos Respublikos teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymas// Valstybės žinios. 2004, Nr. 25-745.
2. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas// Valstybės žinios.2000, Nr. 74-2262.
3. Lietuvos Respublikos Konstitucija// Valstybės žinios. 1992, Nr. 3-953.
4. Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas// Valstybės žinios. 1999. Nr. 30-856.

Europos Sąjungos teisės aktai, jų rinkiniai

5. Communication from the Commission – Notice of 27 April 2004 Guidelines on the application of Article 81 (3) of the Treaty OJ C 101.
6. Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos OL C 326, 2012 10 26.
7. Komisijos komunikatas. 2020 m. Europa. Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-02-25].
<[http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1 LT ACT part1 v1.pdf](http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_LT_ACT_part1_v1.pdf)>.
8. Komisijos 2011 m. sausio 14 d. komunikatas (ES) Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 straipsnio taikymo horizontaliems bendradarbiavimo susitarimams gairės. 2011/C11/01.
9. Komisijos 2010 m. balandžio 20 d. reglamentas (ES) Nr. 330/2010 dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 straipsnio 3 dalies taikymo vertikalųjų susitarimų ir suderintų veiksmų rūšims. L 102/1.

Vadovėliai, monografijos, moksliniai darbai knygos ir straipsnių rinkiniai

10. Bissocoli, E. F. Trade Associations and Information Exchange under US Antitrust and EC Competition Law// World Competition. Vol. 23, Issue 1 (March 2000), P. 79-106.
11. Căpățînă, Octavian. The Antimonopoly Regulation in Competition law, in Dreptul no.7/1996.
12. Craig, P., Grainne de Burca, EU law, text, cases and materials fifth edition// Oxford University press, 2011.
13. Cucu C. „Agreements“, „decisions“ and „concerted practices“: key concepts in the analysis of anticompetitive agreements// Lex ET Scientia International Journal. 2013, Vol. 20, Issue 1. P. 24-39.
14. Dabbah, M. M. EC and UK competition law. Commentary, Cases and Materials// Cambridge university press, 2004.

15. Darulienė, L. Konkurencijos taikymo ypatumai reguliuojant bankų veiklą. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002.
16. Faull J., Nikpay A. The EC law of Competition// New York:Oxford University Press,1999.
17. Goyder D. G. EC Competition law Oxford// Oxford University Press, 2003.
18. Norkus, I. Draudžiami susitarimai pagal Europos Bendrijos konkurencijos teisę. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2001.
19. Riesenkampff, A., Lehr, S. Membership of Professional Associations and Article 85 of the EC Treaty// World Competition. Vol. 19, Issue 4 (June 1996), P. 57-68.
20. Pajarskas, Š. Konkurencijos teisė Lietuvoje: sprendimai ir bylos. Klaipėda: Druka, 2014.
21. Puksas. A., Reikšmingos įtakos konkurencijai ir prekybai sąlyga. Mažareikšmių susitarimų problematika. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014.
22. Švirinas, D. The assessment of information exchange agreements between competitors from the perspective of competition law of the EU and of the Republic of Lithuania. Jurisprudencija. 2012, 19(1), p. 87-119.
23. Švirinas, D. Vertikaliųjų susitarimų reglamentavimas konkurencijos teisėje. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2004.
24. Venslauskas, R. Whether horizontal information exchange agreements are cartel agreements? INTERNATIONAL JOURNAL OF BALTIC LAW .VOL. 3, NO. 3 SEPTEMBER, 2007, p. 39-53.
25. Vėgėlė, I., Europos Sąjungos teisė: vidaus rinkos laisvės, konkurencijos ir teisės derinimas// Mykolo Romerio Universitetas. Vilnius: Registrų centras, 2011.
26. Wish, R. Competition Law. 4 th edition. Butterworths Publishing House, London, 2001, p. 82; Jones, A., Sufrin, B. EC Competition Law, Text, Cases & materials. 3 th edition. Oxford University Press, 2008, p. 173.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimai ir sprendimai

- 27 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. balandžio 20 d. nutarimas byloje „Dėl Lietuvos radijo ir televizijos statuto 7 bei 9.3 straipsnių, taip pat dėl Radijo ir televizijos programų transliavimo valstybinių įrenginių nuomos privačioms redakcijoms konkursų organizavimo techninės komisijos nuostatų 3 bei 12 punktų atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ (bylos Nr. 19/94).
- 28 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. spalio 6 d. nutarimas byloje „Dėl Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymo 8 straipsnio 1, 2 ir 3 dalių bei 16 straipsnio 7, 8 ir 9 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ (bylos Nr. 12/98).

29 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. spalio 18 d. nutarimas byloje „Dėl Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių „Būtingės nafta“, „Mažeikių nafta“ ir „Naftotiekis“ reorganizavimo įstatymo, Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo 5 straipsnio 3 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl strateginio investuotojo pripažinimo“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymui“ (bylos Nr. 29/98-16/99-3/2000).

Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos nutarimai

30 Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2000 m. liepos 13 d. nutarimas Nr. 13/b „Dėl Architektų sąjungos veiksmų atitikimo Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymui“.

31 Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2005 m. vasario 3 d. nutarimas Nr. 2S-3 „Dėl Taksi paslaugų teikėjų asociacijos ir taksi paslaugas Vilniaus mieste teikiančių ūkio subjektų veikų atitikimo Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 5 straipsnio reikalavimams“.

32 Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2007 m. birželio 21 d. nutarimas Nr. 2S-15 „Dėl Auditorių rūmų veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 5 straipsnio reikalavimams“.

33 Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2009 m. birželio 4 d. nutarimas Nr. 2S-13 „Dėl reklamos ir žiniasklaidos planavimo paslaugas teikiančių ūkio subjektų bei jų asociacijos veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 5 straipsnio reikalavimams“.

34 Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2009 m. birželio 11 d. nutarimas Nr. 2S-14 „Dėl renginių organizavimo veikla užsiimančių ūkio subjektų ir jų asociacijos veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 5 straipsnio reikalavimams“.

35 Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2010 m. balandžio 1 d. nutarimas Nr. 2S-9 „Dėl Lietuvos kinologų draugijos veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 5 straipsnio reikalavimams“.

36 Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2011 m. sausio 20 d. nutarimas Nr. 2S-2 „Dėl ūkio subjektų, užsiimančių ortopedinių techninių priemonių gamyba ir prekyba, ir jų asociacijų veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 5 straipsnio ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 straipsnio reikalavimams ir dėl Valstybinės ligonių kasos prie Sveikatos apsaugos ministerijos veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“.

37 Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2011 m. gruodžio 8 d. nutarimas Nr. 2S-25 „Dėl laivų agentavimo ir kitas su laivyba susijusias paslaugas teikiančių ūkio subjektų ir jų asociacijos veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 5 straipsnio ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 straipsnio reikalavimams“.

38 Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2014 m. kovo 4 d. nutarimas Nr. 2S-1/2014 „Dėl ūkio subjektų, užsiimančių alaus gamyba ir prekyba, veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 5 straipsnio ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 straipsnio reikalavimams“.

Lietuvos Respublikos teismų praktika

39 Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. sausio 31 d. nutartis administracinėje byloje „Dėl nutarimo panaikinimo“ (Bylos Nr. A⁵⁵⁶-45/2008).

40 Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. lapkričio 25 d. nutartis administracinėje byloje „Dėl nutarimo panaikinimo“ (Bylos Nr. A³⁹-1939-08).

41 Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. kovo 28 d. nutartis administracinėje byloje „Dėl nutarimo panaikinimo“ (Bylos Nr. A⁵²⁵-2577/2011).

42 Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. gegužės 27 d. nutartis administracinėje byloje „Dėl sprendimo panaikinimo“ (Bylos Nr. A⁸⁵⁸-294/2011).

43 Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. birželio 1 d. nutartis administracinėje byloje „Dėl nutarimo panaikinimo“ (Bylos Nr. A⁸²²-2240/2011).

44 Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. gegužės 17 d. nutartis administracinėje byloje „Dėl nutarimo panaikinimo“ (Bylos Nr. A⁵⁰²-1301/2012).

45 Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. birželio 21 d. nutartis administracinėje byloje „Dėl nutarimo panaikinimo“ (Bylos Nr. A⁵²⁰-2136/2012).

46 Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. balandžio 7 d. nutartis administracinėje byloje „Dėl nutarimo panaikinimo“ (Bylos Nr. A⁵⁵²-54/2014).

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika

47. Byla C-41/90, Klaus Höfner & Fritz Elser prieš Macrotron GmbH [1991] ECR I-01979.

48. Sujungtos bylos C-180/98 ir C-184/98, Pavel Pavlov ir kt. prieš Stichting Pensioenfonds Medische Specialisten [2000] ECR I-06451.

49. Byla 45/85, Verband der Sachversicherer e.V. prieš Europos Bendrijų Komisiją [1987] ECR 00405.

50. Byla C-48/69, Imperial Chemical Industries Ltd. Prieš Komisiją [1972] ECR 00619.

51. Byla C-51/98 Hercules Chemicals NV prieš Commission of the European Communities [1999].
52. Byla C-67/96, Albany International BV prieš Stichting Bedrijfspensioenfonds Textielindustrie [1999] ECR I-05751.
53. Byla C-218/00, Cisal di Battistello Venanzio & C. Sas v Istituto nazionale per l'assicurazione contro gli infortuni sul lavoro (INAIL) [2002] ECR I-00691.
54. Byla C-309/99, C. J. Wouters, J. W. Savelbergh ir Price Waterhouse Belastingadviseurs BV prieš Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten [2002] ECR I-01577.
55. Byla T-7/89, SA Hercules Chemicals NV prieš Commission of the European Communities [1991] ECR II-01711.
56. Byla T-7/92, Asia Motor France SA, Jean-Michel Cesbron, Monin Automobiles SA, Europe Auto Service SA ir SOMACO SA prieš Europos Bendrijų Komisiją [1993] ECR II-00669.
57. Byla T-29/92, Vereniging van Samenwerkende Prijsregelende Organisaties in de Bouwnijverheid ir kt. prieš Europos Komisiją [1995] ECR II-00289.
58. Byla T-35/92, John Deere Ltd prieš Europos Bendrijų Komisiją [1994] ECR II-00957.
59. Byla T-77/94, Vereniging van Groothandelaren in Bloemkwekerijprodukten ir kt. prieš Europos Komisiją [1997] ECR II-00759.
60. Byla T-141/94, Thyssen Stahl AG v Commission [1999] ECR II-00347.
61. Byla C-8/08, T-Mobile Netherlands BV ir kt. prieš Raad van bestuur van de Nederlandse Mededingingsautoriteit [2009] ECR I-04529.
62. Byla C-501/06, GlaxoSmithKline Services Unlimited prieš Europos Bendrijų Komisiją [2009] ECR I-09291.
63. Sujungtos bylos 40-48, 50, 54-56, 111, 113-114/73, Coöperatieve Vereniging „Suiker Unie” UA ir kt. prieš Commission of the European Communities [1975] ECR 01663.
64. Sujungtos bylos C-43/82, C-63/82, VBVB ir VBBB prieš Europos Komisiją [1984].
65. Sujungtos bylos 96-102, 104, 105, 108 ir 110/82, NV IAZ International Belgium ir kt. prieš Europos Bendrijų Komisiją [1983] ECR 03369.
66. Sujungtos bylos 209 iki 215 ir 218/78, Heintz van Landewyck SARL ir kt. prieš Europos Bendrijų Komisiją [1980] ECR 03125.
67. Sujungtos bylos T-213/95 ir T-18/96, Stichting Certificatie Kraanverhuurbedrijf (SCK) ir Federatie van Nederlandse Kraanbedrijven (FNK) prieš Europos Bendrijų Komisiją [1997] ECR II-01739.
68. Sujungtos bylos C-359/95 P ir C-379/95 P, Europos Bendrijų Komisija ir Prancūzijos Respublika prieš Ladbroke Racing Ltd. [1997] II-06265.

69. Byla 123/83, Generalinio advokato Gordon Slynn nuomonė, byloje BNIC prieš Clair [1985] ECR 00391.

Europos Komisijos sprendimai

- 63 Byla IV/29.176, Europos Komisijos 1977 m. gruodžio 23 d. sprendimas byloje Vegetable parchment [1978], 78/252/EEC, OJ L 70/54.
- 64 Byla IV/30.307. Europos Komisijos 1984 m. gruodžio 5 d. sprendimas Fire Insurance. 85/75/EEC [1985] OJ L 35/20.
- 65 Byla IV/31.149 Europos Komisijos 1986 m. balandžio 23 d. sprendimas Polypropylene. 86/398/EEC [1986] OJ L 230/1.
- 66 Byla IV/31.370 ir 31.446, Europos Komisijos 1992 m. vasario 17 d. sprendimas byloje UK Agricultural Tractor Registration Exchange [1992], 92/157/EEC OJ L 68.
- 67 Byla IV/31.458, Europos Komisijos 1986 m. gruodžio 15 d. sprendimas byloje X/Open Group [1987]. OJ L 35/36.
- 68 Byla IV/33.686 Europos Komisijos 1995 m. sausio 30 d. Komisijos sprendimas Coapi. 95/188/EC [1995] OJ L 122.
- 69 Byla IV/33.126 ir 33.322 Europos Komisijos 1994 m. lapkričio 30 d. sprendimas Cement. 94/815/EC [1994] OJ L 343.
- 70 Byla IV/223, Europos Komisijos 1988 m. gruodžio 2 d. sprendimas byloje Transocean Marine Paint Association [1988] OJ L 351.
- 71 Byla IV/426, Europos Komisijos 1974 m. liepos 23 d. spredimas byloje Papiers peints de Belgique, 74/431/EEC OJ L 237.
- 72 Byla IV/33.494, Europos Komisijos 1992 m. liepos 30 d. sprendimas Scottish Salmon Board 92/444/EEC [1992] OJ L 246/37.
- 73 Byla IV/400, Europos Komisijos 1974 gegužės 15 d. sprendimas byloje Agreements between manufacturers of glass containers [1974] OJ L 160/1.
- 74 Byla C.38.240 Europos Komisijos 2003 m. gruodžio 16 d. sprendimas byloje Industrial tubes, 2004/421/EC [2004] OJ L 125/50.
- 75 Byla COMP/E-2/37.978 Europos Komisijos 2002 m. lapkričio 27 d. sprendimas byloje Methylglucamine, 2004/104/EC OJ L 38.

Kai kurios interneto svetainės

76. Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos interneto tinklalapis: [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-02-26]. <http://kt.gov.lt/index.php?show=kaip_asoc>.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe nagrinėjami vieno iš konkurencijos teisės subjekto - asociacijų - draudžiami susitarimai. Pagrindinis magistro baigiamojo darbo tikslas – atskleisti asociacijose sudaromų draudžiamų susitarimų vertinimo pagal ES ir LR konkurencijos teisę ypatumus. Siekiant tyrimo tikslo, nagrinėjami šie konkurencijos teisei svarbūs aspektai: asociacijose sudarytų draudžiamų susitarimų samprata, asociacijų ir jos narių veiksmų vertinimas pagal konkurencijos teisę bei atliekama atskirų asociacijose sudarytų draudžiamų susitarimų formų teisinė analizė. Autorei išnagrinėjus minėtus aspektus, padarytos išvados, ko pasekoje pateikiami tam tikri sprendimo būdai, pavyzdžiui, kaip asociacijoms bei jų nariams išvengti konkurencijos teisės pažeidimų, koku būdu Konkurencijos taryba turi stiprinti asociacijų ir jos narių priežiūrą ir kt.

Reikšminiai žodžiai: konkurencija, asociacijos, draudžiami susitarimai, asociacijose sudaromi draudžiami susitarimai, karteliniai susitarimai.

ABSTRACT

The current Master's thesis addresses prohibited agreements between one of the subjects of the competition law - associations. The aim of the thesis – to investigate assessment peculiarities of prohibited agreements within associations in light of the competitive law of the EU and the Republic of Lithuania. To achieve the aim, the following aspects, significant to the competitive law were investigated: the concept of prohibited agreements concluded within associations, evaluation of actions of the associations and its members in accordance with the competitive law and legal analysis of particular forms of prohibited agreements concluded within associations. Upon investigating the abovementioned aspects, the author drew conclusions and presented recommendations for possible solutions to the problems. For instance, how associations and their members could avoid competition law infringements, the ways for Competition Council to strengthen control of associations and their members, etc.

Keywords: competition, associations, prohibited agreements, prohibited agreements concluded within associations, cartels.

SANTRAUKA

Asociacijose sudarytų draudžiamų susitarimų vertinimo pagal konkurencijos teisę ypatumai

Sąžininga įmonių konkurencija visuotinai pripažįstama kaip viena didžiausių demokratinės visuomenės vertybių, o vienas svarbiausių ES bei LR konkurencijos teisės aspektų - ūkio subjektų susitarimų, kuriais siekiama riboti konkurenciją arba kurie riboja ar gali riboti konkurenciją, draudimas. Šis draudimas numatytas tiek SESV 101 straipsnyje, tiek Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 5 straipsnyje. Asociacijos ar jos nariai – tai ūkio subjektai, kurie taip pat gali tapti draudžiamų susitarimų dalyviais.

Pagrindinis magistro baigiamojo darbo tikslas – atskleisti asociacijose sudaromų draudžiamų susitarimų vertinimo pagal ES ir LR konkurencijos teisę ypatumus. Siekiant tyrimo tikslo, iškelti šie uždaviniai: atlikti asociacijų sampratos ES bei LR konkurencijos teisėje analizę; išanalizuoti bei įvertinti asociacijų ir jos narių veiklos (veiksmų) ypatumus pagal konkurencijos teisę; atlikti atskirų asociacijose sudarytų draudžiamų susitarimų formų teisinį vertinimą.

Magistro baigiamąjį darbą sudaro tokios dalys: įvadas, dėstomoji dalis (skyriai, poskyriai), išvados, pasiūlymai, naudotos literatūros sąrašas, anotacija lietuvių ir anglų kalbomis, santrauka lietuvių ir anglų kalbomis, patvirtinimas apie atlikto darbo sąvarankiškumą. Skyriuose yra nagrinėjami tokie konkurencijos teisės klausimai: pirmajame skyriuje analizuojama asociacijose sudarytų draudžiamų susitarimų samprata, t. y. atskleidžiama asociacijos sąvoka konkurencijos teisėje, aptariamos asociacijose sudarytų draudžiamų susitarimų formos bei šių susitarimų turinys; antrajame skyriuje nagrinėjami asociacijų bei asociacijų narių veiklos (veiksmų) ypatumai pagal konkurencijos teisę, t. y. analizuojami privalomo bei rekomendacinio pobūdžio asociacijos sprendimai, asociacijų sprendimai skatinami valdžios institucijų bei atliekamas asociacijos nario veiksmų vertinimas sudarant draudžiamus susitarimus; trečiajame skyriuje atliekamas atskirų asociacijose sudarytų draudžiamų susitarimų formų teisinis vertinimas, t. y. atskirai analizuojami asociacijose sudaryti susitarimai dėl kainų fiksavimo, rinkų pasidalinimo, dėl kiekių (kvotų), susitarimai diskriminuoti bei susitarimai dėl keitimosi informacija.

Autorei atlikus teisės aktų, konkurencijos teisės mokslinės doktrinos bei teismų praktikos analizę padarytos šios išvados: jog teismų praktikoje „asociacijomis“ laikomi visi ūkio subjektų junginiai, nepriklausomai nuo juridinio asmens statuso, kuriuos jungia bendri ekonominiai tikslai ar interesai. Dažniausiai asociacijų sudaromi yra susitarimai dėl kainų fiksavimo, kurie yra draudžiami *per se*. Tokiu būdu, Konkurencijos taryba turi stiprinti asociacijų priežiūros bei kontrolės mechanizmą, būtent minėtoje srityje. Taip pat pateikiamos dažniausiai asociacijų

daromos klaidos, siekiant, kad ateityje asociacijos išvengtų konkurencijos teisės pažeidimų. Autorė, magistro baigiamajame darbe atkreipia dėmesį, jog teismų praktikoje dažnai netinkamai įvertinama pavienių asociacijos narių kaltė dalyvaujant asociacijų sudarytuose draudžiamuose susitarimuose, pavyzdžiui, net ir nesutikęs su asociacijos sprendimu ir (ar) nedalyvavęs asociacijos susirinkimuose, kuriuose buvo priimtas draudžiamas susitarimas, asociacijos narys yra traukiamas atsakomybėn už draudžiamo susitarimo sudarymą. Autorė, nesutinka su šiomis Teismo pozicijomis ir magistro baigiamajame darbe pateikia tam tikrus sprendimo būdus.

SUMMARY

Peculiarities in Assessment of Prohibited Agreements Concluded within Associations According to the Competition Law

Fair competition among companies is widely considered to be one of the greatest values of a democratic society. Whereas one of the most significant aspects of competition laws in the EU and the Republic of Lithuania is prohibition of agreements between economic entities, which aim at constraining competition or which limit or may limit competition. The prohibition is provisioned by SESV article 101, as well as article 5 of the Republic of Lithuania Law on Competition. Associations or their members are economic entities that can also be involved in prohibited agreements.

The aim of the thesis – to investigate assessment peculiarities of prohibited agreements within associations in light of the competitive law of the EU and the Republic of Lithuania. In order to achieve the aim the following objectives were set: to carry out analysis of the concept of associations in the competition law of the EU and the Republic of Lithuania; to analyse and assess peculiarities of activities (actions) of associations and its members according to the competition law; conduct legal assessment of particular forms of prohibited agreements concluded within associations.

The final thesis consists of the following parts: introduction, body (chapters, sections), conclusions, recommendations, list of references, abstract in Lithuanian and English, summary in Lithuanian and English, declaration of integrity. The following issues of the competition law are investigated in the chapters: the first chapter discusses the concept of prohibited agreements concluded within associations. The concept of association in the context of the competition law is explained, forms and contents of prohibited agreements concluded within associations are discussed; peculiarities of activities (actions) of associations and their members according to the competition law are discussed in chapter 2. Mandatory decisions, as well as decisions of recommendatory nature induced by government bodies are analysed, the assessment of the actions of association's member while concluding prohibited agreements is carried out. The third chapter focuses on legal assessment of particular forms of prohibited agreements concluded within associations, i.e. agreements on price fixing, market division, quotas, agreements to discriminate and information exchange agreements.

Upon completing analysis of legal acts, tenets of the competition law and case law, the author drew the following conclusions: case law defines “associations” as all joint economic entities, regardless of the status of the legal entity, which are joined by mutual economic aims and

interests. The most common prohibited agreements concluded by associations are agreements on price fixing, which are prohibited *per se*. Therefore, Competition Council has to strengthen the mechanism of associations' monitoring and control in the abovementioned area. The most common mistakes made by associations were presented, so that they can avoid competition law infringements in the future. The author also notes that role of particular members of associations in prohibited agreements concluded by associations is often misjudged in case law, for instance, a member of association is held liable for concluding a prohibited agreement even if he disagreed with the decision of the association and (or) did not participate in meetings where the prohibited agreement was concluded. The author disagrees with such approach of the court and presents some solutions for the problem in the thesis.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2015 m. gegužės 13 d.

Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas), Teisės fakulteto, Verslo teisės programos

(fakulteto / instituto, programos pavadinimas)

Studentė Mažena Agneška Stankevič

(vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis magistro baigiamasis darbas „Asociacijose sudarytų draudžiamų susitarimų vertinimo pagal konkurencijos teisę ypatumai“ („Peculiarities in Assessment of Prohibited Agreements Concluded within Associations According to the Competition Law“):

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

(parašas)

(vardas, pavardė)